

การนำระบบไตสวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญา

นางสาวกาญจนา ชินภักดี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Relating a trial system to increase efficiency in criminal trials

Miss. KANJANA CHINPAKDEE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การนำระบบไตสวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณา คดีอาญา
ชื่อและนามสกุล	นางสาวกาญจนา ชินภักดี
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัพภวิมล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัพภวิมล)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา)

รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์

แผน เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล

รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การนำระบบไตสวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญา

ผู้ศึกษา นางสาวกาญจนา ชินภักดี รหัสนักศึกษา 2644001345

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัพภวิมล ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการและหลักการที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น (2) ศึกษาและเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาในศาลชั้นต้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นในประเทศไทยกับต่างประเทศ (4) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร โดยอาศัยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารตลอดจนศึกษาตำรากฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัยวิทยานิพนธ์ และพระราชบัญญัติ โดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และการทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมาย และเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมเกี่ยวกับการนำระบบไตสวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญา

ผลการศึกษาพบว่า (1) วิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา มีแนวคิดว่าคุณค่าความมีฐานะเท่าเทียมกัน ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีน้อยมาก โดยทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลางเพื่อควบคุมให้การดำเนินคดีเป็นไปตามกฎหมาย ส่วนระบบไตสวน ศาลมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงในคดีเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด ประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ โดยแบ่งอำนาจหน้าที่แต่ละองค์กร ออกจากกันตั้งแต่การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษา เพื่อแต่ละองค์กรถ่วงดุลอำนาจกัน เพื่อความเป็นธรรมตามหลักนิติรัฐและนิติธรรม (2) การพิจารณาคดีอาญาในชั้นก่อนการพิจารณาตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีผู้พิพากษาไตสวนทำหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีโดยรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาโดยพนักงานอัยการจะส่งสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับฟ้อง ส่วนกฎหมายไทยไม่มี ผู้พิพากษาไตสวน คดีราษฎรเป็นโจทก์ต้องไตสวนมูลฟ้องทุกคดี คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไตสวนมูลฟ้องเนื่องจากผ่านการกลั่นกรองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้ว แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไตสวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ (3) กระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมากในชั้นสืบพยาน ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบไตสวนโดยศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีเอง พนักงานอัยการและทนายความเป็นเพียงผู้ช่วยศาล และมีการแถลงสรุปข้อเท็จจริงในคดีและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลก่อนวันนัด ทำให้ศาลทราบประเด็นข้อต่อสู้ การสืบพยานจึงเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ส่วนในประเทศไทยใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา คุณค่าความมีฐานะเท่าเทียมกัน มีสิทธิต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ การสืบพยานจึงใช้เวลานานกว่าคดีอาญาทั่วไป (4) การพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไตสวนให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีที่เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษา จึงเหมาะสมกับการพิจารณาคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก เพื่อลดระยะเวลาในการพิจารณาคดี และเพื่อให้สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว ทำให้ไม่เป็นภาระแก่คู่ความรวมทั้งศาล และเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

คำสำคัญ ระบบกล่าวหา ระบบไตสวน การพิจารณาคดีอาญา

Independent Study title: “Relating a trial system to increase efficiency in criminal trials”

Author: “Miss. KANJANA CHINPAKDEE”; ID: “2644001345”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Asst. Prof. Dr.Punnawit Tupawimol; Academic year: 2023

Abstract

The purposes of this research were to study (1) the concept, theory, evolution and principles related to criminal procedure system in the trial courts (2) to study and compare laws related to criminal proceedings in trial courts in Thailand and overseas such as the French Republic and Federal Republic of Germany (3) to analyze the problems of legal measures related to the trial of criminal cases in the trial courts in Thailand and overseas (4) to suggest better options to improve laws related to the criminal procedure system in the trial courts in Thailand.

This study is qualitative jurisprudential research using documentary research methods that collected from legal textbooks or documents, Supreme decisions, academic articles, journals, research papers, and Acts. The researcher synthesizes and analyzes qualitative data from the content obtained from research, documents and literature reviews to analyze and draw conclusions. The researcher also proposes appropriate legal solutions regarding the use of the inquiry system to increase the efficiency of criminal trials.

The result of the study: (1) the judicial procedure in the accusation system has the concept that the parties are of equal status; The court has very little role to play in finding out the truth in the cases. It acts only as an intermediary to ensure that the prosecution is appropriate with the law. On the other hand, inquiry system, the court plays an important role in finding the truth in a case in order to get as many facts as possible. Thailand uses the accusation system in sentencing. The principle of prosecution by the state is applied by dividing the powers and duties of each organization from investigation, prosecution and adjudication to each organization by balancing the power for fairness according to the rule of law and legal state in Thai society. (2) Criminal trials in pre-trial under the laws of the French Republic and the Federal Republic of Germany have a trial judge responsible for finding out the truth by gathering evidences to be used as evidence at trial and the public prosecutor will submit an investigation statement accompanied by the indictment. However, Thai law does not have a judge who inquires the witnesses. The case in which the citizens prosecute must inquire the cause of action in every case. Cases in which the public prosecutor is the plaintiff do not need to be investigated because cases have been screened by government officials. Nevertheless, if it is deemed appropriate, judges may order an inquiry into the cause of action first. (3) In criminal proceedings in which there are a large number of documentary witnesses in the witness examination in the French Republic and the Federal Republic of Germany the judicial inquiry system is used. Judges are responsible only for finding the truth in the case by themselves. The public prosecutor and lawyer only assists to the court, and a summary of the facts of the case and relevant documents are presented to the court before the appointment date. The court was informed of the defence and the examination of witnesses was completed quickly. On the other hand, In Thailand, the trial method is based on the accusation system, where the parties have equal status and have the right to fully defend the cases. (4) The trial system allows the court to play a proactive role in seeking evidence in order to obtain facts in the case that are useful for adjudication. Therefore, it is suitable for criminal trials with a large number of documentary witnesses to shorten the trial time and allow the trial to be completed quickly. As the result, this makes burdensome to the litigants including the court and fair to both parties.

Keywords : Accusation System, Inquiry System, Criminal trial

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความอนุเคราะห์และความกรุณาอย่างยิ่งจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัพภวิมล อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับผู้เขียนและได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษาและให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เขียนพร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียบเรียงการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

พร้อมกันนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ามารับเป็นกรรมการการศึกษาค้นคว้าอิสระ พร้อมทั้งได้ให้ข้อชี้แนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียนทำให้เข้าใจในเรื่องที่ได้ทำการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อครอบครัวของผู้เขียน คุณบิดาและคุณมารดาที่ได้คอยดูแลให้ความรักความเอาใจใส่แก่ผู้เขียนตลอดมา ทั้งคอยให้ความสนับสนุนแก่ผู้เขียนในทุกๆ ด้าน และคอยเป็นกำลังใจเคียงข้างผู้เขียนเสมอมา

นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านภาคภูมิ ปิยะตระกูล ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 6 และท่านมงคล พิมพ์ทรัพย์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดกันทรลักษณ์ ที่กรุณาให้ข้อชี้แนะอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ทั้งให้การสนับสนุนช่วยเหลือหาข้อมูล และให้คำปรึกษาแก่ผู้เขียนตั้งแต่เริ่มศึกษาระดับมหาบัณฑิต ตลอดจนในการจัดทำรูปแบบการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดี รวมถึงขอขอบคุณบุคคลอื่นอีกหลายๆ ท่าน ที่ได้คอยให้คำแนะนำในด้านต่างๆ จนการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลงได้ ส่วนดีของการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบบูชาพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านของผู้เขียน รวมถึงผู้เขียนบทความต่างๆ ที่ได้นำมาเสนอในสารนิพนธ์ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว และขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวกาญจนา ชินภักดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์การศึกษา	14
3. ขอบเขตของการศึกษา	15
4. ระเบียบวิธีวิจัย	15
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	15
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีในศาล	16
1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน	16
1.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน	16
1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน	16
1.3 หลักการเกี่ยวกับการพิจารณาคดี	20
2. ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานโดยทั่วไป	23
2.1 ระบบกล่าวหา	23
2.2 ระบบไต่สวน	25
2.3 ข้อแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน	27
3. วิวัฒนาการของระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานของไทย	27
3.1 ระบบเดิม	27
3.2 ระบบปัจจุบัน	28
4. หลักการดำเนินคดีอาญา	30
4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน	30
4.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน	30
4.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. หลักการพื้นฐานวิธีพิจารณาความอาญา	31
5.1 หลักการค้นหาความจริงแห่งคดี	32
5.2 หลักการฟังความทุกฝ่าย	33
5.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย	33
5.4 หลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว	34
6. หลักการพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐาน	35
6.1 ความหมายและประเภทของพยาน	35
6.2 หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา	36
6.3 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานคดีอาญา	36
7. การสืบพยานในศาล	37
7.1 หลักการการสืบพยานในศาล	37
7.2 ประเภทของการสืบพยาน	38
บทที่ 3 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ	41
1. การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย	41
1.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลชั้นต้น	41
1.2 เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย	54
2. กฎหมายต่างประเทศ	68
2.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส	68
2.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	78
3. เปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ	95
3.1 ระบบที่ใช้ในการค้นหาความจริง	97
3.2 บทบาทของผู้พิพากษาหรือศาล	97
3.3 บทบาทของพนักงานอัยการหรือทนายความ	98
3.4 ระเบียบวิธีทางพยานหลักฐาน	98
3.5 การกลั่นกรองมูลคดี	99
3.6 การพิจารณาโดยลูกขุน	99
3.7 เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ	100

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายไทยที่กำหนดให้ใช้ระบบกล่าวหาในคดีบางประเภทในศาล	102
1. ระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมากในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง	105
2. ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติหลักเกณฑ์ให้ศาล มีอำนาจกำหนดวิธีการในการสืบพยานคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ในชั้นตรวจพยานหลักฐาน	109
3. ปัญหาระบบการพิจารณาคดีในคดีบางประเภทที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ไม่เหมาะสม มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ	114
4. ปัญหาของกฎหมายไทยในการนำระบบกล่าวหามาใช้กับคดีบางประเภท	119
5. วิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพ ในการพิจารณาคดีอาญา	123
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	126
บทสรุป	126
ข้อเสนอแนะ	131
บรรณานุกรม	134
ประวัติผู้ศึกษา	141

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน	27
ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย	55
ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	95

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาล 9

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการควบคุมสังคม โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารกระบวนการยุติธรรม ตามหลักนิติรัฐ (Legal State) ประกอบกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) โดยทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเดียวกัน¹ ซึ่งกฎหมายจะกำหนดหน้าที่ของบุคคลและข้อห้ามมิให้กระทำการใดๆ ของคนในสังคมไว้เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทั้งยังกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนเพื่อให้ทราบจำและไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนอีก

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยใช้วิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหา โดยมีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรออกจากกัน ตั้งแต่การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษา และการบังคับโทษทางอาญา เพื่อแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรให้ชัดเจน และให้องค์กรเหล่านั้นถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ในส่วนของการแบ่งแยกอำนาจนั้น เจ้าพนักงานตำรวจ และพนักงานสอบสวน ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจสืบสวนสอบสวน ติดตามจับกุมคนร้ายมาดำเนินคดี โดยแยกอำนาจสอบสวนคดีอาญา ออกจากอำนาจฟ้องคดีอาญาอย่างเด็ดขาด ไม่มีการร่วมสอบสวนหรือตรวจสอบการสอบสวนจากองค์กรภายนอกจนกว่าจะสอบสวนเสร็จ และทำความเข้าใจว่าสมควร ฟ้องหรือไม่ฟ้อง ส่งให้พนักงานอัยการ ส่วนพนักงานอัยการอยู่ในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน คงมีแต่อำนาจหน้าที่พิจารณากลับกรอการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้วมีคำสั่งต่อไป หากมีความเห็นฟ้อง ก็จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และนำพยานหลักฐานเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาล โดยใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง แต่ก็มิได้จำกัดอำนาจฟ้องไว้ที่พนักงานอัยการเท่านั้น ยังผ่อนคลายเป็นบุคคลที่เป็นผู้เสียหายโดยตรงมีอำนาจฟ้องได้ด้วย ส่วนทนายความซึ่งอยู่ในองค์กรสภาทนายความ มีหน้าที่เป็นทนายความว่าความแก่ต่างให้จำเลย พนักงานคุมประพฤติซึ่งอยู่ในองค์กรกรมคุมประพฤติ มีอำนาจหน้าที่สืบเสาะ

---

¹ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. กระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญาวิสิทฐ. 9 มกราคม 2567. สืบค้นจาก <https://library.coj.go.th>pdf-view>.

และพินิจจำเลยแล้วรายงานต่อศาล รวมทั้งสอดส่องและคุมความประพฤติจำเลยตามคำสั่งศาล
 เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ซึ่งอยู่ในองค์กร กรมราชทัณฑ์ มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังและแก้ไขบำบัด
 ฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป และศาลซึ่งอยู่ในองค์กรศาลยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่
 พิจารณาพิพากษาคดี โดยถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่ากระทำความผิดจริง
 การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย การสืบพยานเริ่มด้วยการซักถาม การถามค้านและถามตั้ง
 ตามลำดับ ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง เป็นต้น แต่ก็มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับระบบไต่สวนด้วย
 โดยการให้อำนาจศาลในการสืบพยาน ศาลถามพยานได้เองในระหว่างเวลาไต่สวนด้วยคำถามใดก็ได้
 การเรียกพยานที่เบิกความขัดกันมาสอบปากคำพร้อมกัน ศาลมีอำนาจวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดรับฟัง
 ได้หรือไม่ การสั่งงดสืบพยานที่พุ่มเพอวยเกินสมควรหรือประวิงคดีหรือไม่เกี่ยวกับประเด็น การรับฟัง
 พยานบอกเล่าได้ในกรณีที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด การเรียกพยานอื่นมาสืบเพิ่มเติม
 หรือการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาระบบวิธีพิจารณาความ
 ของประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นระบบผสม โดยมีทั้งที่เป็นระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน
 รวมกันอยู่ในกฎหมายแต่ละชั้นตอน² โดยกฎหมายให้อำนาจศาลไทยในการสืบพยานมากคล้ายกับ
 ระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลไทยไม่ได้ใช้บทบาทดังกล่าวมากนัก โดยยังยึดหลักวางตัว
 เป็นกลาง ไม่ถามพยานให้ฝ่ายใดโดยไม่จำเป็น เว้นแต่คดีอาญาที่จำเลยไม่มีนายความศาลอาจช่วย
 ถามพยานให้จำเลยเท่าที่จำเป็น แต่จะไม่ช่วยถามพยานให้โจทก์เพื่อให้จำเลยต้องรับโทษ และไม่เรียก
 พยานมาสืบเอง โดยถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้รับฟังได้โดยปราศจาก
 ข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ซึ่งวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนได้นำมาใช้ในการพิจารณา
 คดีอาญาในหลายศาลแล้ว เช่น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลอาญา
 คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น ส่วนประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะประเทศที่ใช้วิธีพิจารณา
 ความระบบกล่าวหาหรือไต่สวน ต่างก็ยึดข้อดีของระบบที่ใช้อยู่ไว้แล้วนำข้อดีของระบบอื่นมาปรับแก้ไข
 ข้อด้อยของระบบที่ใช้อยู่ ดังนั้น แต่ละประเทศจึงมีระบบผสมอยู่เช่นเดียวกัน เพียงแต่จะใช้ระบบใด
 เป็นหลัก ระบบใดเป็นระบบเสริมเข้ามาเพื่อแก้ไขปัญหาระบบหลักเท่านั้น ซึ่งทุกประเทศล้วนมี
 จุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อที่จะให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความเป็นธรรมแก่คู่ความ
 สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข

ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจอธิปไตยสำคัญประการหนึ่งของประเทศ คือ อำนาจ
 ตุลาการ โดยมีอำนาจหน้าที่หลักในการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
 มิให้ถูกกระทบจากการใช้อำนาจของผู้อื่นโดยมิชอบ และเพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม

² โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2565.

อย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายในการที่จะได้รับการพิจารณาตัวอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยใช้อำนาจนั้นในการชี้ขาดตัดสินคดีที่เป็นข้อพิพาทของบุคคลในสังคมให้ได้ข้อยุติตามที่กฎหมายกำหนด และใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดี ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ แต่ก็ให้ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้ด้วย ในปัจจุบันได้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา โดยเริ่มนำมาใช้ครั้งแรกในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2543 ต่อมามีการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีต่างๆ เช่น คดีค้ำมนุษย์ ใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 ซึ่งในมาตรา 8 บัญญัติให้วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ใช้ระบบไต่สวน และให้เป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559³ และในคดีอาญาทุจริตได้จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นศาลที่ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 6 บัญญัติให้วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ⁴ ซึ่งแม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมาเป็นลำดับ เช่น การตรวจพยานหลักฐาน การพิจารณาคดีต่อเนื่อง เป็นต้น หากแต่ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้ได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว เป็นธรรม ด้วยวิธีปฏิบัติของศาลในการพิจารณาคดีอาญาที่เป็นอยู่ ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เพียงคนกลางนั่งรับฟังข้อเท็จจริงจากคู่ความที่นำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเท่านั้น โดยจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของคู่ความ ด้วยเกรงว่าจะกระทบต่อความเป็นกลาง และความน่าเชื่อถือของศาล แต่ผลเสียที่เกิดตามมาคือ ข้อเท็จจริงที่ศาลได้รับมาจากการพิจารณาคดีอาจเป็นเพียงผลของความสามารถของทนายโจทก์หรือทนายจำเลยในเชิงคดีเท่านั้น อาจไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริงๆ ซึ่งอาจทำให้ความเป็นธรรมตามกฎหมายและความเป็นธรรมตามความจริงสวนทางกัน⁵ และด้วยระบบการพิจารณาคดีที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะคดี ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดี และเกิดปัญหาคดีค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก

³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 8.

⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6.

⁵ กุลพล พลวัน. การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 5(13), 34-50. หน้า 49.

ระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลตั้งต้นคดี ใช้วิธีพิจารณาความอาญา ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ซึ่งแม้จะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่ก็ให้ประชาชนที่เป็นผู้เสียหาย มีอำนาจฟ้องคดีได้ด้วย ซึ่งในการสืบพยานคดีอาญาโดยทั่วไปคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องนำเสนอ พยานหลักฐานต่อศาลเพื่อให้ข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนให้ได้มากที่สุด ถูกต้องที่สุด ศาลเป็นเพียงคนกลาง คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันด้วยความเป็นธรรม จำเลยได้รับโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ คู่ความทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความจริงอย่างเท่าเทียมกัน โดยกระบวนการพิจารณาของศาล เริ่มตั้งแต่การไต่สวนมูลฟ้อง หากเห็นว่าคดีมีมูลก็จะประทับฟ้องและเข้าสู่กระบวนการพิจารณา พิพากษาต่อไป

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นกระบวนการที่เป็นการฟ้องคดีโดยประชาชนที่เป็นผู้เสียหาย หรือคดีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง ซึ่งศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี ส่วนคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้⁶ ซึ่งเป็นกระบวนการ ที่ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานของโจทก์ว่ามีพยานหลักฐานในเบื้องต้นที่น่าจะเชื่อว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐาน ให้ศาลไต่สวนว่ามีมูล โดยศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์ฝ่ายเดียว ยังไม่ได้พิจารณา จากพยานหลักฐานของจำเลย จึงยังไม่ถึงขั้นรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัย เพียงแต่พิจารณาว่ามีมูล หรือไม่เท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้ระบบไต่สวน แต่ก็นำเอาระบบกล่าวหามาใช้ด้วย จึงเป็นระบบผสม ทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา เนื่องจากเดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม ได้กำหนดให้จำเลยอาจตั้งทนายความมาเพื่อซักถามพยานโจทก์ได้ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิ ที่จะถามค้านในระบบกล่าวหา⁷ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 165/2 โดยกำหนดให้การไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงต่อศาลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายสำคัญ สนับสนุนให้ศาลสั่งคดีไม่มีมูล โดยแสดงรายละเอียดประกอบคำแถลงถึงพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งศาล อาจเรียกมาเป็นพยานเพื่อประกอบในการสั่งคดีได้ตามสมควร⁸ ซึ่งเป็นการนำหลักการไต่สวนมาใช้ นอกจากนี้ยังแก้ไขในส่วนของการถามค้าน จากเดิมให้จำเลยมีสิทธิถามค้านได้ตามระบบกล่าวหา แต่ปัจจุบันให้ซักถามได้เฉพาะเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากคู่ความจะซักถามได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น⁹ จำเลยจึงถามพยานได้จำกัด สำหรับคดีทั่วไปที่ใช้เวลาไม่นานจึงไม่เกิดปัญหา

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1) (2).

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2.

ส่วนการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ที่มีเอกสารอ้างอิงต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชน ที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป มีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ซึ่งกระทำในลักษณะเดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป เป็นต้น โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานให้ศาลไต่สวนว่ามีมูล ซึ่งในการไต่สวนมูลฟ้องมักจะใช้กับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องหรือหากเห็นสมควรจะไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ โดยในการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้น ไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาตั้งแต่เริ่มแรก ศาลไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มแรก และไม่ได้มีการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาก่อน จึงไม่มีข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวน ในการไต่สวนจึงมีวิธีการในลักษณะของระบบกล่าวหาที่โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวน โดยโจทก์ต้องซักถามพยานในรายละเอียดต่างๆ ของเอกสาร แม้จะส่งสำเนาเอกสารให้ศาลแล้ว แต่ก็ไม่ได้มีรายละเอียดว่าแต่ละขั้นตอนได้มีการกระทำสิ่งใดบ้าง คงมีเพียงคำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้องเท่านั้น ส่วนรายละเอียดของการกระทำนั้น ศาลต้องฟังคำเบิกความของพยานก่อน ซึ่งพยานจะต้องเบิกความในรายละเอียดต่างๆ ประกอบกับการอ้างเอกสารแต่ละฉบับแต่ละขั้นตอน และศาลอาจไต่สวนในรายละเอียดอื่นๆ หรือเรียกพยานหลักฐานอื่นๆ ที่เห็นว่าจำเป็นมาไต่สวนเพิ่มเติม

สำหรับการไต่สวนกรณีหากเป็นการกระทำความผิดที่สถาบันการเงินเป็นผู้เสียหายที่มีลักษณะของการกระทำความผิดโดยการลักลอบโอนเงินเข้าออกจากบัญชีหลายบัญชีเพื่อนำเงินบางส่วนออกไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว และโอนเงินบางส่วนจากบัญชีอื่นเข้ามาแทนโยกย้ายกันไปมาหลายครั้ง ทำให้เห็นว่าเงินยังอยู่ครบถ้วน ซึ่งความเป็นจริงเงินบางส่วนหายไป จากนั้นจึงโอนเงินออกไปอีก โดยทำสลับกันไปมา หากไม่ตรวจสอบที่มาที่ไปของจำนวนเงินแต่ละยอดอย่างละเอียดจะพบความผิดปกติได้ยาก ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะต้องกระทำหลายบัญชีและหลายครั้ง และมีเงินเข้าออกบัญชีหลายจำนวน ซึ่งจะต้องนำสืบเกี่ยวกับเอกสารการโอนเงิน โดยนำสืบถึงวันเวลาของการโอนเงินหรือถอนเงิน จำนวนเงินที่โอนแต่ละครั้ง จากบัญชีหนึ่งไปเข้าอีกบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีอื่น ซึ่งการลักลอบโอนเงินเข้าบัญชีสลับกันไปมาหลายบัญชีเพื่อแสดงให้เห็นเจตนาที่จะลักลอบเอาเงินบางส่วนออกไป และหลีกเลี่ยงการถูกจับได้ วันเวลาและจำนวนเงินที่โอนเงินเข้าและออก จากบัญชีแต่ละบัญชี หากกระทำกันมาเป็นระยะเวลาหลายปี โดยทำในช่วงเวลาที่โอกาสอำนวย ไม่ได้กระทำต่อเนื่องเป็นประจำ ซึ่งจะมีทั้งที่โอนถูกต้อง และโอนเพื่อลักลอบเอาเงินนั้นไป จึงต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นในรายละเอียดของการโอนแต่ละครั้งว่าเป็นวันเวลาใด จำนวนเงินที่โอน และโอนออกจากบัญชีใดไปเข้าบัญชีใด เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงให้สอดคล้องกับข้อกล่าวหา ซึ่งในทางปฏิบัติต้องใช้ระยะเวลาในการไต่สวนคดีลักษณะดังกล่าวเป็นเวลานาน ยิ่งมีการโอนเงินจำนวนครั้ง และโอนไปมาหลายบัญชีมากเท่าใดยิ่งต้องใช้ระยะเวลาในการไต่สวนมากเท่านั้น ซึ่งหากใช้วิธีการไต่สวนตามหลักเกณฑ์ที่ใช้อยู่

จะต้องให้พยานเบิกความในรายละเอียดแต่ละรายการไปจนครบถ้วนตามข้อกล่าวหา จะต้องใช้เวลานานกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้น แต่หากกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมให้คู่ความยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนวันนัดจะทำให้การไต่สวนเสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว และยังคงลดเวลาในการไต่สวนลงไปได้มาก

ในชั้นตรวจพยานหลักฐาน กรณีที่ผู้เสียหายหรือคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ภายหลังจากศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีต่อไป ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธ คดีจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาต่อไป โดยในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2¹⁰ ในคดีทั่วไปให้นำระบบการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ เพื่อให้มีการนำพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบและแถลงแนวทางการต่อสู้คดี ว่าจะต้องสืบพยานปากใดบ้าง เหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานแต่ละปาก รวมถึงประเด็นที่จะสืบ ซึ่งหากพยานหลักฐานใดที่ คู่ความสามารถยอมรับกันได้ก็จะต้องสืบพยานปากนั้น และสืบพยานหลักฐานเฉพาะที่สำคัญและจำเป็นจริงๆ โดยไม่จำเป็นต้องสืบพยานทุกปากดังที่ผ่านมา ทำให้การสืบพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งศาลยุติธรรมได้นำระบบการพิจารณาต่อเนื่องมาใช้ โดยนัดสืบพยานโจทก์และจำเลยต่อเนื่องกันจนเสร็จ ทำให้คดีเสร็จลงไปด้วยความรวดเร็วจำนวนมาก

ส่วนคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ซึ่งยังไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้างอิงต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชน ที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่นที่กระทำในลักษณะเดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถรับข้อเท็จจริงกันได้ และคู่ความโดยเฉพาะโจทก์จะต้องสืบพยานหลักฐานให้ละเอียดครบถ้วน เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้รับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัย ส่วนจำเลยก็จะต้องนำสืบพยานหักล้างให้ได้ แต่ในทางปฏิบัติการสืบพยานคดีความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ฉ้อโกง หรือยักยอก หรือคดีอื่นลักษณะเดียวกันที่กระทำในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะต้องใช้เวลานาน โดยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะไต่สวนเพียงเพื่อจะให้ได้ความว่าคดีมีมูลหรือไม่ไต่สวนเฉพาะพยานหลักฐานของโจทก์ ยังใช้เวลานาน ส่วนในชั้นพิจารณาต้องสืบพยานทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย ทำให้ใช้ระยะเวลาเวลานานมากขึ้นอีก ยิ่งในชั้นพิจารณาของศาล โจทก์จะต้องนำสืบให้รับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ส่วนจำเลยก็จะต้องนำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ให้ได้ จึงเป็นการต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานโดยเฉพาะพยานเอกสารซึ่งต้องใช้เวลาในการสืบพยานมากกว่าการไต่สวนมูลฟ้อง สำหรับคดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้างอิง

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2.

ส่งต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชนที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะเดียวกัน มีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เมื่อโจทก์สืบพยานปากใด โจทก์จะต้องนำพยานปากนั้นเข้าสืบพร้อมอ้างส่งเอกสาร แล้วให้พยานเบิกความในรายละเอียดถึงที่มา ที่ไปของเอกสารแต่ละรายการ จำนวนเงินที่โอนเข้าออก วันเวลา สถานที่ ผ่านธนาคารใด จากบัญชีใดไปบัญชีใด ซึ่งแต่ละบัญชีแต่ละธนาคารจะมีเอกสารต่างชุดกัน แล้วนำมาเปรียบเทียบที่ละรายการ จากนั้นจึงให้จำเลยถามค้านตามระบบกล่าวหาซึ่งจะต้องกระทำด้วยวิธีการเช่นเดียวกัน เพื่อหักล้างว่าข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นไปตามที่พยานเบิกความ จากนั้นโจทก์จึงถามตั้งซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างเดียวกันในส่วนที่พยานเบิกความไม่ชัดเจนหรือไม่ถูกต้องตรงกับเอกสาร โดยพยานปากหนึ่งจะต้องเบิกความประกอบเอกสารจำนวนมากอย่างเดียวกันถึงสามครั้ง ส่วนการสืบพยานจำเลยก็ต้องกระทำในลักษณะเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากหลายๆ คดี ที่มีลักษณะดังกล่าวจะใช้เวลาสืบพยานเป็นเวลานาน

ดังนั้น หากมีการนำระบบไต่สวนมาใช้สำหรับคดีที่มีเอกสารจำนวนมากดังกล่าว จะทำให้ศาลได้ตรวจดูพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อน สำหรับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ คู่ความจะต้องแถลงชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานเอกสารให้ศาลทราบความเป็นมา ลำดับขั้นตอน และรายละเอียดของเอกสารเสียก่อน ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปพนักงานอัยการยังไม่ต้องส่งคำเบิกความแต่ส่งเฉพาะพยานเอกสาร จึงทำให้ศาลไม่ทราบรายละเอียดของพยานแต่ละปากว่าจะเบิกความอย่างไร แต่หากใช้ระบบไต่สวนพนักงานอัยการก็ต้องส่งบันทึกคำให้การของพยานแต่ละปาก เพื่อให้ศาลได้ตรวจดูสำนวนก่อนการพิจารณา อันจะทำให้การตรวจพยานหลักฐานและการเตรียมคดีมีประสิทธิภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมในการสืบพยานให้สามารถสืบพยานไปได้ด้วยความรวดเร็ว

ในชั้นพิจารณา เมื่อถึงวันนี้สืบพยาน หากเป็นการสืบพยานในระบบกล่าวหาตามหลักเกณฑ์เดิมที่ใช้อยู่ สำหรับคดีทั่วไปจะใช้ระยะเวลาไม่นาน แต่หากเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้างส่งต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชนที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะเดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เมื่อโจทก์สืบพยานปากใด จะนำพยานปากนั้นเข้าสืบพร้อมอ้างส่งเอกสาร แล้วให้พยานเบิกความในรายละเอียดถึงที่มาที่ไปของเอกสารแต่ละรายการ ลำดับขั้นตอนในการกระทำต่างๆ ดังจะเห็นได้จากคดีจำนำข้าวที่มีการฟ้องคดีต่อศาลทั่วประเทศ ตามโครงการของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2554

ชื่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55¹¹ โดยการพิจารณาคดีในศาลใช้เวลาในการสืบพยานเป็นเวลานาน เมื่อคำนวณระยะเวลานับแต่วันฟ้อง เช่น ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ280-281/2565 ของศาลจังหวัดกันทรลักษณ์ เริ่มฟ้องคดีเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2565 นัดตรวจความพร้อมหรือนัดตรวจพยานหลักฐาน ในวันที่ 31 สิงหาคม 2565 โดยฝ่ายโจทก์อ้างส่งเอกสารเป็นพยานรวม 50 ลำดับ ศาลหมาย จ.1 - จ.50 อ้างพยานบุคคลทั้งหมด 21 ปาก ส่วนฝ่ายจำเลยอ้างเอกสารเป็นพยานรวม 35 ลำดับ อ้างพยานบุคคล 2 ปาก คือ จำเลยอ้างตนเองเข้าเบิกความเป็นพยาน โดยเริ่มสืบพยานโจทก์นัดแรกในวันที่ 21 กันยายน 2565 เริ่มสืบพยานจำเลย วันที่ 17 พฤศจิกายน 2565 จนเสร็จการพิจารณาและนัดฟังคำพิพากษา ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 จะเห็นว่าใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีจนถึงพิพากษาเป็นเวลากว่า 10 เดือน เนื่องจากหลักการดำเนินคดีที่ใช้อยู่ เป็นหลักการดำเนินคดีโดยรัฐซึ่งมีการแบ่งแยกหน้าที่แต่ละองค์กรออกจากกัน ซึ่งนับแต่เหตุคดีเกิดจนถึงฟ้องคดี ซึ่งคดีดังกล่าวเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ รัฐเป็นผู้เสียหายจะต้องผ่านการสืบสวนสอบสวนจากเจ้าพนักงานตำรวจ มาก่อน จากนั้นพนักงานอัยการจะพิจารณากลับกรองสำนวนการสืบสวนสอบสวนแล้วมีความเห็นสั่งฟ้องต่อศาล ซึ่งต้องใช้เวลาทำให้พยานโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและพยานแวดล้อมอื่นๆ ที่เป็นคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง มีการเกษียณอายุราชการ และแยกย้ายกันไปตามภูมิลำเนา โดยพยานโจทก์ทุกปากที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี และไม่สะดวกเดินทางมาศาล จะต้องทำหนังสือถึงพนักงานอัยการโจทก์แจ้งเหตุขัดข้อง จากนั้นพนักงานอัยการจะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้พยานปากดังกล่าวเบิกความ ณ ศาลใกล้ภูมิลำเนาก่อน หากศาลมีคำสั่งอนุญาต เจ้าหน้าที่ศาลจะประสานกับศาลปลายทางเพื่อขอวันนัด รวมทั้งประสานกับ 5 ฝ่าย คือ ศาลต้นทาง (ศาลที่พิจารณาคดี) ศาลปลายทาง พนักงานอัยการโจทก์ พยานโจทก์ จำเลย และทนายจำเลย เพื่อให้ได้วันนัดที่ตรงกัน จึงจะกำหนดวันนัดพิจารณาสำหรับพยานปากนั้นๆ ได้ เมื่อถึงวันนัดสืบพยานพยานปากดังกล่าวจะต้องไปเบิกความ ณ ศาลที่ใกล้กับภูมิลำเนาของพยานปากนั้น ผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference, Google meet, Zoom meeting) หรือระบบอื่นที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด เป็นต้น โดยในการพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพนั้นจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนดโดยเคร่งครัด ซึ่งศาลปลายทางจะต้องมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่อยู่เป็นสักขีพยานตลอดการสืบพยานนั้นๆ¹² แต่ก็มีพยานสำคัญบางปากที่ศาลอาจไม่อนุญาตให้เบิกความผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเนื่องจากต้องยืนยันเอกสาร

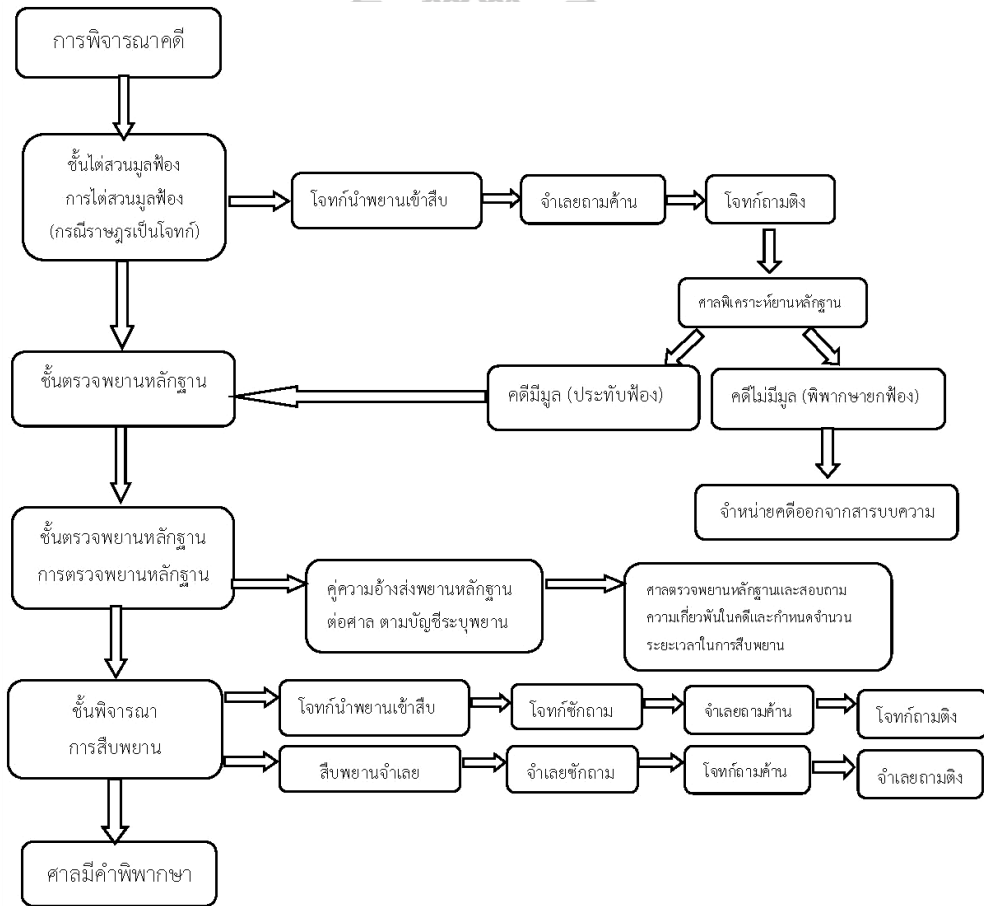
¹¹ กรมการคำภายใน กระทรวงพาณิชย์. *โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55*.

10 ธันวาคม 2566 สืบค้นจาก <https://www.dit.go.th/Content.aspx?m=37&c=532>.

¹² สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. *ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556*. 31 มกราคม 2567 สืบค้นจาก <https://jla.coj.go.th/content/category/detail/cid/iid>.

และฝ่ายจำเลยแถลงคัดค้าน ทำให้พยานปากดังกล่าวจะต้องเดินทางมาเบิกความต่อศาลที่พิจารณาคดีตามวันนัดสืบพยาน ซึ่งหากพยานปากดังกล่าวแจ้งเหตุขัดข้องว่าในวันนัดพิจารณาไม่อาจเดินทางมาศาลได้ แต่ฝ่ายโจทก์ยังแถลงตัดใจสืบพยานปากนี้อยู่ศาลจะต้องเลื่อนวันนัดพิจารณาเพื่อให้พยานปากดังกล่าวมาเบิกความเป็นพยาน และกำหนดวันนัดพิจารณากับฝ่ายโจทก์ ฝ่ายจำเลย และพยานอีกครั้ง ซึ่งกระบวนการและแนวทางปฏิบัติต่างๆ มีหลายขั้นตอนที่ย่างยากซับซ้อนในการดำเนินการแต่ละขั้นตอน

ส่วนขั้นตอนการสืบพยานในคดีดังกล่าวซึ่งมีพยานเอกสารจำนวนมาก เมื่อพยานเบิกความถึงขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับเอกสารใด ฝ่ายโจทก์จะต้องนำเอกสารนั้นให้พยานดู เมื่อฝ่ายจำเลยถามค้านก็ต้องนำเอกสารให้พยานดูเช่นเดียวกัน และเมื่อฝ่ายโจทก์ถามติงก็ต้องนำเอกสารให้พยานดูอีกเช่นกัน ซึ่งเป็นการดูและยืนยันเอกสารถึง 3 ครั้ง ในแต่ละรายละเอียดและขั้นตอนในเอกสาร ทำให้การสืบพยานใช้เวลานานกว่าจะแล้วเสร็จในแต่ละคดี ดังรายละเอียดขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาลโดยสังเขปนี้

ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาล

นอกจากนี้ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วและเป็นประโยชน์ แก่คู่ความทุกฝ่ายและศาลด้วย จึงต้องมีการเพิ่มประสิทธิภาพของเครื่องมือในการพิจารณาคดีให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจากที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาในการพิจารณาคดีอาญา ของศาลชั้นต้นตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นตรวจพยานหลักฐานไปจนถึงชั้นพิจารณา พบว่ามีปัญหา อยู่หลายประการดังนี้

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหากรรมนิ ที่มีพยานเอกสารจำนวนมากในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้าง ส่งต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชนและที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และที่มี ความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะเดียวกัน มีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป ที่ใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีแต่ละเรื่อง เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ ให้ศาลสั่งให้คู่ความยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวน เพื่อให้ศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์ก่อนวันนัดไต่สวน เมื่อถึงวันนัดก็อาจจะซักถามเท่าที่ ยังมีข้อสงสัยหรือเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจนขึ้น คู่ความจะซักถามได้เท่าที่จำเป็นโดยต้องได้รับอนุญาต จากศาลก่อน ไม่ต้องซักถาม ถามค้าน และถามถึงถึงสามครั้ง ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์กฎหมาย กำหนดให้ต้องไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี¹³ โดยในชั้นนี้ ศาลไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องแต่แรก และไม่ได้มีการ สืบสวนจากพนักงานสอบสวนมาก่อน จึงไม่มีข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวน ในการไต่สวนโจทก์จึงต้องนำ พยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวน โดยโจทก์จะซักถามพยานในรายละเอียดต่างๆ ของเอกสารแม้จะส่ง สำเนาเอกสารให้ศาลแล้ว แต่ก็มิได้มีรายละเอียดว่าแต่ละชั้นตอนได้มีการกระทำการสิ่งใดบ้าง คงมีเพียง คำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้องเท่านั้น ส่วนรายละเอียดของการกระทำศาลจึงต้องฟังคำเบิกความ ของพยานก่อน เพื่อให้ทราบลำดับเหตุการณ์ก่อนหลังก่อนจะมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่ ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ได้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 โดยบัญญัติให้จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบ ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญและแถลงถึงตัวบุคคล เอกสารหรือวัตถุที่สนับสนุนข้อเท็จจริง ตามคำแถลงของจำเลยได้¹⁴ ซึ่งเป็นการนำหลักการไต่สวนมาใช้ เนื่องจากเดิมกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ ให้สิทธิจำเลยถามค้านได้ตามระบบกล่าวหา แต่ปัจจุบันให้ซักถามได้เฉพาะเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล¹⁵ ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องรวดเร็วยิ่งขึ้นมาก แต่ก็ยังไม่มียกเว้นกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสั่ง ให้คู่ความยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวน

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1).

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2.

หากเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ฉ้อโกงประชาชน ลักทรัพย์หรือยักยอก หรือความผิดที่ต้อง พิสูจน์กันด้วยพยานเอกสาร โดยกำหนดจำนวนพยานเอกสารที่อ้างส่งต่อศาลของคุณความ หากมี จำนวน 50 ลำดับ ขึ้นไป ให้ศาลกำหนดให้คู่ความยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ต่อศาลล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวนได้ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์ก่อนวันนัดไต่สวน เมื่อถึงวันนัดก็อาจจะซักถามเท่าที่ยังมีข้อสงสัยหรือเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจนขึ้น คู่ความจะซักถามได้ เท่าที่จำเป็นโดยต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เพื่อให้คดีเสร็จไปโดยเร็ว

ประการที่สอง ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 เกี่ยวกับการตรวจพยานหลักฐานในชั้นตรวจพยานหลักฐานมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ให้ศาลมีอำนาจ กำหนดว่าจะใช้วิธีการสืบพยานระบบใด ในการสืบพยานคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ดังเช่น ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ยักยอก ฉ้อโกงประชาชน หรือความผิดกรณีอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ซึ่งจะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานเอกสารเป็นหลัก ภายหลังจากที่คู่ความอ้างส่งพยานเอกสารและแถลง จำนวนพยานที่ประสงค์จะสืบพยานต่อศาลแล้ว เมื่อศาลทราบจำนวนพยานหลักฐานและจำนวน พยานในแต่ละฝ่ายประสงค์จะสืบ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดว่าจะใช้วิธีสืบพยานระบบใดเพื่อให้เหมาะสม กับลักษณะของคดีตามดุลพินิจและความเหมาะสมในคดีความผิดที่จะต้องพิสูจน์ต่อสู้กันด้วยพยาน เอกสาร เช่น ในคดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้างส่งต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกง ประชาชน ที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป มีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะเดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมี ผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป ซึ่งหากมีการกำหนดวิธีการสืบพยานและจำนวน วันนัดสืบพยานที่มีความเหมาะสมแล้วจะทำให้การสืบพยานมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาการเลื่อนคดี สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว

ประการที่สาม ปัญหาในชั้นพิจารณา ในการสืบพยานคดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มี เอกสารอ้างส่งต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชน ที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป มีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะ เดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไปไม่เหมาะสม มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ โดยในการพิจารณาคดีในชั้นศาลของประเทศไทย ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ซึ่งลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหา คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องนำเสนอ ข้อเท็จจริงในคดีต่อศาลเพื่อให้ปรากฏข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนความให้ได้มากที่สุด ถูกต้องที่สุด ศาลเป็นเพียงคนกลางคอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันด้วยความเป็นธรรม คู่ความทั้งสองฝ่าย มีหน้าที่ในการพิสูจน์ความจริงอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีระบบการซักถาม การถามค้าน ถามติง ซึ่งคู่ความโดยเฉพะพนักงานอัยการโจทก์และทนายความจำเลยจึงมีบทบาทในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เมื่อพนักงานอัยการจะสืบพยานปากใดก็จะนำพยานปากนั้น

เข้าสืบพร้อมอ้างส่งเอกสาร จากนั้นนายจำเลยจะถามค้านเพื่อให้พยานเบิกความถึงรายละเอียดอื่นๆ ที่โจทก์ไม่ได้ถามไว้ หรือเพื่อทำลายน้ำหนักของพยานว่าไม่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์ในการซักค้านพยาน ถามข้อเท็จจริงจากพยานในแต่ละเหตุการณ์ที่พยานรู้เห็นมา หรือถามเกี่ยวกับพยานเอกสารที่พยานรู้เห็น เมื่อจบคำซักค้านแล้ว หากพยานตอบคำถามค้านไม่ชัดเจนในประเด็นใด หรือตอบขัดกับข้อเท็จจริงที่เบิกความไว้หรือที่เคยให้การไว้ในชั้นสอบสวน หรือขัดกับพยานเอกสาร ซึ่งอาจจะเป็นหลงลืมข้อเท็จจริง หรือไม่เข้าใจคำถาม พนักงานอัยการโจทก์ก็จะต้องถามตืงเพื่อให้พยานได้ยืนยันข้อเท็จจริง ส่วนจำเลยก็จะนำพยานจำเลยเข้าเบิกความโดยใช้วิธีการซักถาม ถามค้าน และถามตืงในลักษณะเดียวกัน จึงมีการซักถามพยานคนเดียวกันถึงสามครั้ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ที่ทำให้ศาลได้ทราบว่าพยานรู้เห็นข้อเท็จจริงมาจริงหรือไม่ อย่างไร สำหรับคดีทั่วไปอาจใช้ระยะเวลาในการสืบพยานไม่มากนัก แต่สำหรับพยานเอกสารนั้น พยานบุคคลย่อมจะต้องเบิกความยืนยันตามเอกสารของฝ่ายตน โดยคู่ความแต่ละฝ่ายจะให้พยานเบิกความในรายละเอียดถึงที่มาที่ไปของเอกสารแต่ละฉบับ แต่ละรายการ ซึ่งหากพยานเอกสารจำนวนไม่มากก็คงไม่ใช้เวลานานนัก

สำหรับคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก เช่น ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร คดีฉ้อโกงประชาชน ลักทรัพย์หรือยักยอก หรือคดีที่จะต้องนำสืบเอกสารเป็นหลัก หากมีผู้เสียหายหลายคน หลายกลุ่ม และมีการกระทำความผิดหลายครั้ง ซึ่งจะต้องนำสืบถึงรายละเอียดข้อเท็จจริง การสืบพยานในระบบกล่าวหาจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนจำเลยก็มีสิทธิต่อสู้คดีว่ามีได้กระทำความผิด จึงเป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวหา กับฝ่ายจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหา โดยใช้วิธีการซักถาม ถามค้าน และถามตืง พยานบุคคลที่เป็นผู้เสียหายจะต้องมาเบิกความต่อศาลทุกคน หรือผู้ที่รู้เห็นเกี่ยวข้องจะต้องมาเบิกความในรายละเอียดของแต่ละคนที่รู้เห็น ดังนั้น พยานปากหนึ่งจึงต้องเบิกความทั้งการซักถาม ถามค้าน และถามตืง¹⁶ นอกจากนี้ เมื่อพยานเบิกความเกี่ยวกับเรื่องใดในเอกสาร โจทก์จะต้องแสดงเอกสารฉบับนั้นขึ้นมาให้พยานดูเพื่อให้พยานยืนยันข้อเท็จจริง และอ้างส่งเป็นพยานต่อศาล ในการซักถาม ถามค้าน และถามตืง จึงต้องให้พยานดูเอกสารทุกครั้งเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงตามเอกสาร หากพยานเอกสารจำนวนมาก ทั้งการอ้างส่งเอกสาร และดูเอกสารประกอบการซักถาม ถามค้านหรือถามตืงของคู่ความแต่ละฝ่าย ย่อมทำให้การดำเนินคดีดังกล่าวใช้เวลานานกว่าการพิจารณาคดีอาญาอื่นทั่วไป ขึ้นอยู่กับจำนวนของพยานเอกสารที่เกี่ยวข้อง

¹⁶ ความหมายและเหตุผลในการถามพยาน คือ เพื่อให้พยานตอบข้อซักถามให้สมประโยชน์แก่คดีของคู่ความฝ่ายที่อ้างพยาน การซักถามพยานในระบบกล่าวหา แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การซักถาม (ถามครั้งแรก) การถามค้าน และการถามตืง เมื่อถามหมดไปแล้วคู่ความจะถามอีกไม่ได้ ต้องได้รับอนุญาตจากศาล โดยมีความหมายของการซักถาม คือ เป็นการถามจากฝ่ายอ้างพยานเป็นฝ่ายถามก่อน การถามค้าน คือ เป็นการซักค้านจากฝ่ายปรปักษ์หรือฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะเริ่มหลังจากซักถามเสร็จ และการถามตืง คือ เป็นการถามจากฝ่ายที่อ้างพยานมาอีกครั้งหนึ่ง. LW 423. บทที่ 11 การซักถามพยาน. 9 มกราคม 2567 สืบค้นจาก <http://old-book.ru.ac.th>>e-b PDF. หน้า 378.

ของแต่ละฝ่าย แต่เนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบผสมโดยมีระบบกล่าวหาเป็นหลัก และมีระบบไต่สวนเข้ามาช่วยเสริม จึงไม่สามารถนำระบบไต่สวนมาใช้เต็มรูปแบบ จึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์บางประการที่พอจะนำมาใช้ได้ ซึ่งหากมีการนำระบบไต่สวนมาใช้สำหรับคดีที่มีเอกสารจำนวนมาก ก็จะทำให้ศาลได้ตรวจดูพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อน โดยคู่ความจะต้องส่งบันทึกคำให้การของพยานที่สรุปข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพยานเอกสาร ซึ่งแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานเอกสาร ความเป็นมา ลำดับขั้นตอนและรายละเอียดของเอกสารให้ศาลทราบ เพื่อตรวจดูก่อน เมื่อถึงวันนัด ศาลจะสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและให้คู่ความทั้งสองฝ่ายถามเท่าที่จำเป็น โดยในการไต่สวนให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความแต่ละฝ่ายถามเพิ่มเติม ไม่ต้องซักถามถามค้าน หรือถามถึงถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดของเอกสารทั้งหมด ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายที่สามารถนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนได้ครบถ้วนอย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลาในการสืบพยานเป็นเวลานาน ทำให้ไม่เป็นภาระแก่คู่ความรวมทั้งศาล และเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

ดังนั้น หากมีการนำระบบไต่สวนมาใช้สำหรับคดีที่มีเอกสารจำนวนมากดังกล่าว จะทำให้ศาลได้ตรวจดูพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อน สำหรับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ คู่ความจะต้องแถลงชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานเอกสารให้ศาลทราบความเป็นมา ลำดับขั้นตอน และรายละเอียดของเอกสารเสียก่อน ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปพนักงานอัยการยังไม่ต้องส่งคำเบิกความแต่ส่งเฉพาะพยานเอกสาร จึงทำให้ศาลไม่ทราบรายละเอียดของพยานแต่ละปากว่าจะเบิกความอย่างไร หากใช้ระบบไต่สวนพนักงานอัยการก็ต้องส่งบันทึกคำให้การของพยานแต่ละปาก เพื่อให้ศาลได้ตรวจดูสำนวนก่อนการพิจารณา อันจะทำให้การสืบพยานสามารถสืบพยานไปได้ด้วยความรวดเร็ว ซึ่งหากเป็นคดีที่มีทั้งพยานบุคคล และพยานเอกสารจำนวนมากดังได้กล่าวไปข้างต้น หากเอกสารเต็มห้องพิจารณาคดี การจะนำพยานเอกสารแต่ละฉบับมาให้พยานตรวจดูและการเบิกความลำดับเหตุการณ์ตามเอกสารจึงใช้เวลานานในแต่ละขั้นตอน ทำให้สูญเสียเวลาไปมาก จึงควรหาวิธีการในการพิจารณาคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมากให้สะดวกรวดเร็ว แต่ยังคงรักษาความเป็นธรรมให้คู่ความทั้งสองฝ่าย ซึ่งในระบบกล่าวหาพยานจำเป็นต้องเบิกความเพื่อยืนยันข้อเท็จจริง จึงต้องซักถามพยานเพื่อยืนยันในรายละเอียดทุกขั้นตอน ส่วนระบบไต่สวนนั้น พยานก็ต้องเบิกความยืนยันข้อเท็จจริงเช่นกัน แต่อาจยืนยันตามเอกสาร หากข้อเท็จจริงเข้าใจตรงกันแล้วก็ไม่จำเป็นต้องซักถามอีก แต่หากยังไม่ชัดเจนหรือมีข้อสงสัยในส่วนใดจึงซักถามเพิ่มเติมเฉพาะเรื่องหรือกรณีไป ซึ่งหากกำหนดวิธีการพิจารณาคดีโดยให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการในระบบไต่สวนได้แล้ว ในการไต่สวนพยานหลักฐานศาลจะตรวจดูสำนวนทั้งหมดก่อน แล้วศาลจะถามพยานหรือให้คู่ความถามเฉพาะที่จำเป็น มิได้ให้ใช้สิทธิถามดังเช่นระบบกล่าวหา คู่ความจะถามได้เฉพาะในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น คู่ความจึงต้องคัดเลือก

คำถามที่จำเป็น และในการถามแต่ละฝ่ายจะถามไปในคราวเดียว มิได้มีการซักถาม ถามค้าน หรือถามตึงตั้งในระบบกล่าวหา

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงประสงค์จะศึกษาระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหา และระบบไต่สวนของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคดีในศาล ที่จะไม่ทำให้เสียความเป็นกลางหรือไม่ทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีความได้เปรียบเสียเปรียบกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาพิพากษาที่ถูกต้องและเป็นธรรม โดยหากเป็นการสืบพยานคดีทั่วไปยังคงให้เป็นไปตามวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่ แต่หากเป็นคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก และจะต้องนำสืบถึงพยานหลักฐานที่เป็นเอกสารเป็นหลักมากกว่าการรู้เห็นเหตุการณ์ของพยานบุคคล ก็ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ คือระบบไต่สวน ตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นตรวจพยานหลักฐานไปจนถึงชั้นพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหากระบวนการพิจารณาที่ล่าช้า ทั้งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดีของศาล โดยนำระบบไต่สวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งการแก้ไขดังกล่าวมิได้เป็นการจำกัดสิทธิของคุณค่า แต่จะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความที่จะสามารถนำสืบพยานหลักฐานด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น และที่สำคัญที่สุดเพื่อให้ศาลสามารถอำนวยการยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คู่ความ

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาในศาลชั้นต้น
- 2.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาในศาลชั้นต้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นในประเทศไทยกับต่างประเทศ
- 2.4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศไทย

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ หลักการ และแนวทางปฏิบัติของศาลในระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาของศาลชั้นต้น โดยศึกษาจากบทบัญญัติกฎหมาย คำพิพากษา หนังสือ วารสาร บทความวิชาการวิจัย และความเห็นทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร(Documentary Research) โดยอาศัยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมถึงการหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาตำรากฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา พระราชบัญญัติ รวมทั้งตำราและหลักกฎหมายของต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมาย เสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาในศาลชั้นต้น

5.2 ทำให้ทราบการเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาในศาลชั้นต้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

5.3 ทำให้ทราบปัญหามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นในประเทศไทยกับต่างประเทศ

5.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการ เกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีในศาล

ในการพิจารณาคดีและสืบพยานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในประเทศไทยเป็นที่ยอมรับกันว่าใช้ระบบกล่าวหา ในการพิจารณาคดีและค้นหาความจริง โดยมีแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการและหลักการเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีในศาลดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน

1.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน

การค้นหาความจริงในคดีอาญาเป็นกระบวนการหรือวิธีการให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีมาพิจารณาวินิจฉัย เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยแบ่งเป็นการค้นหาความจริงตามรูปแบบซึ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในลักษณะของการควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบกันในเรื่องคดี ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความโดยใช้กันในประเทศที่ใช้วิธีพิจารณาความอาญาระบบกล่าวหา ส่วนการค้นหาความจริงในเนื้อหาซึ่งเป็นการค้นหาความจริงที่มุ่งให้ได้ผลในการรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญโดยไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์แต่ให้ศาลค้นหาความจริงมากกว่าที่จะเป็นกลางเป็นการต่อสู้คดีระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาและใช้กันในประเทศที่ใช้วิธีพิจารณาความในระบบไต่สวน

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน ได้แก่ ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ทฤษฎีที่มุ่งต่อการลงโทษและทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู¹⁷

¹⁷ สุพจน์ สุโรจน์. การบริหารและทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน้าที่ 2, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2555. หน้า 2-42.

1.2.1 ทฤษฎีที่มุ่งต่อการลงโทษ

ในยุคที่มีการปกครองเป็นระบบที่มีประมุขเป็นผู้ปกครองก็ย่อมจะมีกฎหมายที่ใช้ปกครองบ้านเมืองโดยเฉพาะเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสงบ เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งเมื่อมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย รัฐก็ย่อมมีมาตรการลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน อันแสดงให้เห็นปฏิกิริยาของสังคมที่มุ่งต่อการลงโทษ จึงก่อให้เกิดรูปแบบของการลงโทษและวิธีการลงโทษต่างๆ กัน ซึ่งปฏิกิริยาที่มุ่งต่อการลงโทษได้ก่อให้เกิดทฤษฎีการลงโทษขึ้น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งหรือป้องกันอาชญากรรม โดยแต่ละทฤษฎีมีรายละเอียดดังนี้¹⁸

1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ที่สุด แบ่งออกได้ 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีสัญชาตญาณ และทฤษฎีผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษ 1) ทฤษฎีสัญชาตญาณ คือ ถือว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการแสดงออกของสัญญาตญาณของคนในสังคมเพื่อแก้แค้นทดแทนการกระทำความผิด จากประมวลกฎหมายของกษัตริย์ฮัมมูราบีแห่งกรุงบาบิโลน เมื่อประมาณ 1,500 ปี ซึ่งก่อนพุทธศักราชได้ปรากฏระบบการลงโทษแบบตาต่อตาฟันต่อฟันและกฎหมายไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงก่อนรัชสมัยรัชกาลที่ 5 การลงโทษยังเป็นไปอย่างรุนแรง เช่น ให้ฟันคอ रिบเรือนทรัพย์สิ่งของเข้าห้องพระคลัง ให้ใส่มือ ใส่เท้า เข้าตรูไว้ เป็นต้น และ 2) ทฤษฎีผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษ ซึ่งตามทฤษฎีนี้ไม่มีวัตถุประสงค์ใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการยับยั้งหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่ง อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันซึ่งเป็นผู้นำของสำนักการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนกล่าวว่า “การลงโทษไม่ใช่เครื่องมือเพื่อส่งเสริมความดี ไม่ว่าจะเพื่อผู้กระทำความผิดหรือเพื่อสังคม แต่จะต้องลงโทษเพียงเพราะบุคคลนั้นได้ประกอบอาชญากรรม การที่ผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษเนื่องจากเขาได้กระทำความผิด และโทษที่จะลงแก่ตัวผู้กระทำความผิดก็เป็นการกระทำเช่นเดียวกันกับผู้กระทำความผิดได้กระทำต่อผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความทุกข์ทรมานพอกับที่ผู้เสียหายได้รับ”

กล่าวโดยสรุป คือ นักทฤษฎีลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้สนใจต่ออนาคตของผู้กระทำความผิดหรือของสังคม คงให้ความสนใจเฉพาะพฤติกรรมหรือการกระทำในอดีตของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สังคมจึงมีปฏิกิริยาตอบต่อผู้กระทำความผิดในเชิงแก้แค้นทดแทนอย่างหนึ่ง และเนื่องจากผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษอีกอย่างหนึ่ง

¹⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้ง

นักปรัชญาและนักกฎหมายในยุโรป อาทิ ซีซาร์ เบ็กคาเรีย และเจเรมี เบนธัม ซึ่งเป็นผู้นำของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา สำนักคลาสสิกและนีโอ-คลาสสิกตามลำดับ ได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมและการลงโทษผู้กระทำความผิดขึ้นใหม่ในด้านอาชญากรรม และในด้านการลงโทษ คือ ในด้านอาชญากรรมเชื่อว่าคนกระทำความผิดได้กระทำโดยเจตนาเพื่อแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ รัฐจะต้องบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนว่า การกระทำอะไรเป็นความผิด และมีโทษไว้ชัดเจนเพื่อให้คนในสังคมได้ทราบ เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ ผู้ใดฝ่าฝืนก็就会有ความผิด และต้องรับโทษตามกฎหมาย และในด้านการลงโทษ ได้เสนอการลงโทษให้เหมาะสมกับความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการนำโทษจำคุกมาใช้แทนการลงโทษอย่างอื่น ๆ เช่น เนรเทศ ทรมานร่างกาย หรือประหารชีวิต เป็นต้น โดยเน้นไปที่วัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งป้องกันและแก้ไขปรับปรุง

ดังนั้น จึงต้องสร้างระบบกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ทุกคนในสังคมได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางสังคมหรืออื่นๆ และลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างมีมนุษยธรรมโดยการนำโทษจำคุกมาใช้แทนโทษอื่นซึ่งจากแนวความคิดดังกล่าว จึงเกิดทฤษฎียับยั้ง ช่มชู้หรือป้องปรามอาชญากรรมขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ทฤษฎีย่อย คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อช่มชู้หรือป้องปรามอาชญากรรม ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด

(1) *ทฤษฎีการลงโทษเพื่อช่มชู้หรือป้องปรามอาชญากรรม* ซึ่งทฤษฎีนี้ถือว่า การลงโทษทำให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ และคนอื่นไม่กล้ากระทำความผิดเพราะกลัวถูกลงโทษ โดยแบ่งการลงโทษออกเป็น 3 ทฤษฎีย่อย คือ 1. ทฤษฎีช่มชู้เฉพาะราย คือ การลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก น่าจะเป็นการเพียงพอที่จะยับยั้งผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มิให้ประกอบอาชญากรรม 2. ทฤษฎีช่มชู้โดยทั่วไป คือ เป็นการลงโทษที่ประสงค์จะยับยั้งบุคคลอื่นมิให้ประกอบอาชญากรรม และ 3. ทฤษฎีช่มชู้ระยะยาว คือมีข้อสันนิษฐานว่า การจำคุกระยะยาวจะช่วยรักษาบรรทัดฐานความประพฤติของประชาชนในสังคม ขณะเดียวกันก็เป็นการเน้นให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษด้วย

(2) *ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม* มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอีกต่อไป การลงโทษเพื่อป้องกันนี้เป็นกรลงโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต อันเป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวร หรือการลงโทษจำคุกหรือกักขัง อันเป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างชั่วคราว ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสกระทำความผิดในชุมชนได้เป็นการชั่วคราวตลอดระยะเวลาที่ถูกจำคุกหรือกักขัง

(3) *ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด* โดยการแก้ไขปรับปรุงมีองค์ประกอบ 2 ข้อ คือ การแก้ไขปรับปรุงอาจเกิดจากการลงโทษโดยตรง เช่น การใส่ชื่อคา การตัดอวัยวะและเชี่ยน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สำนึกผิดและเข็ดหลาบ และการแก้ไขปรับปรุง

ส่วนที่สืบเนื่องมาจากการลงโทษ เช่น การให้ทำงานหนัก การขังเดี่ยว เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้พนักงานโทษได้พิจารณาความผิดของตนเองจนเกิดความรู้สำนึกในความผิดนั้น

1.2.2 ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู¹⁹

ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ทฤษฎีย่อย คือ ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน และทฤษฎีการให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

1) ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน

ปฏิกิริยาที่มุ่งต่อการลงโทษอันเป็นที่มาของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมในสังคมและทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรม ซึ่งเป็นการปฏิรูปการลงโทษจากการแก้แค้นและทดแทนอาชญากรรม มาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรม และใช้การลงโทษจำคุก แทนการเนรเทศ ประหารชีวิต หรือทรมานร่างกายซึ่งได้คงหลักการและทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรมไว้แต่ก็ได้มีมาตรการผ่อนคลายเป็นพิเศษโดยมีการคำนึงถึงเหตุยกเว้นความผิดเหตุยกเว้นโทษ และเหตุผลหย่อนผ่อนโทษด้วย ซึ่งการลงโทษปรับปรุงผู้กระทำความผิดไม่ได้ผลในการยับยั้งอาชญากรรม เพราะผู้ที่พ้นโทษไปแล้วจำนวนมากหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และการลงโทษก็ไม่สามารถยับยั้งบุคคลอื่นในสังคมมิให้ประกอบอาชญากรรม เนื่องจากปรากฏว่ามีอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการปฏิรูปการปฏิบัติขึ้น แนวความคิดดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่เชื่อว่า มีที่มาจากสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาสำนักโปซิทิฟ ซึ่งมีซีซาร์ ลอมโบโรโซ เป็นผู้นำ และของสำนักป้องกันสังคม ซึ่งมีฟิลิปโปกร มาติคาและมาร์ค แอนเซล เป็นผู้นำ เนื่องจาก 2 สำนักนี้เห็นว่าอาชญากรรมมิใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพเฉพาะทางมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงานซึ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคล ทั้งในสถานที่ควบคุม (จำคุก) และในชุมชน (พักการลงโทษและคุมความประพฤติ) โดยมีบุคลากรแขนงต่างๆ เข้าไปช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูที่เข้ามาตั้งแต่เริ่มปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยการลงโทษครั้งที่ 2 ก็ยังไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะผู้กระทำความผิดจำนวนไม่น้อยแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้และยังคงกระทำความผิดขึ้นอีกเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

¹⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

2) ทฤษฎีการให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดกับเจ้าพนักงาน

เมื่อเริ่มเข้าสู่การปฏิรูปครั้งที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิรูปครั้งที่ 3 คือ ความล้มเหลวในการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด โดยเจ้าพนักงานของรัฐไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรม ในสังคมอีกประการหนึ่ง แนวความคิดที่ว่าระบบงานยุติธรรมเป็นระบบงานย่อยของชุมชน จึงต้อง ทำงานให้ประสานสอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม ตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด และอีกแนวความคิดหนึ่งก็คือ ในระบอบ ประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐด้วย เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจกระทำได้โดยลำพัง เช่น การป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดให้กลับตนเป็นคนดี

ดังนั้น ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด ถ้าหากจะให้ได้ผลดีแล้ว ประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำ ความผิดที่พ้นโทษไปแล้วจะกลับไปอยู่ด้วย จะต้องมีส่วนร่วมในการ แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดโดยยินดีรับผู้กระทำ ความผิดที่พ้นโทษไปแล้วกลับคืน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือ ให้ผู้กระทำ ความผิดดังกล่าวมีงานทำ และมีหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกของชุมชนคนอื่นๆ โดยประสาน ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานคุมประพฤติ พนักงานพักการลงโทษ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เป็นต้น

1.3 หลักการเกี่ยวกับการพิจารณาคดี

1.3.1 หลักนิติรัฐ (Legal State)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2553 ให้ความหมายของคำว่า “นิติรัฐ” หมายถึง นิติรัฐเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของทุกรัฐ รัฐที่เป็นนิติรัฐมีลักษณะเป็นรัฐประชาธิปไตย เป็นรัฐที่ถือกฎหมายเป็นบรรทัดฐานหรือเป็นกติกาสำคัญที่ประชาชนยึดถือร่วมกัน ทุกคนเคารพกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐก็กวัดขั้นให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนศาลก็ตัดสินคดีโดยยึดกฎหมายเป็นหลัก เพื่อให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนโดยเสมอภาค²⁰

²⁰ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2553. 10 ธันวาคม 2566 สืบค้นจาก <http://legacy.orst.go.th/>

หลักนิติรัฐ (Legal State) มีต้นกำเนิดมาจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หมายความว่า การปกครองโดยกฎหมาย มิใช่การปกครองโดยอำเภอใจของผู้ปกครอง ประเทศที่เป็นนิติรัฐจึงต้องมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองประเทศ ผู้ปกครองประเทศจะกระทำการใดๆ หรือดำเนินการใดๆ ได้ต้องมีกฎหมายรองรับ จะทำอะไรตามอำเภอใจไม่ได้

มีผู้ให้ความหมายของรัฏฐาธิปไตย หมายถึง รัฐที่ปกครองด้วยกฎหมายมิใช่ปกครองด้วยอำนาจบารมี กล่าวคือ ถือกฎหมายเป็นใหญ่ คนบังคับใช้กฎหมายเป็นรอง ด้วยเหตุนี้ หลักนิติรัฐจึงมีลักษณะเป็นหลักคิดมากกว่าหลักปฏิบัติ ดังนั้น นิติรัฐ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการบัญญัติหรือบังคับใช้กฎหมายควบคู่กับการจัดให้มีกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ผลของนิติรัฐ ทำให้บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอย่างเดียวกัน และยังทำให้หลักความเสมอภาค มีความเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ²¹

ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ได้สรุปแนวคิดของหลักนิติรัฐในช่วงต้นว่ามีหลัก 3 ประการ คือ 1) กฎหมายเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใดในการปกครอง 2) ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐมีจำกัดไว้แน่นอน และ 3) ศาลมีอิสระในการพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง อย่างไรก็ตาม หลักการต่างๆ เหล่านี้บางหลักการในแต่ละประเทศอาจมีความเห็นต่างกัน เช่น หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ในประเทศอังกฤษก็จะไม่ถือหลักเช่นนี้ เพราะประเทศอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจึงไม่มีหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ²²

ดังนั้น ความหมายโดยรวมของหลักนิติรัฐ จึงหมายถึงฝ่ายปกครองจะใช้อำนาจแทรกแซงเสรีภาพของเอกชนโดยไม่มีฐานอำนาจทางกฎหมายไม่ได้ รัฐจะดำเนินการใดต้องชอบด้วยกฎหมายทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และกระบวนการ ซึ่งหลักนิติรัฐมีสาระสำคัญที่แตกต่างไปตามยุคสมัย โดยในปัจจุบันเห็นว่าหลักนิติรัฐประกอบด้วย 4 หลักสำคัญ คือ 1) หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ 2) หลักการแบ่งแยกอำนาจ 3) หลักความชอบด้วยกฎหมาย 4) หลักไม่มีความผิดไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย 5) หลักความเป็นอิสระของตุลาการ 6) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ²³

²¹ บรรพชาติ จงเจริญประเสริฐ. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิติธรรมและนิติรัฐ. 10 ธันวาคม 2566. สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th>occ_web.

²² สุนทร มณีสวัสดิ์. นิติธรรมและนิติรัฐ. ใน แนวการสอนชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง, หน่วยที่ 4, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริราช. 2554. หน้า 4-14.

²³ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 4-26.

1.3.2 หลักนิติธรรม (Rule of Law)

หลักนิติธรรม หมายถึง ความเป็นธรรมที่มีอยู่ในกฎหมายหรือกฎหมายให้ ความเป็นธรรมได้ หรือก็คือ “คุณธรรมทางกฎหมาย” อันเป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายนั่นเอง โดยความเป็นธรรมเป็นสิ่งที่ทุกสังคมวิพากษ์ เพราะที่ใดมีความเป็นธรรม ที่นั่นย่อมนำมาซึ่งความสันติสุข²⁴

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “นิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย อย่างเท่าเทียมกัน” เป็นลักษณะของการมุ่งที่จะนำกฎหมายที่มีอยู่ในสังคมมาบังคับประชาชนทุกคน ให้เกิดความเป็นธรรม²⁵

ศาสตราจารย์อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ อดีตประธานศาลฎีกาได้กล่าวถึง หลักนิติธรรม คือ การยึดหลักความยุติธรรม ความถูกต้องชอบธรรม กระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม ความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ หลักนิติธรรมจะให้ความสำคัญกับศาล โดยศาลเป็นที่มาของสิทธิ ความศักดิ์สิทธิ์ของสิทธิและเสรีภาพนั้นเกิดจากการที่ศาลยอมรับบังคับให้²⁶

บุคคลทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร เช่น นักการเมือง ค้าขาย รับจ้าง ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นอย่างไร รวยหรือจน หากมีการกระทำผิดขึ้นก็ต้องได้รับโทษอย่างเท่าเทียมกันทุกคน ไม่มีบุคคลใด จะอยู่เหนือกฎหมาย (No man is above the law) และรวมไปถึงการมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมที่ง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง สำหรับบุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมได้ เช่น ฐานะยากจนไม่มีเงินจ้างทนายความเพื่อช่วยเหลือในด้านคดี กฎหมาย จะต้องคุ้มครองสิทธิโดยการจัดหาทนายความให้เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง ความเสมอภาคและความมีเหตุผลถือเป็นหลักการสำคัญที่รัฐต้องใช้ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเท่าเทียม เป็นธรรมกับทุกฝ่าย²⁷

²⁴ บรรพชาญ จงเจริญประเสริฐ. *ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิติธรรมและนิติรัฐ*. 10 ธันวาคม 2566

สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th>occ_web.

²⁵ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. 10 ธันวาคม 2566

สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>.

²⁶ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. *การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้กับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานวิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สถาบันรัฐธรรมนุญศึกษา. 2556. หน้า 14-16. 10 ธันวาคม 2566
สืบค้นจาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/Presentation_35.pdf.

²⁷ วิชา มหาคุณ. *จริยธรรม ธรรมาภิบาล และกฎหมาย*. นครปฐม: มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว, มูลนิธิโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ และมูลนิธิยุวพุทธิพัฒนา. 2556. หน้า 17.

2. ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานโดยทั่วไป

ระบบกฎหมายที่สำคัญของโลกมีหลายระบบ แต่ระบบที่สำคัญสำหรับประเทศเสรีประชาธิปไตยมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งทั้งสองระบบกฎหมายมีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน ระบบคอมมอนลอว์จะใช้ระบบที่เรียกว่า ระบบกล่าวหา ส่วนระบบซีวิลลอว์จะใช้ระบบที่เรียกว่า ระบบไต่สวน²⁸ โดยมีข้อสาระสำคัญดังนี้

2.1 ระบบกล่าวหา เป็นระบบการพิจารณาคดีที่ใช้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งกำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ และต่อมาได้นำไปใช้ในประเทศที่เคยอยู่ในเครือจักรภพของอังกฤษ เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา เครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศนิวซีแลนด์ มาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นต้น

ระบบกล่าวหาถือกันว่าเป็นวิธีที่พัฒนามาจากการแก้แค้นเป็นการส่วนตัว โดยให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดี และต่อมาได้ขยายไปถึงญาติของผู้เสียหายด้วย การพิจารณาคดีของระบบกฎหมายนี้จะมีผู้เกี่ยวข้องอยู่ 3 ฝ่าย คือ ผู้กล่าวหาซึ่งเป็นโจทก์ ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นจำเลย และศาล ซึ่งเป็นคนกลาง การเริ่มคดีโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหาจำเลยต่อศาล ส่วนจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาจะยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง จำเลยจึงมีสิทธิที่จะมีทนายความเพื่อช่วยเหลือในการต่อสู้คดี โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย เมื่อโจทก์ นำสืบได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จำเลยมีสิทธิที่จะนำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ โดยมีการนำวิธีการซักค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเข้ามาใช้ ส่วนศาลเป็นเพียงคนกลางทำหน้าที่เสมือนกรรมการผู้ตัดสินกีฬา คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินคดีตามกฎหมายที่วางไว้ และจะต้องวางตัวเป็นกลาง ศาลจะเข้าไปซักถามพยานก็เพียงเพื่อให้เกิดความชัดเจน และเกิดความเป็นธรรม และจะไม่ซักถามในเรื่องอื่นนอกเหนือจากที่คู่ความนำสืบ ซึ่งหากคู่ความนำสืบไม่ครบถ้วน ศาลก็จะไม่เรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น ศาลจึงมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงน้อยมาก²⁹

2.1.1 ลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหา³⁰

1) ศาลมีบทบาทจำกัด โดยเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น มักจะไม่ใช้อำนาจในการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมไม่ว่าในทางที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่ความฝ่ายใด การดำเนินกระบวนการพิจารณามีกฎเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย การยกฟ้องในทางเทคนิคจึงมีมาก

²⁸ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 23-26.

²⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

³⁰ เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2563. หน้า 4.

2) โจทก์กับจำเลยในฐานะตัวความมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ ศาลจะไม่ช่วยคู่ความแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม และหน้าที่ในการพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างเป็นหน้าที่ของผู้กล่าวอ้างเอง

3) กระบวนการสืบพยานหลักฐานต่างๆ ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัด ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจมากนัก มีบทตัดพยานหลักฐาน ไม่ให้ศาลรับเอาพยานหลักฐานที่ขัดกับหลักเกณฑ์การรับฟังเข้าสู่สำนวน การใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์โดยเคร่งครัด

2.1.2 ข้อดีและข้อเสียของระบบกล่าวหา

1) ข้อดีของระบบกล่าวหา³¹

(1) คู่ความเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อเท็จจริงและร่วมกับศาลในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา

(2) ศาลวางตัวเป็นกลาง ส่วนคู่ความมีอิสระในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นการป้องกันมิให้เกิดการเอนเอียงที่จะทำให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย ทำให้ศาลได้รับความเชื่อถือจากประชาชน

(3) การชี้แจงนำพยานหลักฐาน ศาลเพียงชี้แจงนำพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาเท่านั้น ไม่ต้องพิจารณาหลักฐานอื่นที่ไม่ได้เข้าสู่สำนวน

(4) ฐานะของจำเลยถูกเปลี่ยนจากผู้ถูกซักฟอก ในฐานะเป็นกรรมแห่งคดีมาเป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริง และร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ซึ่งถือว่าเป็นประธานแห่งคดี ดังนั้น จำเลยจึงได้รับสิทธิต่างๆ ที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หรือการวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิพากษาตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด

2) ข้อเสียของระบบกล่าวหา³²

(1) การที่ศาลวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดนั้น ข้อเท็จจริงที่ศาลจะได้รับจากการพิจารณาคดีอาจเป็นเพียงผลของความสามารถของทนายโจทก์หรือทนายจำเลยในเชิงคดีเท่านั้น

³¹ ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. *ตุลพาท*, 54(2), 167-190. 2550. หน้า 171.

³² สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บุญบำรุง. การเร่งรัดพิจารณาคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. *วารสารนิติศาสตร์*, 29(3), 2542. หน้า 461.

(2) ศาลมีบทบาทในการเสาะหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมาก เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริง จึงมักจะปรากฏอยู่เสมอว่าจำเลยชนะคดีเนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(3) การดำเนินกระบวนการพิจารณามีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อยมาก มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลยซึ่งอาจทำให้จำเลยชนะคดีเนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(4) อาจมีกรณีที่คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางที่ไม่สุจริตทำให้เกิดการได้เปรียบในกระบวนการพิจารณา หรือคู่ความอาจประวิงคดีได้ ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากคู่ความใช้สิทธิตามกฎหมายในการประวิงคดี

(5) เมื่อจำเลยได้รับการยกฐานะเป็นประธานในคดีแล้วจำเลยจะมีโอกาสในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทำให้อาจมีการพิพากษายกฟ้องจำเลยโดยอาศัยเทคนิคทางกระบวนการพิจารณาคดี และจำเลยอาจหลุดพ้นคดีเพียงเพราะพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอและพยานหลักฐานน่าสงสัยทำให้ไม่ได้ความจริงแห่งคดีที่ครบถ้วนและรอบด้าน

2.2 ระบบไต่สวน เป็นระบบการพิจารณาคดีที่ใช้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งเป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน ระบบไต่สวนเป็นระบบที่พัฒนาต่อจากการแก้เค้นเป็นส่วนตัว โดยยกเลิกวิธีการให้ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาเอง และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่แทน การพิจารณาคดีมิใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้กล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหา แต่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับรัฐ ระบบนี้ไม่ได้เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาไม่ได้ทำโดยเปิดเผย และสามารถกระทำลับหลังจำเลยได้ และพิจารณาจากพยานเอกสารมากกว่าคำเบิกความ ทนายความของจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการซักความอย่างในระบบกล่าวหา การฟ้องคดีถือเป็นเรื่องของรัฐ เอกชนมีสิทธิในการฟ้องคดีอย่างจำกัด ผู้พิพากษาเปลี่ยนจากสถานะคนกลาง มาเป็นผู้ทำการไต่สวน และมีบทบาทมากกว่าในระบบกล่าวหา โดยมีอำนาจสืบพยานและควบคุมการไต่สวน การปรับปรุงข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้การจำหน่ายคดีสำหรับคู่ความบางฝ่าย การเรียกให้คู่ความบางฝ่ายเข้ามาในคดี ในการสืบพยาน ศาลมักให้พยานเล่ารายละเอียดให้ฟังแล้วซักถามเพิ่มเติม ทนายความอาจเสนอหัวข้อหรือคำถามให้ศาลช่วยถาม ระบบนี้เน้นในการค้นหาความจริง เป็นสำคัญ เพื่อให้การทำงานคล่องตัว จึงไม่เข้มงวดในกฎเกณฑ์การพิจารณาอย่างเช่นในระบบกล่าวหา

2.2.1 ลักษณะสำคัญของระบบไต่สวน³³

1) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยานหลักฐาน เพื่อค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีการสืบพยานไม่เคร่งครัด ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นมาก

2) การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์ไม่มีบทบาทสำคัญ เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน

3) ไม่มีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยานที่ได้เด็ดขาด แต่เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดต่อศาลได้ และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

2.2.2 ข้อดีและข้อเสียของระบบไต่สวน

1) ข้อดีของระบบไต่สวนมีดังนี้

(1) วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมีความรวดเร็วในการพิจารณาคดี คู่ความไม่อาจประวิงคดีได้ จึงไม่ทำให้เกิดกรณีที่คู่ความชนะคดีกันเพียงเพราะอาศัยเทคนิคของกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(2) ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีอย่างมาก สามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วน ถ้ามีพยานหลักฐานที่ฟังได้ว่า จำเลยกระทำความผิดจะพิพากษาลงโทษ หากมีกรณีสงสัยศาลก็ต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดจนสิ้นสงสัยแล้ว ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอจะพิพากษายกฟ้องไป

2) ข้อเสียของระบบไต่สวนมีดังนี้³⁴

(1) การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าหน้านั้น อาจเกิดกรณีที่การพิจารณาและพิพากษานั้นมิได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจได้ หรือเกิดอคติต่อจำเลยได้ง่าย และการที่ถือว่าจำเลยเป็นกรรมแห่งคดีทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา และศาลต้องทำหน้าที่เปรียบเสมือนนายความเองเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดี

(2) วิธีพิจารณาคดีระบบไต่สวนมิได้กำหนดให้ศาลต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดอาจเกิดผลกระทบต่อความเป็นกลางได้ ในการพิจารณาคดีศาลจึงต้องระมัดระวังในการวางตัวเป็นกลาง และให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความ

³³ เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 2-3.

³⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

2.3 ข้อแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ตารางที่ 2.1 ข้อแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ระบบกล่าวหา	ระบบไต่สวน
1) ศาลต้องวางตัวเป็นกลาง คู่ความมีหน้าที่เสนอความจริงต่อศาล	1) ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงมากกว่าระบบกล่าวหา
2) เครื่องครัดกับกฎหมายวิธีพิจารณาความและการไต่มาซึ่งพยาน	2) ไม่เคร่งครัดกฎหมายวิธีพิจารณาความ แต่เน้นการค้นหาความจริงเป็นสำคัญ
3) มีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์ให้แก่จำเลย	3) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ไม่นำมาใช้ เว้นแต่ได้พยายามทุกทางแล้ว
4) รับฟังแต่พยานหลักฐานที่เสนอต่อหน้าศาล	4) พยานหลักฐานที่ไม่ได้เสนอต่อหน้าศาลก็รับฟังได้
5) หมายความมีบทบาทมากกว่าระบบไต่สวน	5) หมายความมีบทบาทน้อยกว่าระบบกล่าวหา

3. วิวัฒนาการของระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานของไทย

ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานของไทยแต่เดิมจนถึงปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาโดยตลอด และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งในบางยุคสมัยได้มีการนำวิธีการของระบบไต่สวนเข้ามาผสมผสานด้วย โดยอาจจำแนกรายละเอียดการพิจารณาออกเป็นระบบเดิมและระบบปัจจุบันได้ดังนี้³⁵

3.1 ระบบเดิม

ก่อนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น และให้รวมศาลซึ่งกระจายอยู่ในกระทรวงต่างๆ มารวมไว้ในกระทรวงยุติธรรม และได้มีการปรับปรุงตามแบบชาติตะวันตกในปี พ.ศ. 2434 นั้น การดำเนินคดีในศาล มีผู้เกี่ยวข้อง 4 ฝ่าย คือ จำศาล ลูกขุน ตระลาการ และผู้รับ โดยโจทก์ผู้ฟ้องคดีต้องมาให้ถ้อยคำต่อจำศาลซึ่งเป็นผู้จัดถ้อยคำของโจทก์เสนอต่อลูกขุน เมื่อลูกขุนพิจารณาเห็นว่าคำฟ้องชอบที่จะรับไว้พิจารณา ก็จะประทับฟ้อง แล้วส่งให้กระทรวงเจ้าของเรื่อง ซึ่งเป็นผู้จ่ายคำฟ้องให้ตระลาการในศาลที่สังกัดกระทรวงนั้นๆ จากนั้นตระลาการจะเรียกจำเลยมาให้การแก้คดีและคุมตัวโจทก์จำเลยไว้ แล้วทำการสืบพยานตามคำชี้สองสถานของลูกขุน เมื่อสืบพยานเสร็จตระลาการจะส่งสำนวนไปให้ลูกขุนทำการชี้ขาดตัดสินว่าข้อเท็จจริง

³⁵ โสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน. 2565. หน้า 27-31.

ควรเชื่อฟังเป็นประการใด แล้วจึงส่งเรื่องต่อให้ผู้ปรับทำการปรับบทกฎหมาย หรือวางบทลงโทษต่อไป หากจะมีการอุทธรณ์หรือถวายฎีกาต่อไปก็จะทำโดยการกล่าวโทษตระลาการว่าพิจารณาคดีไม่ชอบ หรือล่าเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การพิจารณาคดีในสมัยนั้นจึงมีลักษณะคล้ายกับระบบไต่สวนอยู่บางประการ เพราะตระลาการเป็นผู้ทำการสืบพยานเอง อันเป็นการเผชิญพยาน และตระลาการมีอำนาจคุมขัง โขงตีคู่ความเพราะจะต้องมีการคาดคั้นเอาความจริงจากโจทก์จำเลยด้วย เท่ากับตระลาการทำหน้าที่เป็นผู้ไต่สวนคดีเอง ดังนั้น เมื่อมีการอุทธรณ์หรือถวายฎีกา จึงเป็นการกล่าวโทษตระลาการว่าทำการไต่สวนมิชอบ ทั้งในสมัยนั้นอำนาจตระลาการยังไม่ได้แยกจากอำนาจบริหาร ซึ่งในหัวเมืองต่างๆ เจ้าเมืองทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้บริหารและตุลาการด้วย เมื่อมีการจับโจรผู้ร้ายได้จะมีการคาดคั้นเอาความจริงจากผู้ร้ายโดยวิธีพิจารณาตามจารีตนครบาล ซึ่งตระลาการใช้อำนาจ เช่น การเขียนโจรให้ตอบคำถาม ตบปากคู่ความที่ไม่ตอบคำถาม อาจจำขังผู้ขัดหมายเรียกหรือผู้ไม่รับสารภาพ ซึ่งการไต่สวนหาความจริง ดังที่กล่าวมานี้ได้มีการยกเลิกไปเมื่อ ร.ศ. 115 เมื่อมีการปรับปรุงระบบกฎหมาย เพื่อเรียกร่องเอกราช ทางศาล การพิจารณาคดีดังกล่าวของตระลาการ จึงมีลักษณะคล้ายกับระบบไต่สวนอยู่มาก

การพิจารณาคดีของตระลาการใช้วิธีพิสูจน์อยู่ 7 วิธี คือ ล้วงตะกั่ว สาบาน ลุยไฟ ดำน้ำ ว่ายน้ำขึ้น ว่ายน้ำข้ามปาก และตามเทียน ซึ่งเป็นวิธีพิจารณาทำนองเดียวกับวิธีทรมานของระบบ กล่าวหาในสมัยโบราณ จึงอาจกล่าวได้ว่า การพิจารณาคดีของไทยสมัยก่อนจึงเป็นรูปแบบผสม ระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาตั้งแต่แรกเริ่ม

3.2 ระบบปัจจุบัน

ระบบการพิจารณาและสืบพยานของไทยในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนดังนี้³⁶

3.2.1 ลักษณะที่ใกล้เคียงกับระบบกล่าวหา

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของไทยแต่เดิมยังไม่สมบูรณ์ แม้ต่อมาจะได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 แต่ก็ยังคงมีแต่บทบัญญัติหลักๆ เท่านั้น ผู้พิพากษาไทย ซึ่งได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษจึงนำหลักกฎหมายของอังกฤษมาใช้ แม้ต่อมาจะได้ประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นแม่บทของกฎหมายลักษณะพยานในปัจจุบันแล้ว ศาลไทยก็ยังนำหลักกฎหมายพยานของประเทศอังกฤษมาใช้อยู่ เช่น การถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่ากระทำความผิดจริง การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย การสืบพยานเริ่มด้วยการซักถาม การถามค้าน และถามติง ตามลำดับ

³⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

การรับฟังพยานหลักฐานโดยห้ามรับฟังพยานบอกเล่า ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง เป็นต้น ซึ่งถือเป็นหลักการของระบบกล่าวหา

3.2.2 ลักษณะที่ใกล้เคียงกับระบบไต่สวน

แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลักษณะพยานของไทยจะมีลักษณะใกล้เคียงกับกฎหมายอังกฤษ แต่ก็ได้ให้นำหลักกฎหมายของอังกฤษมาใช้ทุกเรื่อง โดยยังมีความคล้ายคลึงกับระบบไต่สวนในบางเรื่อง เช่น การให้อำนาจศาลในการสืบพยาน โดยศาลถามพยานได้เองในระหว่างเวลาไต่ด้วยคำถามใดก็ได้ การเรียกพยานที่เบิกความขัดกันมาสอบปากคำพร้อมกัน ศาลมีอำนาจวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ สั่งงดสืบพยานที่ฟุ่มเฟือยเกินสมควร หรือประวิงคดีหรือไม่เกี่ยวกับประเด็น การรับฟังพยานบอกเล่าได้ในกรณีที่ขึ้นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด การเรียกพยานอื่นมาสืบเพิ่มเติม หรือการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ เป็นต้น

3.2.3 ระบบผสม

การพิจารณาคดีของศาลไทยมีทั้งที่เป็นระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน รวมกันอยู่ในกฎหมายแต่ละชั้นตอน โดยกฎหมายให้อำนาจศาลไทยในการสืบพยานมากคล้ายกับระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลไทยไม่ได้ใช้บทบาทดังกล่าวมากนัก โดยยังยึดหลักวางตัวเป็นกลาง ไม่ถามพยานให้ฝ่ายใดโดยไม่จำเป็น เว้นแต่คดีอาญาที่จำเลยไม่มีทนายความศาลอาจช่วยถามพยานให้ จำเลยเท่าที่จำเป็น แต่จะไม่ช่วยถามพยานให้โจทก์เพื่อให้จำเลยต้องรับโทษ และไม่เรียกพยานมาสืบเอง โดยถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้รับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยกระทำความผิดจริง และถือเคร่งครัดว่าถ้าฟ้องโจทก์เคลือบคลุม หรือข้อเท็จจริงที่รับฟังได้ แตกต่างไปจากคำฟ้องแล้ว ศาลต้องยกฟ้องเสมอ แต่ภายหลังได้ ผ่อนคลายในกรณีที่มีใช้สาระสำคัญ และจำเลยไม่ได้หลงต่อสู้ตั้งเช่น การแตกต่างกันเกี่ยวกับวันเวลาหรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกัน ระหว่างการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ริดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ หรือแตกต่างกันระหว่างการกระทำความผิดโดยเจตนา กับประมาทดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192³⁷

จึงเห็นได้ว่าระบบวิธีพิจารณาความอาญาและสืบพยานของศาลไทยเป็นระบบผสม ทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

³⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

4. หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญานั้น ทุกประเทศต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่จะพยายามหาวิธีการที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความเป็นธรรม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่อาจมีวิวัฒนาการทางความคิดแตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 หลักสำคัญได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ³⁸ ดังนี้

4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิม เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายเอง มีลักษณะคล้ายกับการดำเนินคดีแพ่งซึ่งมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบที่มีคู่ความ³⁹ สมัยโบราณ เมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ทั้งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิของบุคคลใดๆ เป็นหน้าที่ของผู้เสียหายเองต้องเป็นฝ่ายชวนชวหายหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลเองทั้งสิ้น เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดให้⁴⁰

4.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าประชาชนทุกคนต่างมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นการดำเนินคดีอาญาที่เกิดเคียงข้างการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน ประชาชนทุกคนล้วนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ ไม่จำกัดคำนึงว่าผู้ฟ้องคดีจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ ดังนั้น จึงไม่มีคู่ความในลักษณะของการต่อสู้ มีการสืบพยานเป็นไปในรูปแบบ “การถามค้าน” (Cross Examination) ซึ่งสอดคล้องกับ “หลักการต่อรองคำรับสารภาพ” (Plea Bargaining) แนวความคิดเรื่องความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นของประชาชนนี้ คือ แนวความคิดตาม “กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น” ของไทย⁴¹

³⁸ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. อ่างโน อิงครัต ดลเจิม. *หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. *วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต*, 2(1), 69-85. 2563. หน้า 77.

³⁹ อิงครัต ดลเจิม. *หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. *วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต*, 2(1), 69-85. 2563. หน้า 77-78.

⁴⁰ อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์. 2526. หน้า 7-8. อ่างโน กฤษณา อนุชน. *การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาเป็นโจทก์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2534. หน้า 10-11.

⁴¹ อิงครัต ดลเจิม. *หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. หน้า 77-78.

4.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ⁴²

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่า รัฐเท่านั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงไม่มีคู่ความ และอำนาจความยุติธรรมโดยรัฐ พนักงานอัยการจึงไม่เป็นคู่ความในเนื้อหา องค์การดำเนินคดีฝ่ายรัฐทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริง ทุกฝ่ายจะต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบความจริง การดำเนินคดีอาญาขององค์กรของรัฐจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยเพราะกระบวนการยุติธรรมอยู่ได้ด้วยความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว แม้ประเทศที่ถือหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” โดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นเอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน โดยจะจำกัดบางประเภทคดีและฐานความผิดไว้เท่านั้น

ปัจจุบันกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว แต่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ด้วย การที่กฎหมายให้ผู้เสียหายมีอำนาจดำเนินคดีอาญาก่อให้เกิดปัญหามากมายหลายประการ เช่น การฟ้องคดีอาญาเพื่อเรียกเอาเงินในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค การใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ กรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาในทางปฏิบัติ ทำให้ขัดกับหลัก (ne bis in idem) ซึ่งเป็นหลักสากลว่า บุคคลจะถูกดำเนินคดีสองครั้งสำหรับการกระทำเพียงครั้งเดียวไม่ได้⁴³ ฯลฯ

5. หลักการพื้นฐานวิธีพิจารณาความอาญา

การสร้างวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถือเป็นหลักการพื้นฐานทั่วไปของวิธีพิจารณาคดีที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความเท่าเทียมกันของคู่ความ แม้จะไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถือเป็นหลักในการดำเนินกระบวนการรวมทั้งสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ หลักการค้นหาความจริงแห่งคดี หลักการรับฟังทุกฝ่าย หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว⁴⁴ ดังนี้

⁴² “เรื่องเดียวกัน”.

⁴³ ศิริชัย วัฒนโยธิน. ศาลยุติธรรมกับการดำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม. 9 มกราคม 2567.

สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th>occ_web.

⁴⁴ ณัชพงษ์ สำราญ. การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีของศาลยุติธรรม (ฉบับแก้ไขปรับปรุง).

1 สิงหาคม 2566 สืบค้นจาก <http://law.utcc.ac.th>wp-content>upload>.

5.1 หลักการค้นหาความจริงแห่งคดี

หลักการค้นหาความจริง คือ หัวใจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาการได้มาซึ่งข้อเท็จจริง ที่ถูกต้องเพื่อจะนำไปสู่การพิจารณาพิพากษาจึงเป็นหัวใจของการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ศาลต้องค้นหาความจริงเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินคดี ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หลักการค้นหาความจริงตามแบบ และหลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา⁴⁵

5.1.1 หลักการค้นหาความจริงตามแบบ

หลักการค้นหาความจริงตามแบบ เป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงตามที่คู่ความ นำเสนอต่อศาล โดยตีกรอบการพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลมาเท่านั้น และพยานหลักฐานที่นำเสนอ นั้น สามารถวินิจฉัยได้ว่าการกระทำของจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ และต้องอยู่ภายใต้ระเบียบที่กำหนดไว้ เป็นหน้าที่ของคู่ความจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดง ต่อศาล ศาลจะไม่สืบพยานเองและจะใช้ดุลพินิจน้อยมาก ศาลจึงมีบทบาทจำกัด ในการค้นหาความจริง ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา⁴⁶ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดี

5.1.2 หลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา

หลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา เป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ ที่เจ้าหน้าที่ ของรัฐและศาลจะร่วมมือในการค้นหาความจริง โจทก์มีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน ศาลจะค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานทั้งที่คู่ความนำเสนอต่อศาลหรือศาลเห็นควรเรียกมาสืบเอง เป็นหลักการที่ใช้ในการค้นหาความจริงของวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน ซึ่งใช้ในประเทศที่ใช้ระบบ กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System)

หลักการนี้ศาลจะเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการค้นหาความจริงจากการสืบ พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำผิด ศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบความจริง ศาลจึงมีอิสระ ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงโดยไม่จำกัดขึ้นอยู่กับ การสืบพยานของคู่ความ ดังนั้น การพิจารณาคดีจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างวิธีพิจารณาคดีในระบบ กล่าวหา ศาลจะเป็นผู้สืบพยานในการสืบพยานและซักถามพยาน โดยคู่ความจะถามพยานได้ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจากศาล⁴⁷

⁴⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. การพัฒนาแนวทางในการจัดทำคำพยานของศาลยุติธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายพยานหลักฐานที่แก้ไขใหม่. *วารสารนิติศาสตร์*. 46(3), 621-646. 2560. หน้า 624-625.

⁴⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

⁴⁷ วิภา ปิ่นวีระ. อ่างแล้ว เชิงอรธที่ 7, น.25.

5.2 หลักการฟังความทุกฝ่าย

หลักการฟังความทุกฝ่ายนั้น ศาลจะวางตัวเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ จากคู่ความทุกฝ่าย โดยคู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะชี้แจงข้อเท็จจริงของตนต่อศาล เมื่อศาลได้มีโอกาสฟังคู่ความทั้งสองฝ่ายศาลจะวิเคราะห์วินิจฉัยได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้หลักการฟังความทุกฝ่ายยังให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความฝ่ายตรงข้ามในการโต้แย้งหรือหักล้างเอกสารในคดีนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้ หลักการฟังความทุกฝ่ายเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน⁴⁸

หลักการนี้ มีรากฐานมาจากแนวความคิดว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริง และบุคคลที่จะรู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุดก็คือบุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิจากคำวินิจฉัยนั้น ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีจากผู้รู้เห็นข้อเท็จจริงนั้นโดยตรง ย่อมทำให้ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม⁴⁹

5.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไป สามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลได้ซึ่งจะทำให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้น ในศาลมีการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ไปยังบุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้พิพากษาและคู่ความที่เกี่ยวข้องได้ หลักการนี้จึงให้หลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล และยังเป็นหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจทางตุลาการวิธีหนึ่ง เพราะเมื่อการกระทำทุกอย่างของศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในขณะเดียวกันการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปยิ่งกว่าการพิจารณาลับ ผลของการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย กล่าวคือ ประตู่ห้องพิจารณาต้องเปิดอยู่ตลอดเวลาที่มีการพิจารณาคดีเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้เสมอ และบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิเข้ามาในห้องพิจารณาได้

⁴⁸ วรณชัย บุญบำรุง. หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแห่งของฝรั่งเศส. *วารสารนิติศาสตร์*, 30(1), 78-112. 2543. หน้า 105.

⁴⁹ สมศักดิ์ อินทร์พันธ์. *วิธีพิจารณาคดีของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครองในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2535. หน้า 37.

นอกจากนี้ หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยด้วยวาจานั้น ยังเป็นการพิจารณาคดีที่สามารถเปิดเผยให้สาธารณชนได้ทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีต่างๆ ได้อย่างแท้จริง และถือเป็นหลักการที่แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีต่อการใช้อำนาจของรัฐซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปจนถึงสังคมในยุคใหม่ อีกทั้งยังเป็นการทำให้การบริหารงานยุติธรรมมีความใกล้ชิดและเป็นธรรมกับประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยหลักการนี้มุ่งเน้นที่จะคุ้มครองคู่ความจากการพิจารณาที่เป็นการลับและตามอำเภอใจด้วยการพิจารณาที่โปร่งใส และประชาชนสามารถตรวจสอบควบคุมได้⁵⁰

แต่อย่างไรก็ตาม หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนั้นยังมีข้อยกเว้นอยู่ในบางกรณี เฉพาะกับคดีที่มีความสำคัญๆ เท่านั้น เช่น คดีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร คดีที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรือคดีที่ศาลมีความจำเป็นต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องพิจารณา เป็นต้น⁵¹

5.4 หลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว⁵²

หลักการพิจารณาคดีโดยเร็วนี้ จะต้องพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและรอบคอบ ไม่ใช่ใช้เวลานานเกินสมควร เพราะการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอาจทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่ประสงค์ที่จะนำคดีมาฟ้องหรือจะส่งผลกระทบต่อสิทธิของคู่ความ ทำให้คู่ความได้รับความเสียหายมากขึ้น และกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอาจนำมาซึ่งความเสียหายและความไม่ยุติธรรมได้ ดังนั้น ในปัจจุบันการพิจารณาคดีของศาลจึงได้ให้ความสำคัญกับหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว ซึ่งหลักการนี้เป็นมาตรการในการป้องกันมิให้คู่ความหรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้เวลานานเกินสมควร และเป็นมาตรการป้องกันมิให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมีลักษณะเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าวิธีพิจารณาความของคดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใดก็ตาม จะมีรายละเอียดหรือหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป แต่หลักการพื้นฐานทั่วไปที่ทุกระบบวิธีพิจารณาความควรจะต้องมีก็คือ หลักการค้นหาความจริง หลักการฟังความทุกฝ่าย หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ซึ่งหลักการต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้ เป็นหลักการที่แม้จะไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถือได้ว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ศาลควรจะต้องนำมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคู่ความอย่างแท้จริง

⁵⁰ วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต. ปัญหาการนำระบบได้ส่วนมาใช้กับคดีปกครองที่อยู่ในเขตอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. หน้า 14.

⁵¹ อุดม รัฐอมฤต. การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศส. วารสารนิติศาสตร์, 20(1), 68-82. 2540. หน้า 68-69.

⁵² คิตงาม คงตระกูล. เรื่องเดิม หน้า 19.

6. หลักการพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐาน

การพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐานที่นำเข้าสู่สำนวนคดีของศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น จะนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนความมาเป็นเหตุผลในการวินิจฉัยในคำพิพากษาไม่ได้ ทั้งนี้ พยานหลักฐานที่จะนำเสนอต่อศาลจะต้องเป็นพยานที่ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นแห่งคดีโดยตรง หรือเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง หรือเป็นพยานหลักฐานที่ประกอบข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นในคดี ซึ่งข้อเท็จจริงต่างๆ มีช่องทางเข้าสู่สำนวนได้ทั้งหมด 5 ช่องทาง ได้แก่ โดยการ นำสืบพยานหลักฐาน โดยข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย โดยศาลรับรู้เอง โดยศาลตรวจเห็นเอง และโดยคู่ความรับข้อเท็จจริงกัน เมื่อสืบพยานโจทก์และจำเลยเสร็จแล้ว ศาลจึงพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลย เพื่อทำคำพิพากษา โดยในการรับฟังพยานหลักฐานและการวินิจฉัยซึ่งนำพยานหลักฐานนั้น ศาลต้องประมวลข้อเท็จจริงเข้าด้วยกัน และพิจารณากลับกรองพยานหลักฐานต่างๆ ที่เข้าสู่สำนวนคดีของศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยแบ่งออกเป็นหลักการรับฟังพยานหลักฐาน และหลักการซึ่งนำพยานหลักฐานดังนี้

6.1 ความหมายและประเภทของพยาน⁵³

พยานหลักฐาน หมายถึง สิ่งใดๆ ที่แสดงข้อเท็จจริงให้ปรากฏแก่ศาล แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ดังนี้

6.1.1 พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงต่อศาล ในสิ่งที่พยานได้รู้ ได้ยิน หรือได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่จะเป็นพยาน โดยเล่ารายละเอียด ให้ฟัง หรือโดยตอบคำถามของศาลหรือคู่ความ พยานบุคคลนั้นว่าเป็นพยานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคดีอาญาจะเป็นพยานหลักตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาล แม้มีพยานเอกสารและพยานวัตถุแล้วก็ตามต้องมีพยานบุคคลมาเบิกความเพื่อนำพยานเอกสารหรือพยานวัตถุเข้ามาในสำนวน

6.1.2 พยานเอกสาร หมายถึง สิ่งซึ่งมีการบันทึกตัวอักษร ตัวเลข รูปรอย หรือเครื่องหมาย ซึ่งสามารถแสดงข้อความหรือความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งให้ศาลตรวจดูได้ จะบันทึกไว้โดยวิธีเขียนด้วยมือ พิมพ์ พิมพ์ดีด แกะสลัก หรือด้วยวิธีอื่นใด เช่น หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน สัญญาจดทะเบียน บันทึกข้อความ สมุดบัญชี บันทึกคำให้การ หรือแผนที่ เป็นต้น

6.1.3 พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุอย่างอื่นนอกจากเอกสารซึ่งนำมาให้ ศาลตรวจพยานวัตถุที่พบเห็นได้ง่ายและมีการนำสืบอยู่เสมอได้แก่ ของกลางในคดีอาญา เช่น อาวุธปืน อาวุธมีด ยาเสพติดให้โทษ ลายพิมพ์นิ้วมือ ภายถ่าย สิ่งที่เป็นพยานวัตถุซึ่งที่สามารถรับรู้ได้โดยการมองเห็น

⁵³ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 41.

ดังกล่าว แต่ก็มีที่สัมผัสได้ด้วยการฟัง เช่น แลบบันทึกลงเสียง ความแตกต่าง อีกประการหนึ่งของพยานวัตถุก็คือ พยานวัตถุนั้นเมื่อศาลตรวจดูแล้วอาจได้ข้อสรุปออกมาโดยตรง ไม่ต้องมีการแปลความอย่างคำเบิกความหรือข้อความในเอกสาร และพยานวัตถุที่ใช้พิสูจน์ถึงความมีอยู่หรือเกี่ยวกับลักษณะของตัววัตถุนั้นเองย่อมมีน้ำหนักฟังได้เป็นเด็ดขาดยิ่งกว่าพยานหลักฐานใด⁵⁴

6.2 หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา

ศาลยุติธรรมของประเทศไทยมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ หรือการแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นอาจจะเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา หรืออาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า การตรวจร่างกายหรือจิตใจของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่น ได้แก่ คดีปลอมแปลงเอกสาร เช่น พินัยกรรม สัญญากู้ยืม หรือสัญญาค้ำประกัน คดียาเสพติดที่มีการตรวจพิสูจน์ยาเสพติดให้โทษ การตรวจคราบโลหิตในคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือแฝงในคดีลักทรัพย์ การตรวจพิสูจน์รหัสพันธุกรรม (DNA) ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา หรือการตรวจชั้นสุตรพลิกศพ เป็นต้น

6.3 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานคดีอาญา

การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพของบุคคล และมักจะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองอันเป็นเรื่องของส่วนรวมซึ่งในคดีอาญามีข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิด ซึ่งมีหลักว่า ศาลจะไม่ลงโทษจำเลยจนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดโดยปราศจากข้อสงสัยโดยสมควร⁵⁵ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

ในคดีอาญา ถ้าจำเลยไม่ให้การรับข้อหาของโจทก์ในข้อใดหรือไม่ให้การเลยก็ต้องถือว่าจำเลยปฏิเสธในข้อที่ไม่ได้ให้การรับ โดยถือหลักว่า ไม่รับถือว่าปฏิเสธ และในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพแล้ว จำเลยก็อาจขอถอนคำรับสารภาพได้ ถ้ามีเหตุอันสมควรศาลก็อนุญาตให้ถอนได้ เพื่อให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีได้เต็มที่ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานของจำเลย จึงไม่ค่อยเข้มงวดเหมือนกรณีอื่น เช่น ในเรื่องความประพฤติในทางที่ดีของจำเลย จำเลยอาจนำสืบเพื่อแสดงให้เห็นศาลเห็นว่าจำเลยเป็นคนดี ไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดหรือเพื่อขอให้ศาลลดหย่อนผ่อนโทษหรือรอการลงโทษทางอาญาได้

⁵⁴ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 40 – 43.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227.

การอ้างพยานเอกสาร ในกรณีที่ศาลมิได้กำหนดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐาน คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารซึ่งอยู่ในครอบครองของตนต้องยื่นเอกสารนั้นต่อศาล ก่อนวันนัดได้สวนมูลฟ้อง หรือสืบพยานไม่น้อยกว่า 15 วัน เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสตรวจและคัดสำเนา เว้นแต่ศาล จะสั่งเป็นอย่างอื่น แต่ในทางปฏิบัติ แม้ไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลา รวมถึงแม้จะไม่ได้ ถามค้ำพยานโจทก์ไว้ก่อนก็ตาม หรือแม้แต่พยานบอกเล่าที่แสดงให้เห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ศาลมักจะอนุญาตให้จำเลยนำสืบได้โดยยื่นบัญชีระบุพยานก่อนที่จะสืบพยานจำเลย เพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรม และเพื่อให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่แต่ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229/1 และ มาตรา 173/1 กำหนดให้คู่ความ ในคดีอาญาต้องยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลา คู่ความจึงต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังกล่าว

7. การสืบพยานในศาล

บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ซึ่งการสืบพยานคดีอาญามีกระบวนการพิจารณาที่แตกต่าง ไปจากคดีแพ่งอยู่ไม่น้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.1 หลักการการสืบพยานในศาล⁵⁶

7.1.1 การพิจารณาด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

การพิจารณาคดีอาญาทุกขั้นตอนจะต้องยึดหลักการสำคัญ คือ ความถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม⁵⁷ ในการพิจารณาคดีอาญาศาลจึงให้ความสำคัญเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ของบุคคลตามรัฐธรรมนูญให้มากไม่น้อยไปกว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

7.1.2 การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย⁵⁸

จำเลย หมายถึง บุคคลที่ถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด⁵⁹ หากจำเลยไม่มาศาล การพิจารณาไม่ว่าเรื่องใดๆ จะกระทำมิได้จะต้องเลื่อนคดี แต่จะออกหมายจับ

⁵⁶ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา. 1 สิงหาคม 2566 สืบค้นจาก www.library.coj.go.th.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคหนึ่ง.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง.

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (3).

และปรับผู้ประกันหรือไม่ ก็แล้วแต่กรณี เว้นแต่กรณีเข้าช้อยกเว้น⁶⁰ ที่สามารถพิจารณาหลังได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ, 172 ทวิ/1 และ 172 ทวิ/2 กรณีจำเลย ชัดขวางการพิจารณา ตามมาตรา 180 กรณีคู่ความตกลงกันให้อาบันทึกราคาให้การพยานขึ้นไต่สวน มูลฟ้องเป็นคำเบิกความในชั้นพิจารณาสำหรับคดีข้อหาที่มีอัตรโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป⁶¹ แต่ก่อนสืบพยานศาลต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย และคดีละเมิดอำนาจศาล⁶²

7.1.3 การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย

การพิจารณาและสืบพยานในศาล จะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย⁶³ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าฟังได้ เว้นแต่กรณีการพิจารณาเป็นการลับ⁶⁴

7.1.4 โจทก์ต้องมาศาลในวันนัดที่โจทก์มีหน้าที่

วันนัดไต่สวนมูลฟ้อง วันนัดพิจารณา และวันนัดตรวจพยานหลักฐาน โจทก์ต้องมาศาลทุกนัด ถ้าไม่มาศาล ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง และดำเนินการตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 166 มาตรา 181 และมาตรา 173/2

7.1.5 โจทก์ต้องนำสืบพยานก่อนเสมอ⁶⁵

ในคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิด ของจำเลยก่อนเสมอ เสร็จแล้วจำเลยมีสิทธินำพยานหลักฐานเพื่อหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 โดยไม่ต้องมีการกำหนดประเด็นข้อพิพาท และหน้าที่นำสืบอย่างคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183

7.2 ประเภทของการสืบพยาน

การสืบพยานในศาลแม้จะมีพยานหลักฐานที่สำคัญแล้วก็ตาม ก็ยังจำเป็นจะต้องมี การสืบพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีต่อศาล และเพื่อนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสู่สำนวนคดี โดยแบ่งประเภทของการนำสืบพยานออกเป็น 2 ประเภท คือ การสืบพยานบุคคลและการสืบพยาน เอกสาร

⁶⁰ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. *คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา.*

1 สิงหาคม 2566 สืบค้นจาก www.library.coj.go.th.

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 วรรคสอง.

⁶² คำพิพากษาฎีกาที่ 1159/2526.

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177, 178.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174.

7.2.1 การสืบพยานบุคคล⁶⁶

บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติ ที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ในการพิจารณาคดีอาญาศาลจึงให้ความสำคัญเรื่องสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

โจทก์ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีหมายเรียกพยานใดๆ ให้มาเบิกความ ต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 15 หรือจะนำพยานมาเองก็ได้ ทั้งนี้ โจทก์จำเลยจะอ้างบุคคลใดเป็นพยานก็ได้ แต่โจทก์ไม่อาจอ้างจำเลยเป็นพยานได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 232 แต่ทั้งนี้โจทก์สามารถอ้างบุคคลที่ไม่ถูกฟ้องได้ แม้จะได้กระทำผิดร่วมกันกับจำเลย⁶⁷ ส่วนจำเลยอาจ อ้างตนเองเป็นพยานได้ กรณีจำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน ศาลจะให้จำเลยเข้าสืบก่อนพยานอื่นฝ่ายจำเลย

การถามพยานบุคคล เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 มาตรา 118 มาตรา 119 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 กล่าวคือ คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานชอบที่จะตั้งข้อซักถามพยานได้ในทันทีที่พยานได้สาบานตนและแสดงตน ตามมาตรา 112 และ 116 แล้ว หรือถ้าศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน ก็ให้คู่ความซักถามได้ต่อเมื่อศาล ได้ซักถามเสร็จแล้ว เมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ซักถามพยานเสร็จแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ ที่จะถามค้านพยานนั้นได้ แต่หากจำเลยซึ่งให้การเป็นพยานปรักปรำหรือเสียหายแก่จำเลยอื่น จำเลย อื่นนั้นสามารถซักค้านได้⁶⁸ และเมื่อได้ถามค้านพยานเสร็จแล้ว คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานสามารถถามติง ได้อีกครั้ง แต่เมื่อได้ถามติงพยานเสร็จแล้ว คู่ความฝ่ายที่อ้างนั้นจะซักถามพยานอีกไม่ได้ เว้นแต่ จะได้รับอนุญาตจากศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดได้รับอนุญาตให้ถามพยานได้ดังกล่าวนี้ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมถามค้านพยานได้อีกในข้อที่เกี่ยวกับคำถามนั้น

ในการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานจะซักถามพยานก็ดี หรือถามติงพยานก็ดี คู่ความฝ่ายจะใช้คำถามนำไม่ได้ เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากศาล ใน การที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานจะถามติงพยาน ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นใช้คำถามอื่นใดนอกจากคำถามที่ เกี่ยวกับคำถามเบิกความตอบคำถามค้าน และไม่ว่าในกรณีใดๆ ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถามพยานด้วยคำถามอันไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี หรือคำถามที่อาจทำให้พยาน หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

⁶⁶ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. *คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา*.

1 สิงหาคม 2566 สืบค้นจาก www.library.coj.go.th.

⁶⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 810-813/2544.

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 223.

หรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา หรือคำถามที่เป็นหมิ่นประมาทพยาน เว้นแต่คำถามเช่นนั้นเป็นข้อสาระสำคัญในอันที่จะชี้ขาดข้อพิพาท

ในระหว่างที่พยานเบิกความ หรือภายหลังที่พยานได้เบิกความแล้ว แต่ก่อนมีคำพิพากษา ศาลมีอำนาจที่จะถามพยานด้วยคำถามใดๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้คำเบิกความของพยานบริบูรณ์ หรือชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อสอบสวนถึงพฤติการณ์ที่ทำให้พยานเบิกความเช่นนั้น ถ้าพยานสองคนหรือกว่านั้นเบิกความขัดกัน ในข้อสำคัญแห่งประเด็น เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานเหล่านั้นมาสอบถามปากคำพร้อมกันได้

7.2.2 การสืบพยานเอกสาร

เอกสารเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นเพื่อสื่อความหมายสิ่งที่ตนพบเห็น ความรู้ความเห็นของตนไปยังผู้อื่นหรือทำขึ้นเพื่อเป็นหลักฐานของข้อเท็จจริงบางอย่างที่เกิดขึ้น การนำสืบพยานเอกสาร ผู้อ้างเอกสารจะต้องพิสูจน์ประเด็นสำคัญ 2 ประการคือ⁶⁹

1) *ความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร* หมายความว่า เอกสารนั้นทำขึ้นโดยบุคคลที่ถูกกล่าวอ้าง และในเวลาที่ถูกกล่าวอ้าง ไม่ใช่มีการทำปลอมขึ้นหรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลัง โดยบุคคลอื่น ความถูกต้องแท้จริงของเอกสารเป็นองค์ประกอบขั้นแรกที่จะทำให้เอกสารนั้นน่าเชื่อถือ เพราะถ้าเอกสารนั้นไม่ใช่ของแท้จริงเสียแล้ว ก็ยากที่จะเชื่อได้ว่าข้อความในเอกสารนั้นจะถูกต้องตรงตามความจริง

2) *ความถูกต้องตรงตามความจริงของข้อความ* หมายความว่า ข้อความในเอกสารนั้นตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือไม่ ข้อนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลโดยเฉพาะว่าศาลจะเชื่อพยานเอกสารนั้นหรือไม่ แต่ถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งมีพยานเอกสารมาแสดง แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีพยานมาหักล้าง หรือไม่สามาร้นำพยานบุคคลมาสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารได้ ศาลก็ควรจะได้รับฟังข้อเท็จจริงตามเอกสารนั้น ดังนั้นการนำสืบพยานเอกสารจึงต้องเริ่มจากการพิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงของพยานเอกสารก่อน ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการรับฟังพยานเอกสาร หากไม่สามารถ

วิธีการสืบพยานเอกสารกฎหมายกำหนดให้คู่ความปฏิบัติแตกต่างกันในกรณี ที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานกับกรณีที่ศาลไม่ได้กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน

⁶⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. หน้า 389.

บทที่ 3

บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา ของประเทศไทย และต่างประเทศ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ คือ สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย และแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีมากยิ่งขึ้น โดยมีลำดับขั้นตอน การดำเนินกระบวนการพิจารณาของแต่ละประเทศดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยให้อำนาจรัฐไว้อย่างกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายที่เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงกำหนดขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการไว้ ตั้งแต่การค้น การจับ การควบคุมตัวผู้ถูกจับ การสอบสวน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาและพิพากษา ในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดและวิธีปฏิบัติในการดำเนินคดีดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับศาลซึ่งมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนทั้งฝ่ายผู้เสียหายและผู้ต้องหาหรือจำเลย⁷⁰ โดยในขั้นนี้จะได้กล่าวถึงบทบาทก่อนพิจารณา ระหว่างพิจารณา และหลังการพิจารณา ได้ดังนี้

1.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลชั้นต้น

กระบวนการดำเนินคดีอาญาหลังจากที่ได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ ขั้นตอนแรกศาลจะตรวจคำฟ้องเพื่อวินิจฉัยเบื้องต้นว่า คำฟ้องที่เสนอนั้นถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ ถ้าฟ้องถูกต้องก็จะดำเนินการในขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งเป็นขั้นตอนของการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานโจทก์ในเบื้องต้นก่อน และเมื่อศาลประทับฟ้องไว้แล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและพิพากษาต่อไป ดังนี้

⁷⁰ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา.

1.1.1 การตรวจฟ้อง

เมื่อมีการฟ้องคดีอาญา ไม่ว่าจะ เป็นพนักงานอัยการฟ้องหรือราษฎร ฟ้องเอง ศาลจะต้องตรวจฟ้องก่อนว่ามีรายละเอียดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาได้หรือไม่ ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวได้แก่ ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ มีชื่อศาลที่จะฟ้อง วันเดือนปีที่ฟ้อง ชื่อโจทก์และจำเลย ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้ระบุตำแหน่ง ถ้าราษฎรเป็นโจทก์ให้ใส่ชื่อตัวนามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติและบังคับ และชื่อตัว นามสกุล ที่อยู่ ชาติและบังคับ ของจำเลย ฐานความผิด โดยเฉพาะการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้อง ด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพเขียนหรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวกับข้อหาหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือติดมาท้ายฟ้อง อ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด และลายมือชื่อโจทก์ ผู้เรียง ผู้เขียน หรือพิมพ์ฟ้อง⁷¹ การที่ต้องบรรยายฟ้องให้ชัดเจนก็เพื่อให้จำเลยทราบว่าได้กระทำอะไร อย่างไร และผิดกฎหมายอย่างไร เพื่อให้จำเลยเข้าใจข้อหาและสามารถต่อสู้คดีได้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ในการต่อสู้คดีของจำเลย ซึ่งหากฟ้องไม่ถูกต้องศาลอาจสั่งให้แก้ฟ้องให้ถูกต้อง หรือยกฟ้องหรือไม่ ประทับฟ้อง ขึ้นอยู่กับว่าที่ไม่ถูกต้องนั้นเป็นข้อสำคัญเพียงไร กฎหมายมิได้กำหนดว่ากรณีใดที่ศาล จะสั่งให้แก้ฟ้อง กรณีใดที่จะต้องยกฟ้อง หรือกรณีใดที่จะสั่งไม่ประทับฟ้อง ซึ่งแตกต่างจากการสั่งรับ หรือไม่รับคำคู่ความในคดีแพ่ง ในคดีอาญาศาลจึงมีดุลพินิจที่จะสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161 แต่การที่จะสั่งให้แก้ฟ้องหรือไม่ประทับฟ้อง จะต้อง เป็นการสั่งเนื่องจากพบเห็นความไม่ถูกต้องของคำฟ้องก่อนที่จะประทับฟ้อง ดังนั้น ถ้าศาลตรวจพบ ความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำฟ้องภายหลังศาลก็ไม่อาจมีคำสั่งให้แก้ฟ้องหรือไม่ประทับฟ้องได้ เพราะล่วงเลยระยะเวลาที่จะสั่งเช่นนั้น ในกรณีนี้ ศาลจะมีคำสั่งหรือพิพากษายกฟ้องได้เท่านั้น⁷²

1.1.2 การประทับฟ้อง

หลังจากผ่านขั้นตอนการตรวจฟ้องมาแล้ว จะมาถึงขั้นตอนการไต่สวน มูลฟ้องว่า จะประทับฟ้องไว้พิจารณาได้หรือไม่ ซึ่งหากราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเอง ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ⁷³ เพื่อพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์เสียก่อนว่ามีมูลเป็นความผิดในข้อหาตามที่ฟ้อง และจำเลย น่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ อย่างไร ซึ่งหากมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นว่ามีมูลเป็นความผิด

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158.

⁷² ณรงค์ โจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2556. หน้า 46.

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1).

บางข้อหา ศาลก็จะประทับฟ้องไว้เพียงบางข้อหาเฉพาะที่มีมูล ส่วนข้อหาใดที่เห็นว่าไม่มีมูลเป็นความผิด ก็จะพิพากษายกฟ้อง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยตั้งแต่แรก เหตุที่ต้องไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวก่อนก็เพื่อให้โจทก์นำพยานหลักฐานมาแสดงว่าข้อหาตามที่ฟ้องนั้นมีมูลเป็นความผิดหรือไม่ เนื่องจากหากศาลประทับฟ้องแล้วผู้ถูกฟ้องย่อมตกเป็นจำเลยทันที ซึ่งอาจจะต้องถูกควบคุมตัวในกรณีที่ไม่มีประกัน หรือจะต้องหาหลักประกันมาประกันตัวต่อศาล ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลย ซึ่งหากปรากฏในภายหลังจากการสืบพยานว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิดย่อมเกิดความเสียหายแก่จำเลยอย่างมาก ศาลจึงมีบทบาทในการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์เสียก่อนว่ามีมูลเป็นความผิดและจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง⁷⁴ เพราะก่อนที่พนักงานอัยการจะฟ้องนั้นจะต้องผ่านการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนมาแล้ว และพนักงานอัยการก็ต้องตรวจสอบอีกว่ามีพยานหลักฐานพอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยหรือไม่ หากมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอก็อาจจะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมจนกว่าจะมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ อันเป็นการถ่วงการพยานหลักฐานจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ศาลจึงไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน แต่อย่างไรก็ตาม หากศาลเห็นสมควรจะให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ โดยในชั้นประทับฟ้องจึงแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ กรณีราษฎรเป็นโจทก์ และกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ดังนี้

1) *คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์* กฎหมายบังคับว่าศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ⁷⁵

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา⁷⁶ การไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนหรือไม่ก็ได้ แต่จำเลยมีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อชี้คัดค้านพยานโจทก์ รวมทั้งในกรณีที่พยานบุคคลของโจทก์เบิกความยอมรับเอกสารฉบับใด จำเลยก็มีสิทธิยื่นส่งเอกสารฉบับนั้นประกอบการถามค้าน และแถลงการณ์ใดๆ ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 ที่ให้นำบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนและพิจารณาโดยใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าตัวจำเลยมาฟังการไต่สวน ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้อง มิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะจำเลย⁷⁷ ในกรณีที่จำเลยไม่ได้แต่งตั้งทนายความ แต่จำเลยมาศาล ศาลต้องตั้งทนายความให้ในกรณีที่คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต และในคดีที่จำเลย

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2).

⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1).

⁷⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสอง.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม.

มีอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล⁷⁸ ส่วนคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ซึ่งจำเลยอายุเกินสิบแปดปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาลย่อมไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะตั้งทนายความให้จำเลย และในส่วนของคดีที่มีอัตราโทษจำคุก เมื่อจำเลยมาศาล ให้ถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความให้ศาลตั้งทนายความให้⁷⁹ แต่หากจำเลยไม่มาศาล ศาลก็ไม่ต้องตั้งทนายความให้จำเลย

ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยหรือทนายจำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสังวาคติไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสังวาคติได้ตามที่จำเป็นและสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล⁸⁰

ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล หากจำเลยไม่มีทนายความ ศาลต้องตั้งทนายความให้แก่จำเลยทันที โดยไม่จำเป็นต้องสอบถามความประสงค์ของจำเลยแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างกับคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ศาลจะต้องตั้งทนายความให้จำเลยต่อเมื่อ จำเลยไม่มีทนายความและจำเลยต้องการทนายความเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ว่าจำเลยจะมาศาลในวันนัดไต่สวนมูลฟ้องนัดใดก็ตาม และไม่มีผลให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วในวันนัดที่จำเลยไม่มาศาลต้องเสีย (คำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้อง พ.ศ. 2562 ข้อ 3)⁸¹

ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลชั้นต้นจะพิพากษายกฟ้องโดยไม่นัดไต่สวนมูลฟ้องหรือนัดไต่สวนมูลฟ้องแล้วพิพากษายกฟ้องโดยไม่ไต่สวนมูลฟ้อง หรือไต่สวนมูลฟ้องแล้วพิพากษายกฟ้องก็ได้ทั้งสิ้น เพราะเป็นดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วและชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดได้ และมีคำสั่งให้งดการไต่สวนมูลฟ้องและนัดฟังคำสั่งหรือคำพิพากษาไป ย่อมมีอำนาจกระทำ⁸² และกรณีศาลชั้นต้นสังวาคติมีมูลแทนที่จะสั่งยกฟ้องโจทก์เสียในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็เป็นเพียงแต่ให้รับคำฟ้องไว้ดำเนินการพิจารณา

⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/1 วรรคหนึ่ง.

⁷⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/1 วรรคสอง.

⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2.

⁸¹ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา.

1 สิงหาคม 2566 สืบค้นจาก www.library.coj.go.th.

⁸² คำพิพากษาฎีกาที่ 2757/2544.

ต่อไปเท่านั้น แต่ในชั้นพิจารณาเมื่อปรากฏจากพยานหลักฐานชั้นไต่สวนมูลฟ้องว่า การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตั้งโจทก์ฟ้อง ศาลย่อมมีอำนาจยกฟ้องได้⁸³

2) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้⁸⁴ ทางปฏิบัติศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องโดยสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา เนื่องจากได้ผ่านการกลั่นกรองพยานหลักฐานมาจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการแล้ว เว้นแต่จะเห็นสมควรจึงจะไต่สวนมูลฟ้อง

หลังจากประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้วศาลจะถามจำเลยเรื่องทนายความ⁸⁵ และถามจำเลยว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไร ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ และเป็นคดีที่กฎหมายมิได้กำหนดให้ต้องสืบพยาน ศาลอาจพิพากษาไปทันที แต่หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้ต้องจำคุกตั้งแต่ห้าปีหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลจะต้องสืบพยานหลักฐานของโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย⁸⁶ เนื่องจากคดีมีอัตราโทษสูง จำเป็นจะต้องรับฟังพยานหลักฐานให้ได้ข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ส่วนคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธ ก็อาจจะนัดตรวจพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล

1.1.3 การตรวจพยานหลักฐาน

การตรวจพยานหลักฐานเป็นการนำหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนที่จะนำพยานเข้าสืบตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ที่เรียกว่า (Discovery Measure) ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการต่อสู้คดี คู่ความแต่ละฝ่ายจะได้ทราบว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีพยานหลักฐานใดบ้าง และจะนำสืบในประเด็นใด ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานเอกสาร จะได้เตรียมพยานหลักฐานมานำสืบหักล้าง ซึ่งหากไม่ได้เตรียมพยานหลักฐานมาหักล้างก็จะเกิดผลเสียแก่รูปคดี ศาลจึงต้องสอบถามคู่ความแต่ละฝ่ายถึงแนวทางในการนำสืบพยานหลักฐาน พยานบุคคลที่จะนำสืบนั้นเป็นใครและจะนำสืบในประเด็นใด รวมทั้งมีพยานหลักฐานใดบ้าง พยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานเอกสารใดคู่ความสามารถรับกันได้ เช่น ในคดีข้อหาทำร้ายร่างกาย โจทก์อ้างแพทย์ผู้ตรวจร่างกายเป็นพยาน แต่หากจำเลยเห็นว่าไม่มีคำถามใดที่จะซักถามแพทย์และยอมรับว่าบาดเจ็บของผู้เสียหายปรากฏตามที่แพทย์ได้ทำบันทึกไว้ ก็ไม่จำเป็นต้องสืบพยานที่เป็นแพทย์ เป็นต้น ส่วนพยานหลักฐานใดไม่สามารถรับกันได้

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 644/2536, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2777/2545.

⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2).

⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/1.

⁸⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176.

ก็จะต้องนำสืบต่อสู้อันต่อไป พยานหลักฐานใดที่ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยอ้างเข้ากันศาลอาจจะให้ชักถามไปในคราวเดียวกัน หรือพยานหลักฐานใดที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นโดยตรง ศาลอาจไม่อนุญาตให้นำเข้าสืบก็ได้ รวมทั้งการกำหนดวันนัดสืบพยานที่จะให้คู่ความต้องเตรียมพยานมาให้พร้อม ซึ่งจะทำให้การสืบพยานเฉพาะประเด็นที่คู่ความจะต่อสู้กันจริงๆ อันจะทำให้เกิดความเป็นธรรมและรวดเร็วในการสืบพยาน ศาลจึงมีบทบาทในการตรวจพยานหลักฐานอย่างมาก เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

กระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่ซึ่งกำหนดให้มีระบบการตรวจพยานหลักฐานก่อนถึงวันนัดสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ที่กำหนดให้คู่ความต้องเปิดเผยพยานหลักฐานฝ่ายตนให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบและแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของตนให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้า นั้น เป็นวิธีที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างบรรยากาศความร่วมมือกันในการค้นหาความจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ยิ่งกว่าในระบบเดิมที่คู่ความต่างพยายามปกปิดข้อมูลในคดีไว้เพื่อจู่โจมกันทางพยานหลักฐาน ทำให้เกิดการแพะชนกันด้วยเทคนิคหรือวิธีพิจารณาความมากกว่าตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น⁸⁷

การตรวจพยานหลักฐานนั้น จะกระทำในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน⁸⁸ โดยการตรวจพยานหลักฐานในคดีอาญา แบ่งได้เป็น 2 กรณีดังนี้ คือ กรณีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน และกรณีมิได้กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน

1) กรณีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน⁸⁹

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 กำหนดให้มีกระบวนการที่เรียกว่า การตรวจพยานหลักฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กระบวนการค้นหาความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อส่งเสริมให้คู่ความเปิดเผยพยานหลักฐานและยอมรับข้อเท็จจริงกันมากขึ้น เพื่อให้คู่ความเตรียมความพร้อม ในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล

⁸⁷ ธาณิศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2564. หน้า 452.

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคหนึ่ง.

⁸⁹ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา.

เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานมิให้เกิดการสูญหาย ถูกทำลายหรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การใช้
วันนัดของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อลดปัญหาการเลื่อนคดี รวมทั้งให้ศาลมีอำนาจ
สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีของคุณความ ไว้ก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานเพื่อให้
คู่ความเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่อกัน โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

(1) ในวันตรวจพยานหลักฐาน

ก. คู่ความต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครอง
ของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น อันเนื่องจาก
สภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การ
ของพยานบุคคลในชั้นสอบสวน

ข. คู่ความแต่ละฝ่ายต้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน

ค. ศาลต้องสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องของพยานหลักฐาน
ที่อ้างอิงกับประเด็นแห่งคดี ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง การยอมรับความถูกต้อง
แท้จริงของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ง. ศาลอาจมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญ
ในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดนัดสืบพยานก็ได้

(2) การดำเนินการในวันตรวจพยานหลักฐาน

ก. แจ้งสิทธิตามกฎหมายให้จำเลยทราบและสอบถามเรื่องทนายความ

ข. อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง สอบถามคำให้การจำเลยอีกครั้ง

ค. คดีความผิดต่อส่วนตัว คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเองรวมถึง
คดีอาญาที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนได้ ให้สอบถามคู่ความเรื่องการไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาทก่อน หากประสงค์ให้ไกล่เกลี่ยให้งดตรวจพยานหลักฐานไว้และส่งคดีเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ประจำศาลก่อน โดยให้ดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ. 2560⁹⁰

ง. ให้คู่ความแถลงถึงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน ครอบคลุม
ในประเด็น จำนวนพยานหลักฐานที่จะนำสืบมีมากน้อยเพียงใด พยานหลักฐานที่อ้างอิงเกี่ยวข้องกับ
ประเด็นตามข้อหาหรือข้อต่อสู้ อย่างไร พยานบุคคลใดบ้างที่เบิกความในเรื่องเดียวกัน พยานหลักฐาน
หรือข้อเท็จจริงใดที่ประสงค์จะให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับ เช่น ผู้ตรวจค้นและจับกุม แพทย์ผู้ตรวจ

⁹⁰ เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญา
บางประเภท เป็นการอำนวยความสะดวกโดยผู้เสียหายมีส่วนร่วม. 9 มกราคม 2567 สืบค้นจาก
<https://ojac.coj.go.th/category>detail>cid>lid>.

ชั้นสูตร ผู้ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน พยานผู้เชี่ยวชาญ พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานผู้จัดทำ หรือรับรองเอกสาร เป็นต้น มีพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น ผลการตรวจพิสูจน์หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะนำสืบหรือไม่ และเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีอย่างไร มีพยานหลักฐานที่ต้องนำสืบไว้ ก่อนหรือส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น หรือไม่ มีพยานบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งต้องสืบพยาน⁹¹ หรือพยานที่ต้องใช้ล่ามหรือไม่ พยานที่ต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกและวันที่ พยานต้องมาศาล มีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมา เบิกความที่ศาลได้ ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอ หรือศาลเห็นสมควรและสถานที่ที่จะให้พยาน ไปเบิกความในลักษณะประชุมทางจอภาพได้จัดวางระบบรองรับไว้แล้ว ศาลอนุญาตให้พยานดังกล่าว เบิกความที่ศาลอื่น หรือสถานที่ที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้นได้ โดยกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความให้ชัดเจน⁹²

จ. ลำดับการนำสืบพยานบุคคลเข้าสืบก่อนหลัง

ฉ. สอบถามว่าจำเลยมีแนวทางในการต่อสู้คดีอย่างไร มีพยานบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่ต่อสู้คดีอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้ทราบว่าจะกำหนดวันนัดสืบพยานจำเลย จำนวนกี่นัด คดีที่มีพยานบุคคลเป็นจำนวนมาก ศาลควรนัดตรวจความพร้อมของพยานหลักฐาน ล่วงหน้าก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 2 เดือน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการติดตามและเร่งรัดให้โจทก์ตรวจสอบว่า พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการจัดส่งหมายเรียกให้แก่พยานครบถ้วนหรือยัง รวมทั้งฝ่ายจำเลยมีเหตุขัดข้อง ใดๆเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาสืบหรือไม่ เมื่อถึงวันนัดสืบพยานจะได้ไม่ต้องเลื่อนคดี

(3) การยื่นบัญชีระบุพยานและบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ทำให้ 2 ระยะ คือ

ก. ก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น โดยทำเป็นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

ข. ภายหลังการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น ต้องยื่นคำร้องแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

⁹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตี.

⁹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 วรรคหนึ่ง.

2) กรณีที่ศาลไม่ได้กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน⁹³

หากศาลไม่ได้กำหนดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229/1 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานในคดีอาญาไว้ โดยกำหนดให้โจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณา และให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานในการสืบพยานจำเลย⁹⁴ และตามมาตรา 240 วรรคหนึ่ง คู่ความที่ประสงค์จะอ้างเอกสารดังกล่าวให้ยื่นพยานเอกสารนั้นต่อศาลก่อนวันนัดไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 15 วัน เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารดังกล่าวได้ ก่อนที่จะนำสืบพยานเอกสารนั้น เว้นแต่เอกสารที่ประสงค์จะอ้างอิงนั้นเป็นบันทึกคำให้การพยานในชั้นสอบสวน เอกสารที่ปรากฏชื่อหรือที่อยู่ของพยาน ศาลเห็นสมควรสั่งเป็นอย่างอื่น อันเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งเอกสารนั้น

ในกรณีที่ไม่วางในบังคับต้องส่งเอกสารดังกล่าว เมื่อมีเอกสารที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล ให้อ่านหรือส่งให้คู่ความตรวจดู ถ้าคู่ความฝ่ายใดต้องการสำเนา ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่อ้างเอกสารนั้น ส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งตามที่เห็นสมควร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 240 วรรคสอง

ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ส่งเอกสาร หรือไม่ส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ดังกล่าวข้างต้น ศาลมีอำนาจไม่รับฟังพยานเอกสารนั้น เว้นแต่ศาลเห็นว่าเป็นกรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือการไม่ปฏิบัติดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยจงใจและไม่เสียโอกาสในการดำเนินคดีของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 240 วรรคสาม

1.1.4 การสืบพยาน

การสืบพยานเป็นกระบวนการพิจารณาที่สำคัญอย่างมาก เพราะศาลจะฟังว่า จำเลยกระทำความผิดหรือไม่ หากกระทำความผิดจริงความผิดนั้นเป็นข้อหาใด ก็ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบต่อสู้กัน ศาลจึงมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการพิจารณาให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม เปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานเข้าสืบอย่างเสมอภาคกัน โดยเฉพาะจำเลยต้องเปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และที่สำคัญการจดบันทึกคำเบิกความของพยานไม่ว่าจะเป็นพยานโจทก์หรือพยานจำเลย ศาลจะต้องเก็บใจความสำคัญให้ได้ครบถ้วนตรงตามที่พยานเบิกความ โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

⁹³ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 205-206.

⁹⁴ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 170.

1) ขั้นตอนการสืบพยาน⁹⁵

(1) การสาบานตน ก่อนเบิกความ พยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิ ศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน เนื่องจากเป็นวิธีการหนึ่งที่จะบังคับให้พยานเบิกความตามสัตย์จริง โดยเป็นวิธีการในทางจิตวิทยา เพราะปกติบุคคลทั่วไปมักจะมีความเคารพและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความเกรงกลัวละอาย ต่อความประพฤติชั่ว ดังนั้น กฎหมายจึงใช้วิธีการให้พยานสาบานตนในศาลก่อนเบิกความ เพื่อเตือนสติ ให้พยานนึกถึงมโนธรรมที่จะพูดแต่ความสัตย์จริงและไม่นำความเท็จมากล่าว ดังตัวอย่างคำสาบาน ในศาล ของแต่ละศาสนา ดังนี้

ก. คำสาบานศาสนาพุทธ

“ข้าพเจ้าขอสาบานต่อพระแก้วมรกต เจ้าพ่อหลักเมือง พระสยาม เทวธิดาราช และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายว่า ข้าพเจ้าจะเบิกความต่อศาลด้วยความสัตย์จริงทั้งสิ้น หากข้าพเจ้า เอาความเท็จมากล่าวแม้แต่น้อย ขอภัยอันตรายและความวิบัติทั้งปวงจงบังเกิดแก่ข้าพเจ้าโดยพลัน หากข้าพเจ้ากล่าวความจริงต่อศาล ขอให้ข้าพเจ้าและครอบครัวจงประสบแต่ความสุขความเจริญ”

ข. คำสาบานศาสนาคริสต์

“ข้าพเจ้าขอสาบานต่อพระเยซูว่า ข้าพเจ้าจะเบิกความต่อศาล ด้วยความสัตย์จริงทั้งสิ้น หากข้าพเจ้าเอาความเท็จมากล่าวแม้แต่น้อย ขอภัยอันตรายและความวิบัติ ทั้งปวงจงบังเกิดแก่ข้าพเจ้าโดยพลัน หากข้าพเจ้ากล่าวความจริงต่อศาล ขอให้ข้าพเจ้าและครอบครัว จงประสบแต่ความสุขความเจริญ”

ค. คำสาบานศาสนาอิสลาม

“ข้าพเจ้าขอสาบานต่อองค์พระอัลเลาะห์ว่า ข้าพเจ้าจะเบิกความ ต่อศาลด้วยความสัตย์จริงทั้งสิ้น หากข้าพเจ้าเอาความเท็จมากล่าวแม้แต่น้อย ขอองค์พระอัลเลาะห์ ทรงโปรดลงโทษข้าพเจ้า หากข้าพเจ้ากล่าวความจริงต่อศาล ขอองค์พระอัลเลาะห์ทรงตอบแทน ข้าพเจ้า ด้วยความดีงามทั้งหลายด้วยเทอญ”

การสาบานตนนี้ เป็นกระบวนการพิจารณาที่มีความสำคัญมาก ประการหนึ่ง แม้บางคนจะถือเป็นเพียงพิธีการที่ทำให้บุคคลเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสมัยโบราณ ซึ่งใช้ไม่ได้ผลแล้วในปัจจุบันก็ตาม แต่ก็ยังเป็นที่ยึดมั่นว่า การสาบานตนนั้น จะต้องมีส่วนต่อการเบิกความ ของพยานไม่มากนักน้อย และเมื่อนำไปประกอบกับความศักดิ์สิทธิ์ของบรรยากาศในห้องพิจารณา และการถามค้านของฝ่ายตรงข้ามแล้ว ก็น่าจะเป็นหลักประกันที่เพียงพอว่าพยานจะเบิกความ ด้วยความสัตย์จริง

⁹⁵ เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 368-370.

คำเบิกความต่อศาลโดยไม่มีการสาบานย่อมเสียเปล่า ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ถ้าขณะเริ่มเบิกความพยานมิได้สาบานตน แต่เมื่อเบิกความจบแล้วจึงกล่าวคำสาบานหรือปฏิญาณต่อศาล ดังนี้ก็ถือว่ามี การสาบานโดยชอบแล้ว ใช้รับฟังเป็นพยานได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง พยานเบิกความโดยไม่ได้สาบานตน แต่ได้มาสาบานตนแล้วรับรองต่อศาลว่า ข้อความที่ตนเบิกความไปแล้วเป็นความจริงนั้น ถือว่าเป็นการที่พยานได้สาบานตนเบิกความตามความมุ่งหมายของกฎหมายแล้ว ย่อมรับฟังคำเบิกความนั้นได้⁹⁶

ตัวอย่าง พยานให้การก่อนปฏิญาณหรือสาบานตนโดยพลั้งเผลอ เมื่อให้การเสร็จแล้วจึงปฏิญาณต่อหน้าศาลว่า คำให้การนั้นเป็นความจริง ดังนี้ถือว่าได้ปฏิบัติตาม มาตรา 112 แล้ว คำให้การของพยานนั้นย่อมรับฟังได้ตามกฎหมาย⁹⁷

ตัวอย่าง พยานเบิกความโดยไม่ได้สาบานหรือปฏิญาณตน ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วมีคู่ความฝ่ายหนึ่งอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พบว่าพยานเบิกความโดยไม่สาบาน จึงย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่ ศาลชั้นต้นจึงเรียกพยานมาให้สาบานตนและรับรองว่าคำเบิกความในครั้งก่อนเป็นความจริงโดยมิได้ให้พยานเบิกความใหม่ ดังนี้ศาลจะรับฟังคำเบิกความครั้งก่อนนั้นไม่ได้ ไม่เหมือนกับกรณีที่พยานได้สาบานตนและรับรองว่าคำเบิกความในครั้งก่อนนั้นไม่ได้ ไม่เหมือนกับกรณีที่พยานได้สาบานตนในขณะที่เข้าเบิกความอยู่ซึ่งศาลรับคำเบิกความในขณะที่ก่อนสาบานด้วยได้⁹⁸

ง. *ข้อยกเว้น*⁹⁹ บุคคลบางประเภทที่เบิกความเป็นพยานได้โดยไม่ต้องสาบานตน ซึ่งเรียกว่า มีเอกสิทธิ์ที่ไม่ต้องสาบานได้แก่

(ก) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹⁰⁰

(ข) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ¹⁰¹ เช่น ผู้ที่มีจิตฟั่นเฟือนแต่ไม่ถึงขั้นวิกลจริต บุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่หย่อนความรู้สึกผิดชอบ หรือเป็นคนจิตใจไม่สมประกอบ แม้จะให้สาบานตนก็ไม่มีความหมายอะไร

⁹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 693/2487.

⁹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2488.

⁹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 824/2492.

⁹⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. หน้า 370.

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (1).

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (2).

(ค) พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา¹⁰² พระภิกษุสามเณรนั้น มีเอกสิทธิ์ที่ไม่ต้องไปศาลอยู่แล้ว แม้ท่านจะยอมมาเป็นพยานก็ยังคงมีเอกสิทธิ์ที่จะไม่ต้องสาบานตน เพราะถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นโมกษะพยานคือพยานที่หลุดพ้นแล้ว ย่อมไม่กล่าวข้อความใดอันเป็นความเท็จ จึงไม่มีความจำเป็นต้องสาบาน

(ง) บุคคลซึ่งบุคคลทั้งสองฝ่ายตกลงว่าไม่ต้องสาบาน¹⁰³ เหตุผลของอนุมาตรานี้ คือ เพื่อให้พยานเกิดความเกรงกลัวจะได้ไม่กล้าเบิกความเท็จ ดังนั้น หากพยานคนใดที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีความมั่นใจและเชื่อถือว่า เขาเป็นผู้มีเกียรติและไว้วางใจว่าจะวางตัวเป็นกลางเบิกความตามความจริงแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นใดๆ จะต้องให้เขาสาบานอีก ส่วนมากมักจะใช้พยานร่วมที่คู่ความทั้งสองฝ่ายอ้างร่วมกัน และคำเบิกความของพยานพวกนี้จะมีน้ำหนักมาก

2) การเบิกความ¹⁰⁴

บุคคลที่มาเป็นพยานในศาลจะต้องเบิกความด้วยวาจา ตามมาตรา 113 “พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ” หมายความว่า พยานทุกคนจะต้องเบิกความด้วยวาจา จะเบิกความด้วยวิธีอื่น เช่น เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือใช้เครื่องอัดเสียงถ้อยคำที่จะเบิกความ มาเปิดให้ศาลฟังก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีโอกาสพิจารณาลำดับเหตุการณ์ที่พยานเบิกความถึง ตลอดจนกิริยาท่าทางขณะเบิกความเพื่อประกอบการชั่งน้ำหนักคำพยานด้วย แต่มีข้อยกเว้นในบางกรณี เช่น กรณีที่อ้างคนใบ้ หรือคนหูหนวกเป็นพยาน อาจใช้วิธีถามและให้พยานตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือจะใช้ล่ามติดต่อกับพยานโดยแสดงกิริยาท่าทางแล้วให้ล่ามแปลกิริยาท่าทางของคนใบ้มาเป็นคำเบิกความก็ได้ และคำเบิกความของบุคคลชนิดนี้แม้จะเกิดจากการเขียนหรือแสดงท่าทางกฎหมายก็ถือเป็นพยานบุคคล¹⁰⁵

ในการเบิกความด้วยวาจา นั้น พยานจะต้องเบิกความจากความทรงจำในอดีตของตน พยานจะใช้วิธีจดข้อความเตรียมมาอ่านให้ศาลฟังไม่ได้ หรือพยานจะนำบันทึกช่วยความจำมาเปิดดูขณะเบิกความไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะพยานเป็นผู้ประสบเห็นข้อเท็จจริงนั้นมาโดยตรง จึงควรจะต้องจดจำเหตุการณ์นั้นได้ด้วยตนเอง ยิ่งเมื่อทนายหรือคู่ความฝ่ายที่อ้างตั้งคำถามเป็นการจำกัดประเด็นคำตอบลงไป ก็น่าจะต้องตอบคำถามได้หากตนรู้เห็นมาจริง เพราะหากศาลยอมให้พยานอ่านข้อความที่เตรียมมา หรือสามารถนำบันทึกที่เตรียมมาไว้ขึ้นมาดู จะทำให้มีการเตรียมซักซ้อมพยาน

¹⁰² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (3).

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (4).

¹⁰⁴ เข็มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 371-373.

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 96.

ล่วงหน้าให้มาเบิกความเท็จต่อศาล ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบและไม่อาจถามค้านให้ความจริงปรากฏต่อศาลได้ แต่มีข้อยกเว้นพยานอาจเบิกความโดยอ่านข้อความที่เตรียมมาได้ 2 กรณี ดังนี้

(1) *กรณีที่ศาลอนุญาตให้ทำเช่นนั้น* ศาลอาจอนุญาตให้พยานอ่านข้อความที่เขียนเตรียมมาหรือที่ปรากฏในพยานเอกสารชิ้นหนึ่งชิ้นใด โดยถือเป็นคำเบิกความของพยานคนนั้นได้ แต่การอนุญาตเช่นนี้จะต้องไม่ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบในเชิงคดี เช่น การอนุญาตให้พยานอ่านเอกสารที่คู่ความรับรองกันอยู่แล้ว

(2) *กรณีที่พยานซึ่งเบิกความนั้นเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ* ทั้งนี้เพราะปกติพยานผู้เชี่ยวชาญไม่ได้เบิกความจากความทรงจำที่ได้ประสบพบเห็นเหตุการณ์มา แต่พยานผู้เชี่ยวชาญเบิกความโดยการออกความเห็นในศาสตร์สาขาใดสาขาหนึ่ง ซึ่งปกติประเด็นที่จะมีการให้พยานผู้เชี่ยวชาญออกความเห็นนั้น ข้อเท็จจริงมักจะยุติแล้วจึงไม่ทำให้คู่ความอีกฝ่ายเสียเปรียบแต่อย่างใด¹⁰⁶

(3) *การซักถามพยานหรือคู่ความ*

ในระหว่างพิจารณาไม่ว่าเวลาใดก็ตาม เมื่อเห็นสมควรศาลมีอำนาจถามคู่ความไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย หรือถามพยานไม่ว่าจะเป็นพยานของฝ่ายใด แต่การถามก็ต้องเป็นไปในลักษณะที่เป็นกลาง เพื่อให้ข้อเท็จจริงปรากฏให้ชัดเจน เช่น ในคดีข้อหาฆ่าผู้อื่น พยานเบิกความถึงช่วงเวลาขณะเกิดเหตุที่มีการใช้อาวุธมีดฟันนั้น หากคู่ความไม่ซักถามให้ละเอียดหรือพยานมิได้เบิกความให้ละเอียดชัดเจน ศาลก็มีอำนาจที่จะซักถามได้ ซึ่งอาจจะถามว่าก่อนเกิดเหตุ ทั้งผู้เสียหายและจำเลยอยู่ในลักษณะใด และขณะที่จะใช้มีดฟันนั้นพยานอยู่ห่างจากที่เกิดเหตุในระยะห่างเท่าใด จำเลยกับผู้ตายอยู่ในลักษณะใด นั่งอยู่หรือยืนอยู่ หากยืนอยู่นั้นอยู่ในลักษณะใด หันหน้าหรือหันข้างเข้าหากัน การจับอาวุธมีดจับด้วยมือข้างใด และจับในลักษณะใด การใช้อาวุธมีดทำร้ายนั้นทำร้ายในลักษณะใด เป็นการฟันหรือแทง หากเป็นการฟันนั้น ฟันในแนวตั้งขึ้นลงตรงๆ หรือในลักษณะเฉียง หากฟันในลักษณะเฉียงนั้น เฉียงจากด้านใดไปด้านใด หากฟันในลักษณะแนวนอนนั้น ฟันจากด้านใดไป ด้านใด จากด้านซ้ายไปด้านขวาหรือจากด้านขวาไปด้านซ้าย และอาวุธที่ใช้ฟันหรือแทงนั้น ถูกผู้ตายในลักษณะใด เพื่อจะได้พิจารณาว่าสอดคล้องกับพยานอื่นและบาดแผลที่ปรากฏหรือไม่ นอกจากนี้หากขณะเกิดเหตุเป็นเวลากลางวัน ในที่เกิดเหตุมีแสงสว่างจากสิ่งใดหรือไม่ ซึ่งเป็นรายละเอียดข้อสำคัญในคดี ไม่ควรปล่อยให้คู่ความซักถามข้ามข้อเท็จจริงที่สำคัญดังกล่าวไป การซักถามดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการซักถามเพื่อให้ข้อเท็จจริงปรากฏชัดเจน หากข้อเท็จจริงปรากฏชัดเจนและรับฟังได้ยุติเพียงใด การทำคำพิพากษาย่อมจะวินิจฉัยได้ชัดเจนและสมเหตุสมผลมากยิ่งขึ้น ไม่ได้เป็นการถามเพื่อที่จะให้เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การซักถามคู่ความหรือพยานจึงเป็นบทบาทสำคัญของศาล

¹⁰⁶ เข็มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 368-373.

3) การเรียกสำนวนการสอบสวน

หลังจากสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว หากศาลเห็นสมควรมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ ซึ่งเป็นระบบการพิจารณาแบบไต่สวนที่ให้ศาลมีอำนาจในการค้นหาความจริงได้ โดยศาลเห็นสมควรเรียกเองหรือเรียกตามคำขอของจำเลยก็ได้ การเรียกดังกล่าวอาจเกิดจากมีเหตุสงสัยบางประการเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความ แต่พนักงานอัยการโจทก์ไม่ได้ส่งคำเบิกความของพยานต่อศาลเพื่อพิจารณาว่าพยานได้ให้การต่อพนักงานสอบสวนในประเด็นนั้นไว้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะทำให้ข้อเท็จจริงในประเด็นมีความกระจ่างชัดมากขึ้น จึงเป็นบทบาทของศาลอีกประการหนึ่ง

1.2 เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นแล้ว พบว่าบทบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับมีการกำหนดวิธีพิจารณาคดีที่ทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบและสรุปได้ดังปรากฏในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

<p>บทบัญญัติกฎหมาย</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี อาชญากรรม พ.ศ.2559</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559</p>	<p>พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง พ.ศ.2560</p>	<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา</p>
<p>ข้อพิจารณา</p>	<p>1. ระบบวิธีพิจารณาคดี มาตรา 8 วรรคหนึ่งวิธีพิจารณา คดีอาชญากรรมให้ใช้ระบบไต่สวน และเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่ กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา</p>	<p>มาตรา 6 วรรคหนึ่ง วิธีพิจารณา คดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดย รวดเร็วตามที่กำหนดใน พระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับ ของประธานศาลฎีกา</p>	<p>มาตรา 6 การพิจารณาคดีให้ใช้ ระบบไต่สวนโดยให้ศาลค้นหา ความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือ เป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตาม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา</p>	<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มีได้บัญญัติไว้โดย ชัดเจนว่า วิธีพิจารณาคดีให้ใช้ ระบบไต่สวนเนืองจากวิธี พิจารณาคดีของไทยใช้ระบบ กล่าวหาเป็นหลัก จึง ใช้มาตรา 228, 229 และ 235 ที่บัญญัติให้ อำนาจศาลในการไต่สวนได้เมื่อ ศาลเห็นสมควร</p>
<p>2. ไต่สวนมูลฟ้อง</p>	<p>ในคดีที่มีการไต่สวนมูลฟ้อง ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 173 มาใช้ โดยอนุโลม</p>	<p>ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 17 วรรคหนึ่ง ถึงวรรคสาม</p>	<p>ไม่มี</p>	<p>ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง ฯ</p>

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

<p>บทบัญญัติกฎหมาย</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ.2559</p>	<p>พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560</p>	<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา</p>
<p>2) คดีพนักงานอัยการ เป็นโจทก์</p>	<p>ไม่มี</p>	<p>มาตรา 16 (2) ไม่จำเป็นต้องสืบมูลฟ้องแต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้สืบมูลฟ้องก่อนก็ได้</p>	<p>มาตรา 162 (2) ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องสืบมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้สืบมูลฟ้องก่อนก็ได้</p> <p>มาตรา 165 ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันสืบมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลย ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง</p>

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

บทบัญญัติกฎหมาย	พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2559	พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2559	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2560
ข้อพิจารณา	คำมฤษฎ์ พ.ศ. 2559	พจธิตและประพธิตมิชอบ	คตอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560
3. การตรวจพยานหลักฐาน	<p>1) คดีราษฎรเป็นโจทก์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศาลตรวจการยื่นบัญชีระบุพยานและการส่งพยานหลักฐานให้ครบถ้วน แล้วให้คู่ความส่งพยานหลักฐานและวัตถุพยานที่ให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ - ให้คู่ความแต่ละฝ่ายแสดงถึงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานครอบคลุมนับประเด็น - ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานตามลำดับตามที่เห็นสมควร - ถ้าตั้งขึ้นตอนเหมือนกับคดีราษฎรเป็นโจทก์ 	<ul style="list-style-type: none"> - คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุในความครอบครองของตนให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ - คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล - ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกันประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานตลอดจนการรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง 	<p>ไม่มี</p> <p>มาตรา 173/1</p> <p>คู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน</p> <p>มาตรา 173/2</p> <p>ในวันตรวจพยานหลักฐานให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ</p>

<p>บทบัญญัติกฎหมาย</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี คำมณูษย์ พ.ศ.2559</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา วิธีพิจารณาว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง พ.ศ.2560</p>	<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา</p>
<p>2) คดีพนักงานอัยการ เป็นโจทก์</p>	<p>ลำดับชั้นตอนเหมือนกับ ราษฎรเป็นโจทก์</p>	<p>มาตรา 35 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์จำเลยส่งพยานเอกสาร และพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีก ฝ่ายตรวจสอบ</p>	<p>มาตรา 173/1 คู่ความร้องขอหรือศาล เห็นสมควรกำหนดวันตรวจ พยานหลักฐาน มาตรา 173/2 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสาร และพยานวัตถุที่ยังอยู่ใน ความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตรวจสอบ มาตรา 173/2</p>

<p>บทบัญญัติกฎหมาย</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี อาชญากรรม พ.ศ.2559</p>	<p>พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา อาชญากรรม พ.ศ.2559</p>	<p>พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา อาชญากรรม พ.ศ.2560</p>
<p>ข้อพิจารณา</p>	<p>มาตรา 28 ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลนำสำนวนการสอบสวน เป็นแนวทางและอาจสืบพยาน เพิ่มเติมตามความเห็นสมควร</p>	<p>มาตรา 22 ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการ สอบสวนหรือสำนวนการไต่สวน ข้อเท็จจริงของโจทก์เป็นหลัก ในการแสวงหาความจริง หรือ อาจสืบฯ เพิ่มเติมได้ตามสมควร</p>	<p>มาตรา 37 ในการไต่สวนพยานบุคคล ให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถาม พยานบุคคลเอง โดยการแจ้ง ให้พยานทราบประเด็นและ ข้อเท็จจริงที่จะไต่สวน แล้วให้ พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิธี แถลงด้วยตนเองหรือตอบ คำถามศาล</p>
<p>4. การพิจารณาคดี (สืบพยาน)</p>	<p>มาตรา 28 ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลนำสำนวนการสอบสวน เป็นแนวทางและอาจสืบพยาน เพิ่มเติมตามความเห็นสมควร</p>	<p>มาตรา 22 ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการ สอบสวนหรือสำนวนการไต่สวน ข้อเท็จจริงของโจทก์เป็นหลัก ในการแสวงหาความจริง หรือ อาจสืบฯ เพิ่มเติมได้ตามสมควร</p>	<p>มาตรา 174 ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มี อำนาจเปิดคดีแล้วให้โจทก์นำ พยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมี อำนาจเปิดคดีแล้วให้จำเลยนำ พยานเข้าสืบ</p>
<p>ข้อพิจารณา</p>	<p>มาตรา 25 ในการสืบพยานบุคคล ให้ศาลแจ้ง ให้พยานทราบประเด็นและ ข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยาน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล</p>	<p>มาตรา 25 ในการสืบพยานบุคคล ให้ศาลแจ้ง ให้พยานทราบประเด็นและ ข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยาน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล</p>	<p>มาตรา 25 ในการสืบพยานบุคคล ให้ศาลแจ้ง ให้พยานทราบประเด็นและ ข้อเท็จจริงที่จะไต่สวน แล้วให้ พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิธี แถลงด้วยตนเองหรือตอบ คำถามศาล</p>

เมื่อวิเคราะห์จากตารางสรุปข้างต้นแล้ว กฎหมายของประเทศไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น นั้น ปรากฏในกฎหมายหลายฉบับมีการกำหนดที่คล้ายและแตกต่างกันออกไป โดยบทบัญญัติแต่ละฉบับต่างก็มีข้อนำส่งเกณฑ์หลายประการที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ระบบวิธีพิจารณาคดี

จะเห็นว่ากฎหมายแต่ละฉบับที่บัญญัติวิธีพิจารณาคดีในแต่ละประเภทคดีแยกต่างหากจากการประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ขึ้นอยู่กับประเภทคดีของแต่ละศาล ที่มีความคล้ายและแตกต่างกัน ซึ่งศาลยุติธรรมได้นำมาระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา ดังนี้

ศาลชั้นต้น ที่มีการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ จะใช้วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 8 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้”

สำหรับคดีอาญาทั่วไป ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดระบุโดยชัดแจ้งให้ใช้วิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวน มีเพียงบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลหากศาลเห็นสมควรเท่านั้น ดังในมาตรา 228 ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้ มาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน และมาตรา 235 ในระหว่างพิจารณา เมื่อเห็นสมควร ศาลมีอำนาจถามโจทก์จำเลยหรือพยานคนใดก็ได้

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใช้วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ในมาตรา 6 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้แม้ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าศาลได้ให้อโอกาสแก่คู่ความในการโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานนั้นแล้ว เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น ทั้งนี้ ตามแนวทางและวิธีการตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา การพิจารณาของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ทั้งนี้ โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของคณะผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี

เป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้”

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ใช้วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 6 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนด ในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้”

ได้มีการบัญญัติกฎหมายโดยให้นำระบบไต่สวนมาใช้เพราะเห็นว่าเป็นระบบที่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว เพราะอาจมีบางคดีที่ต้องได้รับการพิจารณาโดยเร่งด่วนเนื่องจาก อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและประโยชน์ของประชาชน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาได้อย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรมจึงได้บัญญัติเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดีขึ้น

จะเห็นได้ว่า ระบบวิธีพิจารณาคดีในพระราชบัญญัติฯ ต่างๆ ในหมวดทั่วไป จะระบุมาตรา ที่กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนไว้โดยชัดแจ้ง ส่วนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะไม่ได้ระบุวิธีพิจารณาคดีไว้ดังเช่นในพระราชบัญญัติต่างๆ เนื่องจากเป็นทราบกันโดยทั่วไปว่าระบบวิธีพิจารณาคดีของไทยใช้ระบบกล่าวหา

2) การไต่สวนมูลฟ้อง จะเห็นว่าการพิจารณาคดีในแต่ละประเภทคดีมีความคล้าย และแตกต่างกัน ของแต่ละศาล ดังนี้

ศาลชั้นต้น ที่มีการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ จะใช้วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 24 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง บัญญัติว่า “มาตรา 24 ในคดีที่มีการไต่สวนมูลฟ้อง ก่อนเริ่มไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยมาศาลให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าจำเลยไม่มี ก็ให้ศาลพิจารณาดังทนายความให้โดยให้นำบทบัญญัติ มาตรา 173 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม

การไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย อันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีมีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสารหรือวัตถุที่จะสนับสนุน ข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นนี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสารหรือวัตถุดังกล่าว มาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาล ได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”

ใช้วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 และมาตรา 165/2 สำหรับคดีอาญาทั่วไป คือ มาตรา 162 ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลส่งดังต่อไปนี้

(1) ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตาม (2)

(2) ในคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

มาตรา 165 ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องโดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา แต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น

มาตรา 165/2 ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใช้ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสี่ บัญญัติว่า “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและมีข้อความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีข้อความที่เป็นการกล่าวหาเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิด พร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการสอบสวนพิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ ภายใต้บังคับมาตรา 27 ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาศาลหรือคุมตัวมาศาล แต่ให้โจทก์ส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะผู้ไต่สวนอิสระ

แล้วแต่กรณี พร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน ทั้งนี้ ศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ “ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง”

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ใช้วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในมาตรา 16 และมาตรา 17 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “มาตรา 16 ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้วให้ศาลสั่งดังต่อไปนี้ (1) ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ หรือคดีนั้นอัยการสูงสุดหรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตาม (2) หรือ (3) แล้วแต่กรณี (2) ในคดีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ (3) ในคดีที่อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช.เป็นโจทก์ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องตาม (1) หรือ (2) แล้วถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

มาตรา 17 การไต่สวนมูลฟ้อง ให้ดำเนินการตามมาตรา 165 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับกรณีตามมาตรา 16 (2) ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการไต่สวนมูลฟ้องกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

ไม่ว่าจะเป็นคดีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์หรือคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ก่อนเริ่มไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยมาศาลให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้นำบทบัญญัติมาตรา 173 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”

สำหรับในขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง สำหรับคดีอาญาทั่วไปในศาลชั้นต้นหรือในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคามุขย์ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะมีบัญญัติไว้โดยแยกเป็นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ หรือพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ไว้ เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะแตกต่างกัน

เพราะในคดีที่พนักงานอัยการหรือหน่วยงานของรัฐเป็นโจทก์ กฎหมายบัญญัติไว้ว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง ส่วนคดีที่ราษฎรหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ จะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี

3) การตรวจพยานหลักฐาน

ศาลชั้นต้น ที่มีการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ จะใช้วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 24 วรรคท้าย มาตรา 26 มาตรา 27 และมาตรา 28 บัญญัติว่า

“มาตรา 24 วรรคท้าย คำสั่งของศาลที่ว่าคดีมีมูลให้แสดงเหตุผลอย่างชัดเจน ประกอบด้วย

มาตรา 26 ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธ ให้โจทก์ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมสำเนาต่อศาลก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันสืบพยานในกรณีไม่มีการตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ทั้งนี้ สำเนาสำนวนการสอบสวนดังกล่าวอาจจัดทำในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

มาตรา 27 คู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเอง บุคคล หรือหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควร มีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐาน และมีสิทธิคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้มีการสืบพยานหลักฐานนั้นแล้วได้

กรณีจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของบุคคล ให้ปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา 28 ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลนำสำนวนการสอบสวนของโจทก์มาเป็นแนวทางในการพิจารณา และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

และใช้วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 สำหรับคดีอาญาทั่วไป คือ

มาตรา 173/1 เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน

ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น

การยื่นบัญชีระบุงพยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคสองจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อผู้ร้องขอแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้นหรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

ถ้าพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุดังกล่าวมาจากผู้ครอบครองโดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุงพยาน เพื่อให้ได้พยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด

มาตรา 173/2 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยาน หลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง เสร็จแล้วให้ศาลกำหนดวันสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติมาตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันสืบพยานก็ได้

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 30 และมาตรา 35 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรา 30 เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้ว ห้ามมิให้อนุญาตให้ถอนฟ้อง เว้นแต่จะได้รับความว่าหากไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องจะกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม และมาตรา 35 วรรคหนึ่ง ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์จำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้โจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริง แม้จำเลยจะมีได้ยื่นบัญชีระบุงพยานตามมาตรา 34 หรือมิได้ส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลตามวรรคหนึ่ง เพราะเหตุที่จำเลยไม่มาศาลและไม่มีทนายความ หรือแม้โจทก์จำเลยจะมีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานไว้ หรือมีการโต้แย้งพยานหลักฐานภายหลังวันตรวจพยานหลักฐาน องค์คณะผู้พิพากษาจะไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ได้”

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 17 วรรคท้าย และมาตรา 21 บัญญัติว่า “มาตรา 17 วรรคท้าย คำสั่งของศาลที่ว่าคดีมีมูลให้แสดงเหตุผลอย่างชัดเจนประกอบด้วย และมาตรา 21 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้ คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็น แห่งพยาน หลักฐานนั่นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับความประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการ โต้แย้งโดยชัดแจ้งศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้ง พยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัด สืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน”

จะเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย เป็นระบบผสม ระหว่างระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน โดยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก แต่ก็ได้มีการนำระบบไต่สวน มาใช้ด้วย และใช้กันมานานแล้ว มิได้เป็นการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความขึ้นมาใหม่ที่ให้นำระบบ ไต่สวนมาใช้โดยตรงดังเช่นวิธีพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น ซึ่งในส่วนของ การตรวจพยานหลักฐานในคดีอาญา ทั่วไป หรือคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมากที่ต้องมีการสืบพิสูจน์กันด้วยพยานเอกสารเป็นหลัก หากให้ศาลมีอำนาจกำหนดว่าจะใช้วิธีการสืบพยานระบบใด ก็จะทำให้สามารถเลือกได้ว่าจะใช้ระบบ การสืบพยานตามระบบเดิมหรือใช้ระบบไต่สวน ดังเช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 หรือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 189 มาตรา 196 ซึ่งแต่ละประเภทคดีดังกล่าวก็มีวิธีพิจารณาบางอย่างที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เพื่อการบริหาร จัดการคดีประเภทที่ไม่มีข้อยุ่งยากให้เสร็จไปโดยสะดวกรวดเร็ว แม้คดีอาญาจะมีความแตกต่าง จากคดีแพ่งที่คดีอาญามีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่การแก้ไขก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ ในแง่ที่จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความ ทั้งสองฝ่าย และไม่เสียความเป็นธรรม

4) การสืบพยาน/ไต่สวน

ศาลชั้นต้น ที่มีการพิจารณาคดีค้ามนุษย์ จะใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 28 และมาตรา 31 บัญญัติว่า “มาตรา 28 ในคดีซึ่งพนักงานอัยการ เป็นโจทก์ ให้ศาลนำสำนวนการสอบสวนของโจทก์ มาเป็นแนวทางในการพิจารณา และอาจสืบพยาน

เพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร และในมาตรา 31 บัญญัติว่า ในการสืบพยานบุคคล ไม่ว่าจะพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยาน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ให้ศาลมีอำนาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม

การถามพยานของคู่ความตามวรรคหนึ่งจะใช้คำถามนำก็ได้

หลังจากคู่ความถามพยานตามวรรคหนึ่งแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 สำหรับคดีอาญาทั่วไป บัญญัติว่า “ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ”

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ในมาตรา 37 บัญญัติว่า “มาตรา 31 ในการไต่สวนพยานบุคคล ไม่ว่าจะพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามพยานบุคคลเอง โดยการแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม

การถามพยานตามวรรคหนึ่ง จะใช้คำถามนำตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

หลังจากคู่ความถามพยานตามวรรคหนึ่งแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล”

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ใช้วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในมาตรา 25 บัญญัติว่า “ในการสืบพยานบุคคล ไม่ว่าจะพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือศาลที่เรียกมาเองให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยาน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม

การถามพยานวรรคหนึ่ง จะใช้คำถามนำก็ได้

หลังจากคู่ความถามพยานตามวรรคหนึ่งแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล”

จะเห็นได้ว่า การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลชั้นต้นศาลยุติธรรมได้นำระบบไต่สวนมาใช้แล้ว ทั้งในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และในศาลฎีกาต่างก็มีวิธีพิจารณาคดีแตกต่างกันจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับประเภทคดีซึ่งจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพ และทำให้คดีเสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว ส่วนคดีค้ำมนุษย์ที่นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี โดยมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 แยกต่างหากจากวิธีพิจารณาคดีอาญาทั่วไป เพื่อให้มีความเหมาะสมและเกิดความรวดเร็วในการพิจารณา ดังนั้น การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน จึงไม่ใช่เป็นการบัญญัติขึ้นใหม่ หากแต่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีให้มีความเหมาะสมกับคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมากเพื่อให้สามารถพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว ซึ่งเป็นประโยชน์แก่คู่ความทุกฝ่าย

2. กฎหมายต่างประเทศ

เมื่อศึกษาถึงบทบัญญัติกฎหมายที่นำมาใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี พบว่านอกจากประเทศไทยที่กำหนดเรื่องดังกล่าวแล้ว ในต่างประเทศก็มีการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี โดยผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างและอธิบายบทบัญญัติกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส¹⁰⁷

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศในภาคพื้นยุโรปที่เป็นตัวแทนของระบบไต่สวนอย่างแท้จริง มีลักษณะโดดเด่น กล่าวคือ การมีผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่ค้นหาความจริงตั้งแต่เริ่มแรกที่เกิดคดีขึ้น การดำเนินคดีอาญาของฝรั่งเศสมีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินการด้านกรอานวยความยุติธรรม และมีอำนาจการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะระบบวิธีพิจารณาคดีอาญานั้น ผู้พิพากษาจะมีบทบาทเชิงรุก เพราะระบบไต่สวนได้รับอิทธิพลจากวิธีการพิจารณาคดีของศาลในทางศาสนาที่เน้นการซักพอกพยานหลักฐานจากตัวผู้กระทำผิด หรือผู้ถูกกล่าวหา ผู้ทำหน้าที่ตัดสินคดีมีอำนาจไต่สวนค้นหาความจริง

¹⁰⁷ สุพิต ปรานิตพลกรัง. เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-32.

2.1.1 หลักทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาและกระบวนการพิจารณาคดี

หลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส คือ ข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวกับการกระทำที่ผิดกฎหมายและที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่า ได้กระทำความผิดนั้น จะต้องถูกนำมาเสนอต่อศาล เพื่อให้ข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะสามารถนำมาใช้ ตัดสินจำเลยได้ ซึ่งความมุ่งหมายดังกล่าวจะเป็นผลสำเร็จได้โดยจะต้องมีกระบวนการสอบสวนในชั้น ก่อนการพิจารณาที่มีความละเอียดถี่ถ้วน โดยจะต้องมีการสอบสวนลักษณะส่วนบุคคลของจำเลย และจะต้องกำหนดให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ในการล้วงเอาความจริงจากพยานหลักฐานในระหว่างการพิจารณา มากกว่าที่จะให้หน้าที่ดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความในคดี ซึ่งเป็นผู้มีผลประโยชน์ในผลของคดี ทำให้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ศาลเป็นผู้แสดงบทบาทที่มีอำนาจเหนือกระบวนการพิจารณาคดี มีอำนาจ ไต่สวนจำเลยและพยานได้ และมีอำนาจดำเนินการต่างๆ ที่ศาลเห็นว่าจำเป็นต่อการค้นหาความจริง¹⁰⁸ ศาลจะไม่แสดงบทบาทที่วางเฉยเป็นเพียงผู้ชี้ขาดตัดสินในการต่อสู้กันระหว่างอัยการโจทก์และจำเลย เหมือนกับในระบบคอมมอนลอว์ แต่ศาลจะเป็นผู้ไต่สวนจำเลยและพยานเอง และจะสั่งมาตรการ การสอบสวนขึ้น โดยการสอบสวนนั้นจะทำทั้งในส่วนของอัยการและจำเลย ทั้งนี้เพราะเห็นว่าจะไม่ เป็นการยุติธรรมหากจะทำการสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง¹⁰⁹

ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนแปลง มาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยก่อนปฏิวัติจนถึงหลังการปฏิวัติ จนกระทั่งปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลจากการเข้าร่วม อยู่ในกลุ่มสหภาพยุโรป ซึ่งให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก แนวคิดหรือคำพิพากษา ของกลุ่มสหภาพยุโรป เช่น ศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงมีผลต่อระบบการอำนวยความยุติธรรม ทางอาญาในประเทศสมาชิกด้วย¹¹⁰

¹⁰⁸ A.V. Sheehan, *Criminal Procedure in Scotland and France*, (Edinburgh: Her Majesty's Stationery office, 1975), p.24-26 อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 46.

¹⁰⁹ John Bell Sophie Boyron and Simon Whittaker, *Principles of France Law*, (Oxford: Oxford University Press, 1998) p.123. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 46-47.

¹¹⁰ สุพิศ ปราณีตพลกรัง . เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-32.

ในส่วนของอำนาจการฟ้องคดีอาญานั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีอาญา เอกชนหรือประชาชนไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญา เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องแก้ไขจัดการเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ดังนั้น พนักงานอัยการและเจ้าพนักงานตำรวจจึงเป็นผู้มีบทบาทมากและดำเนินการในทางปฏิบัติถึงขนาดลงไปร่วมมือกันทำการสืบสวนสอบสวนคดี

สำหรับแนวทางในการพิจารณาคดีที่ใช้ระบบไต่สวนนั้น ปัจจุบันระบบการพิจารณาคดีอาญามีลักษณะเป็นระบบผสม โดยมีการรับหลักการของระบบกล่าวหามาใช้ร่วมด้วย เช่น การนำระบบลูกขุนมาใช้ การนำมาตรการที่คล้ายกับมาตรการการต่อรองคำรับสารภาพหรือต่อรองทางคดีมาใช้ เรียกว่า การเจรจาต่อรองลดข้อหา

1) ระบบศาล¹¹¹

ระบบศาลยุติธรรมของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ศาลแต่ละชั้นมีการกำหนดอำนาจดำเนินคดีอาญาและเขตอำนาจของศาลตามประเภทความผิดและตามลำดับชั้น ดังนี้

(1) ศาลชั้นต้น

โดยทั่วไปศาลชั้นต้นประกอบด้วยศาลจังหวัด ศาลแขวง ศาลพาณิชย์ ศาลแรงงาน และศาลเสริมหรือศาลมโนสาเร่ สำหรับคดีอาญาได้แบ่งประเภทศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในชั้นต้นออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ก. ศาลตำรวจ (Police Courts) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดลหุโทษ ซึ่งมีโทษน้อยที่สุด คือ โทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือน และปรับไม่เกิน 25,000 ฟรังก์ หรือโทษจำคุกหรือห้ามใช้สิทธิ

ข. ศาลมัชฌิมโทษ (Correctional Courts) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดมัชฌิมโทษหรือโทษชั้นกลาง ได้แก่ คดีลักทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี รวมทั้งโทษปรับและโทษทำงานสาธารณประโยชน์

ค. ศาลลูกขุน (Assize Court หรือ Cour d'assises) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือคดีอาญาร้ายแรง ได้แก่ การฆาตกรรม การข่มขืน การลักทรัพย์ ซึ่งกระทำโดยมีอาวุธ เป็นต้น ซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต

¹¹¹ อุทัย อาทิวาช . กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส .ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 5, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 5-64.

องค์ประกอบของศาลลูกขุน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นศาล และส่วนที่เป็นคณะลูกขุน¹¹² ส่วนที่เป็นศาลประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน เป็นประธานศาลลูกขุน 1 คน แต่งตั้งจากผู้พิพากษาผู้มีอาวุโสในระดับผู้พิพากษาที่ปรึกษาประจำศาลอุทธรณ์ในเขตที่ผู้พิพากษานั้นประจำอยู่ และองค์คณะอีก 2 คน แต่งตั้งจากผู้พิพากษาระดับที่ปรึกษาของศาลอุทธรณ์เขตนั้นเช่นกันหรือแต่งตั้งจากผู้พิพากษาที่ประจำอยู่ในศาลชั้นต้นนั้นเอง โดยประธานศาลอุทธรณ์เขตซึ่งศาลลูกขุนตั้งอยู่ในเขตจะเป็นผู้แต่งตั้งส่วนลูกขุน มีจำนวน 9 คน ซึ่งมีคุณสมบัติตามกฎหมายและไม่มีลักษณะต้องห้ามเพื่อใช้กันบุคคลที่มีความบกพร่องบางประการออกไปจากระบบการเลือกลูกขุน คือ มีสัญชาติฝรั่งเศส อายุตั้งแต่ 23 ปี ขึ้นไป มีความรู้อ่านออกและเขียนได้ มีสภาพจิตปกติ มีความเหมาะสมทางศีลธรรมโดยพิจารณาจากการต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาและทางแพ่งรวมถึงโทษทางวินัยด้วย และมีความเป็นอิสระ ไม่มีผลประโยชน์หรือเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียทางคดี

(2) ศาลอุทธรณ์ ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์ในคดีอาญาที่ศาลตำรวจและศาลมีชฉิมโทษตัดสินคดีตามหลักทั่วไปแล้ว ยังรวมไปถึงศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลอุทธรณ์พิเศษทำหน้าที่พิจารณาคดีที่ผ่านการพิจารณาพิพากษาของศาลลูกขุนชั้นต้นด้วย

(3) ศาลฎีกา แบ่งเป็นแผนกคดีแพ่ง 4 แผนก แผนกพาณิชย์ 1 แผนก และแผนกคดีอาญา 1 แผนก ซึ่งศาลฎีกาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะไม่พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่จะพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยทำหน้าที่ตรวจสอบว่าได้มีการพิพากษาคดีโดยศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ปรับบทกฎหมายไว้ถูกต้องหรือไม่¹¹³

2.1.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาล

กระบวนการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ขั้นตอนพิจารณา และหลังการพิพากษา ดังนี้

1) ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี¹¹⁴

การดำเนินคดีอาญาในศาลในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ในส่วนของขั้นตอนก่อนพิจารณาจะมีผู้พิพากษาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยการเป็นผู้พิพากษาทำหน้าที่ไต่สวน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการในขั้นตอนของเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจจะทำการสืบสวนสอบสวน

¹¹² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 5-80.

¹¹³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 5-64.

¹¹⁴ สุพิท ปรานีตพลกรัง . เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ ใน *ประมวลสารระชูดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-32.

ผู้ต้องสงสัยภายใต้การกำกับและประสานงานของพนักงานอัยการ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนเบื้องต้น และการสอบสวนชั้นเตรียมฟ้อง¹¹⁵

(1) การสอบสวนเบื้องต้น แบ่งออกเป็น 1) การสอบสวนคดีที่ไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า พนักงานอัยการหรือตำรวจดำเนินการสอบสวนคดีนั้นให้ได้รับความกระจ่างเพื่อจะดำเนินการในขั้นต่อไป และ 2) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า มีความมุ่งหมายจะรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายในทันทีหรือในระยะเวลาระชั้นชิดกับเวลาที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยผู้มีอำนาจ ได้แก่ นายตำรวจ พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งจะดำเนินการไปฝ่ายเดียว ฝ่ายผู้ต้องหาไม่ได้เข้าร่วมด้วย และในกรณีจำเป็นเร่งด่วน ยังมีสิทธิดำเนินการสอบสวนนอกเขตอำนาจของตนได้ ซึ่งการดำเนินการในขั้นนี้ตำรวจมีอำนาจน้อยมาก

(2) การสอบสวนชั้นเตรียมฟ้อง ในการรวบรวมพยานหลักฐานในขั้นนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มต้นคดีด้วยตนเอง แต่จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำฟ้องจากพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายก่อนซึ่งหัวหน้าศาลไต่สวนมีหน้าที่มอบหมายให้ผู้พิพากษาไต่สวนคนใดคนหนึ่งทำการสอบสวนโดยการสอบสวนในขั้นนี้ยังคงดำเนินการไปแต่ฝ่ายเดียว แต่ทนายความผู้เสียหายและทนายความผู้ต้องหาที่มีสิทธิขออุทธรณ์ต่าง ๆ ได้

การสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี โดยนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการทราบทันทีเมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้าหรือได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น หากอัยการไปยังที่เกิดเหตุแล้วอำนาจในการสอบสวนของตำรวจสิ้นสุดลง และเป็นอำนาจของอัยการที่จะทำการสอบสวนต่อไป¹¹⁶

เมื่อคดีเข้าสู่ศาลก็จะเข้าสู่การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน สถานะของผู้ต้องหาจะเปลี่ยนเป็นฐานะผู้ถูกไต่สวน (put under examination) การไต่สวนนี้จะเป็นการค้นหาความจริงต่างๆ ของเรื่องราวที่เกิดขึ้น ซึ่งข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อศาลที่จะทำการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ในการไต่สวนของผู้พิพากษาจะสามารถดำเนินการได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินการเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ เป็นการกระทำในลักษณะขอบเขตที่ กว้างขวาง และเป็นการกระทำเมื่อมีการเริ่มต้นคดีอาญาแล้ว

¹¹⁵ ญัฐพงศ์ สวัสดิ์พงษ์พร, การค้นหาความจริงจากภูมิหลังของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 38-39. อ้างใน พงศ์พิพัฒน์ ทศนโกวิท. การค้นหาความจริงในคดีอาญาโดยนาระบบไต่สวนมาใช้ในศาลยุติธรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 100-101.

¹¹⁶ The French Code of Criminal Procedure, Article 68. อ้างใน พงศ์พิพัฒน์ ทศนโกวิท. การค้นหาความจริงในคดีอาญาโดยนาระบบไต่สวนมาใช้ในศาลยุติธรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 101.

หลักการสำคัญของการไต่สวนเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด กล่าวคือ เป็นการไต่สวนเพื่อพิสูจน์ความจริงทุกๆ ด้าน ให้ปรากฏ จึงเป็นการลงมือรวบรวมพยานหลักฐาน ตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆ โดยผู้พิพากษาเหมือนกับการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ อาจมีการไต่สวนสอบปากคำพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ การค้นบุคคล สถานที่ และดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินการนั้นอาจมีการส่งประเด็นไปให้ผู้พิพากษาไต่สวนอื่นหรือเจ้าพนักงานตำรวจทำหน้าที่แทนก็ได้ นอกจากนี้แล้ว ผู้พิพากษาไต่สวน ยังมีอำนาจในการสั่งขังผู้ถูกไต่สวน ไว้ชั่วคราวในระหว่างไต่สวนก็ได้ แต่ในระยะหลังได้มีการแก้ไขกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมหรือปล่อยตัว โดยเฉพาะเป็นผู้พิจารณาสั่ง ผู้พิพากษา ไต่สวนไม่มีอำนาจสั่งอีกต่อไป

2) ชั้นพิจารณา¹¹⁷

การดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ โดยมุ่งหมายให้เกิดการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม สร้างความสมดุลด้านการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งสองฝ่าย ซึ่งวัตถุประสงค์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น คือ การค้นหาความจริง¹¹⁸ มีการแยกกันชัดเจนระหว่างผู้ฟ้องคดีและผู้ตัดสินคดี มีการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งหลักการต่างๆ ดังกล่าวนั้นปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสด้วย ดังนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับชั้นพิจารณาคดี มาตรา 306 จึงบัญญัติให้พิจารณาโดยเปิดเผย เว้นแต่จะเกิดภัยอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของสาธารณชน และเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว จึงกำหนดให้พิจารณาคดีโดยต่อเนื่อง การเลื่อนคดีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุจำเป็น

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้น อาจพิจารณาได้จากกรณีของศาลลูกขุนเป็นตัวอย่าง ซึ่งความเป็นมาของศาลลูกขุน หรือการที่มีลูกขุนมาร่วมตัดสินคดีนี้ก็เป็นเหตุผลความเป็นมาเชิงประวัติศาสตร์ กล่าวคือแรกเริ่มสุดนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้ระบบที่โน้มเอียงไปทางระบบกล่าวหา ต่อมาเปลี่ยนเป็นระบบไต่สวน แต่ระบบไต่สวนในระยะเริ่มแรกก็เต็มไปด้วยการดำเนินการที่ไม่เหมาะสม เช่น ไต่สวนเป็นการลับ มีการกระทำทารุณ ต่อมามีการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 มีการนำระบบลูกขุนแบบแองโกลแซกซอนมาใช้ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริง

¹¹⁷ สุพิต ปรานีตพลกรัง . เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-33

¹¹⁸ A.V. Sheehan, *Criminal Procedure in Scotland and France*, (Edinburgh: Her Majesty's Stationery office, 1975), p 28. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 58.

แต่ไม่มีอำนาจกำหนดโทษ ต่อมามีการพัฒนามาสู่การให้ลูกขุนมีอำนาจพิจารณาบรรเทาโทษ จนกระทั่ง
ล่าสุดในปี ค.ศ. 1041 ได้มีการขยายบทบาทและอำนาจของลูกขุนมากขึ้นในลักษณะของการ
ร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาวินิจฉัยคล้ายกับเป็นผู้พิพากษาสมทบนั่นเอง¹¹⁹

กระบวนการพิจารณาของศาลมัชฌิมโทษและศาลแขวง¹²⁰ หลังจากที่ได้มี
การยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว และเมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าคณะได้สั่งให้กระบวนการพิจารณาเริ่มต้นขึ้น ผู้พิพากษา
หัวหน้าคณะจะสอบข้อ และนามสกุลของจำเลยก่อน และตรวจดูว่าโจทก์จำเลยและพยานมาพร้อม
กันแล้วหรือยัง จากนั้นจึงเริ่มกระบวนการพิจารณา โดยจะเริ่มทำการไต่สวนจำเลยก่อน และในช่วงท้าย
ของการไต่สวนจำเลย อัยการสามารถถามคำถามจำเลยได้โดยตรง จากนั้นทนายความของผู้เสียหาย
ทางแพ่งและทนายความของจำเลยสามารถถามจำเลยได้โดยแนะนำคำถามให้ศาลเป็นผู้ถามจำเลย
อย่างไรก็ตาม ศาลมีดุลพินิจที่จะถามคำถามดังกล่าวหรือไม่ก็ได้

หลังจากไต่สวนจำเลยแล้ว หัวหน้าศาลจะทำการไต่สวนพยานที่ถูก
หมายเรียกมาต่อไป การขอหมายเรียกพยานบุคคลนั้น ซึ่งทั้งอัยการ ผู้เสียหายทางแพ่งและจำเลย
ต่างก็สามารถร้องขอให้เจ้าหน้าที่ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคลให้เข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาได้
ในการไต่สวนพยาน ศาลจะถามข้อมูลเกี่ยวกับพยาน จากนั้นจะให้พยานสาบานตัว และให้พยาน
เบิกความแบบเล่าเรื่อง ในช่วงสุดท้ายของการไต่สวนพยาน อัยการสามารถถามคำถามโดยตรงไปยัง
พยานได้ ส่วนคู่ความอื่นในคดีทำได้เพียงแนะนำคำถามให้ศาลถามพยานเท่านั้น วิธีการเหมือนดังเช่น
ขั้นตอนสุดท้ายของการไต่สวนจำเลย ก่อนที่พยานจะเบิกความนั้น พยานจะถูกจัดให้อยู่ในห้องพัก
พยานแยกจากพยานที่ให้การแล้วต่อศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเริ่มไต่สวนพยานที่ถูกออกหมายเรียก
มาโดยพนักงานอัยการหรือตำรวจก่อน จากนั้นจึงจะทำการไต่สวนพยานของผู้เสียหายทางแพ่งหรือพยาน
ของจำเลย ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญจะถูกศาลไต่สวนเป็นลำดับสุดท้าย ถ้าคู่ความมีพยานหลักฐานใด
คู่ความจะต้องนำมาแสดงต่อศาลในขณะที่เบิกความ

เมื่อทำการไต่สวนพยานหลักฐานทั้งหมดเสร็จสิ้นแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการ
พิจารณาช่วงการแถลงการณ์ปิดคดี โดยเริ่มต้นจากผู้เสียหายทางแพ่ง จากนั้นเป็นหน้าที่ของอัยการ
ที่จะแถลงปิดคดี และท้ายสุดจำเลยจะเป็นผู้แถลงปิดคดี ในการแถลงปิดคดี ผู้เสียหายทางแพ่งและอัยการ
มีสิทธิที่จะตอบจำเลยได้ ในกรณีเช่นนี้จำเลยจะเป็นผู้แถลงการณ์จบ ทั้งนี้ เพราะจำเลยจะต้องได้รับ

¹¹⁹ สุพิต ปรานีตพลกรัง . เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ
ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 13-33.

¹²⁰ A.V. Sheehan, *Criminal Procedure in Scotland and France*, (Edinburgh: Her Majesty's
Stationery office, 1975), pp 70-76. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา.
(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 59.

สิทธิที่จะพูดปิดท้ายเสมอ ศาลจะเป็นผู้พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามีความผิด ศาลจะพิพากษาลงโทษ แต่ถ้าเห็นว่าไม่ผิด ศาลจะพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลยไป ในการพิพากษาลงโทษนั้น ศาลจะพิพากษาถึงค่าเสียหายด้วย¹²¹

ลำดับการพิจารณาในศาลลูกขุนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ยึดหลักการค้นหาความจริง และต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐาน มีลำดับวิธีพิจารณาดังนี้¹²²

(1) การสอบคำให้การจำเลย ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานจะเป็นผู้สอบถามคำให้การจำเลย แต่จำเลยก็มีสิทธิที่จะไม่ให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ในการถามจำเลยนั้นจะถามเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัจำเลย แล้วจึงสอบถามเกี่ยวกับการกระทำผิดว่าจำเลยจะให้การอย่างไร

(2) การนำพยานเข้าสืบ บุคคลที่จะเป็นพยานนั้นเป็นใครก็ได้ที่ทราบข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับคดี แม้กระทั่งผู้พิพากษาได้ส่วนก็สามารถเป็นพยานในด้านของการแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงได้ โดยจำกัดเฉพาะด้านความคิดเห็นเท่านั้น ลำดับของการไต่สวนจะให้พยานสาบานตัวแล้วพยานให้การ หลังจากนั้น ผู้พิพากษาที่เป็นประธานก็จะถามคำถาม เดิมนั้นคู่ความคือพนักงานอัยการ และทนายจำเลยจะถามคำถามได้โดยถามผ่านผู้พิพากษา แต่ปัจจุบันมีการแก้ไขให้พนักงานอัยการและทนายจำเลยถามพยานได้ หากมีการร้องขอต่อผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่เป็นประธานแล้ว นอกจากนี้ พนักงานอัยการอาจขออนุญาตจากผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เป็นประธาน ส่งเอกสารเพิ่มเติมได้ด้วย แต่จะต้องอนุญาตให้ฝ่ายจำเลยตรวจสอบและคัดค้านเอกสารได้ด้วยเช่นกัน

ในส่วน of ลูกขุนนั้น ลูกขุนสามารถถามคำถามแก่พยานและจำเลยได้โดยตรงหากมีการร้องขอและได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่เป็นประธานแล้ว เพราะลูกขุนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสอยู่ในฐานะเป็นองค์คณะร่วมพิจารณาอยู่แล้ว ต่างจากกรณีของสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอังกฤษ

(3) การแถลงโต้ตอบหลังคดีเสร็จการไต่สวน หลังเสร็จการไต่สวนแล้ว ผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ประธานจะเปิดโอกาสให้คู่ความแถลงโต้ตอบกัน เป็นการแถลงสรุปคดีในส่วนของตนเกี่ยวกับพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงต่างๆ ของฝ่ายตนว่าเป็นอย่างไร มีความน่าเชื่อถือ โน้มเอียงไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนเพียงใด

¹²¹ ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. 2541. หน้า 68 อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 59.

¹²² สุพิต ปราณีตพลกรัง. เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-34.

(4) การปิดการพิจารณา หลังจากการแถลงโต้ตอบกันระหว่างคู่ความแล้ว ผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่เป็นประธาน จะประกาศปิดการพิจารณา แล้วให้มีการพิจารณาลงมติของคณะผู้พิพากษาและลูกขุนต่อไป โดยพิจารณาทั้งในแง่การกระทำผิด โทษที่จะลง และอื่นๆ โดยหลังจากที่ผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่เป็นประธานประกาศปิดการพิจารณาหรือคดีเสร็จการพิจารณา เสร็จการไต่สวนแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 347 บัญญัติห้ามมิให้มีการแถลงสรุปหรือโต้เถียงทางคดีอีก แต่อย่างไรก็ตาม หากเห็นว่าเป็นการจำเป็น ผู้พิพากษาก็ยังคงมีอำนาจที่จะไต่สวนค้นหาความจริงต่อไปได้อีก

ในการลงมติของคณะผู้พิพากษาและลูกขุนนั้น กฎหมายบัญญัติให้มีการตั้งคำถามว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ เพื่อพิจารณาในแต่ละเรื่อง แต่ละข้อหาว่ามีความเห็นอย่างไร ในประเด็นต่างๆ

(5) การพิพากษา เมื่อมีการประชุมเกี่ยวกับคำพิพากษาแล้ว ผู้พิพากษาซึ่งเป็นประธานจะอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟังซึ่งต้องกระทำโดยเปิดเผย แม้จะมีการพิจารณาคดีเป็นการลับในกรณีที่ถูกกฎหมายกเว้นให้กระทำได้ในชั้นพิจารณาก็ตาม

ในการพิพากษาคดีอาญานั้น ศาลยุติธรรมจะทำหน้าที่ในการค้นหาความจริง คือ การแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ร่วมกับคู่ความ และศาลยุติธรรมจะพิพากษาลงโทษจำเลยหากว่าแน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดนั้น โดยในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนก็มีอำนาจที่จะรับฟังคำรับสารภาพนั้นหรือไม่เพียงใดก็ได้¹²³

จะเห็นได้ว่า กระบวนพิจารณาคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนี้ ทั้งศาลและคู่ความจะมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในคดี โดยเฉพาะบทบาทของผู้พิพากษาไต่สวนจะมีบทบาทที่สำคัญในการค้นหาความจริงและวินิจฉัยข้อเท็จจริงและมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ อย่างกว้างขวางเพื่อให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปอย่างถูกต้องใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง¹²⁴

¹²³ The French Code of Criminal Procedure, Article 327, 405, 427, 428. 12 กรกฎาคม 2566.
สืบค้นจาก <https://sherloc.unodc.orc>.

¹²⁴ พงศ์พิพัฒน์ ทัศนโกวิท. การค้นหาความจริงในคดีอาญาโดยนำระบบไต่สวนมาใช้ในศาลยุติธรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 103.

3) หลังการพิจารณา¹²⁵

การอุทธรณ์ เดิม นั้น ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส จะเริ่มต้นที่ศาลไต่สวน ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบมูลคดี หลังจากพบว่าคดีมีมูลก็จะฟ้อง ต่อศาลลูกขุน เมื่อศาลลูกขุนพิจารณาพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่พอใจผลคำตัดสิน มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ ไปยังศาลฎีกา ซึ่งเป็นศาลสูงสุด แต่อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาจะมีอำนาจวินิจฉัยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย เท่านั้น ไม่มีอำนาจวินิจฉัยข้อเท็จจริง ซึ่งลักษณะดังกล่าว หากพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว อาจจะเป็นไป ตามหลักสากล คือ มีศาล 3 ชั้นศาล ไม่ใช่พิจารณาเพียงศาลชั้นเดียว แต่หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นได้ว่า ศาลไต่สวนเป็นศาลกลั่นกรองมูลคดี ศาลฎีกาวินิจฉัยเฉพาะประเด็น ปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้น ศาลที่พิจารณาคดีที่แท้จริงคือ ศาลที่พิจารณาสืบพยาน ตัดสินปัญหา ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในลำดับแรก คือศาลลูกขุน หลังจากนั้นก็ไม่มีการพิจารณาคดีที่ 2 ที่สูงขึ้นกว่า ศาลลูกขุนมาทำหน้าที่ทบทวนคำวินิจฉัยของศาลลูกขุน กลายเป็นการพิจารณาโดยศาลชั้นเดียว ดังนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงมีการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปี ค.ศ. 2000 โดยแก้ไข กฎหมายให้มีการอุทธรณ์คดีจากศาลลูกขุนไปยังศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์อีกชั้นศาลหนึ่ง

ดังนั้น ในปัจจุบันนี้คดีที่เสร็จการพิจารณาในศาลลูกขุนชั้นต้น อาจอุทธรณ์ ไป ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ภายใน 10 วัน นับแต่มีการอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยคู่ความต่างมีสิทธิ อุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์นี้ ไม่ใช่ศาลอุทธรณ์ทั่วไป แต่เป็นศาลใดศาลหนึ่งที่ได้รับมอบหมายให้ทำการ ตรวจสอบคดีใหม่ โดยได้รับมอบหมายจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญา โดยองค์คณะของ ผู้พิพากษา ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์จะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และลูกขุน 12 คน รวมเป็นองค์คณะ ทั้งหมด 15 คน ซึ่งแตกต่างจากองค์คณะในศาลลูกขุน (ชั้นต้น) ที่มีองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษา อาชีพ 3 คน และลูกขุน 9 คน รวมเป็นองค์คณะทั้งหมด 12 คน เหตุที่จำนวนลูกขุนในชั้นศาลลูกขุน ชั้นอุทธรณ์มีมากกว่าในศาลลูกขุน (ชั้นต้น) ก็เพื่อให้มีอำนาจในการวินิจฉัยทบทวนคดีที่อุทธรณ์ขึ้นมา หากมีจำนวนลูกขุนเท่ากัน แล้วผลการวินิจฉัยในแต่ละชั้นศาลมีความแตกต่างกันก็จะเป็นข้อขัดแย้ง ที่หาข้อยุติหรือหาเหตุผลสนับสนุนไม่ได้ ในขณะที่กรณีนี้มีจำนวนลูกขุนมากกว่าก็อาจจะอ้างเป็นเหตุผล ให้ยอมรับได้ว่าคณะลูกขุนใหญ่กว่า มีจำนวนมากกว่าวินิจฉัยทบทวนที่อุทธรณ์ขึ้นมา และสามารถ วินิจฉัยหักล้างความเห็นของศาลชั้นต้นซึ่งมีจำนวนลูกขุนน้อยกว่าได้

¹²⁵ สุพิต ปรานิตพลกรัง. เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-34.

สำหรับวิธีการในการพิจารณาในศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์นั้นเหมือนกับการพิจารณาคดีในศาลลูกขุนหรือศาลชั้นต้นนั่นเอง โดยเป็นการพิจารณาใหม่อีกครั้ง (re-examine) ตามกฎหมายที่กฎหมายบัญญัติไว้ ส่วนผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์ ได้แก่ จำเลย พนักงานอัยการ ผู้ที่มีผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนในทางแพ่ง หรือบุคคลอื่นๆ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่มีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 3082

ในกรณีที่จำเลยเป็นฝ่ายอุทธรณ์เพียงฝ่ายเดียว ศาลอุทธรณ์จะไม่พิพากษาเพิ่มเติมโทษจำเลย แต่ถ้าหากพนักงานอัยการอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุนชั้นต้น กรณีนี้ศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์มีอำนาจพิพากษาเพิ่มเติมโทษ คือลงโทษจำเลยให้หนักขึ้นได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวคล้ายกับกรณีของประเทศไทยนั่นเอง¹²⁶

การฎีกาสามารถฎีกาได้ภายใน 5 วัน นับแต่มีการอ่านคำพิพากษาของศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ แต่การฎีกามีข้อจำกัด คือฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย เช่น การปรับกฎหมายไม่ถูกต้องหรือมีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการพิจารณาของศาลชั้นต้น กรณีที่ขัดต่อแนวบรรทัดฐานที่ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยไว้ หรือกรณีขัดต่อแนววินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ในกรณีที่ยังไม่มีแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาวางไว้ ซึ่งศาลฎีกาก็อาจจะมีคำพิพากษาแก้ไขคำพิพากษาของศาลล่างได้ด้วยเหตุต่างๆ เช่น มีการตีความหรือปรับใช้กฎหมายผิด คำพิพากษาไม่เป็นไปด้วยความยุติธรรม วินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดไปจากพยานหลักฐาน เหตุผลอื่นๆ ที่สมควรให้เปิดการพิจารณาใหม่ ตลอดจนกรณีที่บทลงโทษถูกยกเลิกหรือมีการให้อภัยโทษ โดยศาลฎีกาจะพิจารณาจากถ้อยคำสำนวนเท่านั้น ในกรณีที่เห็นว่าไม่มีเหตุที่จะกลับคำพิพากษาศาลฎีกาก็จะพิพากษายกอุทธรณ์

2.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีลักษณะการปกครองเป็นแบบสหพันธรัฐ ซึ่งทุกมลรัฐต่างใช้ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลางของสหพันธรัฐร่วมกัน¹²⁷ ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบซีวิลลอว์ โดยมีที่มาแห่งกฎหมายสองประการคือกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น รัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมถึงกฎหมายลายลักษณ์อักษรอื่นที่บัญญัติโดยสหพันธรัฐและรัฐต่างๆ และที่มาของกฎหมายอีกประเภทหนึ่งคือจารีตประเพณี ซึ่งเป็นหลักกฎหมายจากคำพิพากษาของศาล ส่วนความเห็นของนักนิติศาสตร์และ

¹²⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

¹²⁷ สมชัย เมธากวินโสภณ. ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2548. หน้า 56. อ้างใน สุธิษา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 79.

กฎหมายของสหภาพยุโรป ก็มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของเยอรมนีเช่นกัน แต่ไม่ถือว่าเป็นที่มาแห่งกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹²⁸

2.2.1 หลักทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาและกระบวนการพิจารณาคดี

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้รับอิทธิพลจากภาคพื้นยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีอาญาใช้รูปแบบผสมระหว่างหลักการของกระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวนกับหลักการของกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้ กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอยู่ภายใต้หลักการของกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้ตรงที่การดำเนินการฟ้องร้องกับการตัดสินคดี ถูกแบ่งเป็นสององค์กระโดดดำเนินการคือ อัยการและศาล โดยศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงในชั้นสืบสวนและจะเริ่มเข้ามาในคดีก็ต่อเมื่อมีการยื่นคำฟ้องต่อศาล ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีอาญาแบบไต่สวนจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการยื่นคำฟ้องแล้ว ผู้พิพากษามีบทบาทหลักในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือในชั้นพิจารณาพิพากษา โดยผู้พิพากษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงซักถามพยานเท่านั้นหากแต่ทำหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การลงโทษจำเลยหรือยกฟ้องโจทก์ด้วยตนเองด้วย ทั้งนี้เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นไปตามหลักตรวจสอบที่บทบาทหลักของการดำเนินคดีอยู่ที่ผู้พิพากษาไม่ใช่อยู่ที่พนักงานอัยการหรือทนายจำเลย ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานกันระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหากับหลักการตรวจสอบ ซึ่งจะแตกต่างจากรูปแบบดั้งเดิมของเยอรมันที่อยู่ในรูปแบบของกระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้¹²⁹

คู่ความในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประกอบไปด้วยผู้ถูกกล่าวหา ทนายความผู้ถูกกล่าวหา พนักงานอัยการ ผู้พิพากษาและผู้เสียหาย ซึ่งเป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาดังกล่าวล้วนเป็นประธานแห่งสิทธิตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ มีสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีเป็นของตนเองแยกต่างหากจากบุคคลอื่น¹³⁰

¹²⁸ Nigel G. Foster and Satish Sule, German Legal System & Laws, 3rd ed. (Wilshire: Antony Rowe Limited, 2002), pp.3-6. อ้างใน ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ. หน้า 151.

¹²⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 6-7.

¹³⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 6-6.

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ รัฐเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยองค์กรฝ่ายรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ต่างร่วมกันค้นหาความจริง แห่งคดีโดยไม่จำกัดรูปแบบ ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีสอบสวนและ ฟ้องคดี ได้แก่ พนักงานอัยการ ซึ่งมีตำรวจทำหน้าที่สอบสวนเบื้องต้นเท่านั้น¹³¹ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีอาญา ส่วนผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด ซึ่งผู้เสียหายจะสามารถฟ้องคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 374 สำหรับความผิดบางประเภทได้แก่ ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท ความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับ เป็นต้น¹³²

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาเยอรมันมีลักษณะพิเศษ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้พิพากษาสมทบในชั้นการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาในคดีอาญาจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพเสมอสำหรับในชั้นสืบสวนสอบสวน ด้วยเหตุผลเพื่อที่จะให้การใช้มาตรการบังคับดังกล่าวในชั้นสืบสวนสอบสวน มีความเป็นไปได้โดยไม่ทำให้การควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวน มีความเป็นไปได้ โดยไม่ทำให้การใช้มาตรการบังคับดังกล่าวในชั้นสืบสวนสอบสวนของพนักงานอัยการต้องเสียไป จึงมีการบัญญัติสถาบันกฎหมายในส่วนของผู้พิพากษาไต่สวนขึ้นมา โดยภารกิจของผู้พิพากษาไต่สวน คือ การพิจารณาคำสั่งตามคำร้องของพนักงานอัยการในชั้นสืบสวนสอบสวน ผู้พิพากษาไต่สวนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายในกรณีของการตรวจร่างกายและการตรวจเลือดเนื่องจากกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนที่มีอำนาจอนุญาตให้ใช้มาตรการบังคับทางกฎหมายได้

บทบาทของศาลในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1) บทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยที่เกิดจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 2) บทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

¹³¹ อรุณี กระจ่างแสง. บทบาทของอัยการในการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาเปรียบเทียบเยอรมัน สหรัฐอเมริกา และไทย. *วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์*, 20(3), หน้า 61-62. อ้างใน ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ*. หน้า 152.

¹³² ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ*. หน้า 152.

ส่วนเรื่องการใช้มาตรการต่อรองคำรับสารภาพโดยหลักการแล้วศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียอมรับมาตรการของการเจรจาต่อรองในคดีอาญา¹³³

1) ระบบศาล¹³⁴

ศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแม้จะมีลักษณะของการปกครองเป็นแบบสหพันธ์รัฐ แต่ทุกมลรัฐต่างก็ใช้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลางของสหพันธ์รัฐร่วมกัน¹³⁵ โดยศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้น มีทั้งศาลของสหพันธ์รัฐและศาลของมลรัฐ¹³⁶ ดังนี้

(1) ศาลของสหพันธ์รัฐ

ศาลของสหพันธ์รัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา มีศาลเดียวคือ ศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ ซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกา และจะพิจารณาเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

(2) ศาลของมลรัฐ ได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลสูงมลรัฐ ซึ่งเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอาญาแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับความหนักเบาของโทษที่ฟ้องจำเลย สถานที่ที่ความผิดได้เกิดขึ้น ภูมิลำเนาของจำเลยก่อนการพิจารณา หรือสถานที่ที่จำเลยถูกจับกุม โดยมีได้มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามประเภทความผิดอาญาดังเช่นการแบ่งประเภทและเขตอำนาจของศาลอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสแต่อย่างใด

¹³³ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 6-7.

¹³⁴ สมชัย เมธากวินโสภณ. *ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย*. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2548. หน้า 62. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 78-79.

¹³⁵ F. Garraud. *French Criminal Procedure in History of Continental Criminal Procedure*. 1968. pp.3,11 อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 78-79.

¹³⁶ คณิต ณ นคร. *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง*. ใน *หนังสือรวมบทความด้านวิชาการ ของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. 2540. หน้า.148. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 79.

2) การแบ่งประเภทความผิด เดิมสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเคยแบ่งประเภทความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ตามความหนักเบาของโทษตามแบบอย่างของสาธารณรัฐฝรั่งเศส คือ แบ่งเป็นความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ ความผิดอาญาโทษปานกลาง และความผิดอาญาโทษ แต่ต่อมาได้เห็นว่า ความผิดอาญาโทษนั้น ไม่สมควรเป็นความผิดอาญา ทำให้ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้¹³⁷

(1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ได้แก่ ความผิดอาญาที่มีระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษที่หนักกว่านั้น

(2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) ได้แก่ ความผิดอาญาที่มีระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่มีระวางโทษปรับ

3) องค์คณะผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น

สหพันธ์รัฐเยอรมนีแบ่งองค์คณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีดังนี้¹³⁸

(1) ศาลแขวง (Amtsgericht)

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในการกระทำความผิดอาญา ซึ่งมีโทษสูงสุดจำคุกไม่เกิน 4 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความผิด ได้แก่

ก. ศาล Einzelrichter มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 2 ปี มีผู้พิพากษาอาชีพคนเดียวเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

ข. ศาล Schöffengericht มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 4 ปี มีผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ (Lay Judge) 2 คน เป็นองค์คณะ แต่หากเป็นคดีที่มีความสำคัญที่จำเป็นจะต้องใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์มากกว่า 1 คน ก็อาจเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาอาชีพเข้าไปในองค์คณะเป็น 2 คน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน ซึ่งกรณีเช่นนี้ เรียกว่า ศาล erweitertes Schöffengericht

¹³⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

¹³⁸ สมชัย เมธากวินโสภณ. ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2548. หน้า 62. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 80-81.

(2) ศาลจังหวัด (Landgericht)

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ไม่ได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง กล่าวคือ ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้นสำหรับคดีที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำเกิน 4 ปีขึ้นไป หรืออาจทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายในคำพิพากษาของศาลแขวง

ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น จะใช้องค์คณะผู้พิพากษาที่เรียกว่า “Grobe Strafammer” ประกอบด้วย ผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ (Lay Judges) 2 คน แต่หากเป็นกรณีที่ทำการพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษร้ายแรงมาก กรณีที่การกระทำความผิดนั้นทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ชีวิต เช่น ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นต้นนั้น จะใช้องค์คณะผู้พิพากษาชุดใหญ่ที่เรียกว่า “Schwurgericht” ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน

(3) ศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgericht)

ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น ศาลอาญาอุทธรณ์ หรือศาลสูงแล้วแต่กรณีในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในฐานความผิดที่กระทำต่อความมั่นคงของรัฐ หรือทำหน้าที่เป็นศาลอาญาอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายที่วินิจฉัยคำฟ้องอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวง เฉพาะอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และคำวินิจฉัยนี้ถือเป็นที่สุด

องค์คณะศาลสูงมลรัฐ จะมีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น กรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้นจะมีองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วย ผู้พิพากษาอาชีพ 5 คน

2.2.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาล

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งกระบวนการดำเนินคดีและหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องออกเป็นอำนาจในการสอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ การดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องหรือชั้นสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีอาญาชั้นการประทับฟ้อง การดำเนินคดีอาญาชั้นหลักหรือชั้นพิจารณาพิพากษา¹³⁹ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

¹³⁹ Alfred RIEG, Introduction au droit allemande (Republique Federale), Tome II: Procedure Penale, Paris, Edition Cujas, 1984, p.365 อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 81.

1) การดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องหรือชั้นสืบสวนสอบสวน (Vorverfahren)

กระบวนการในชั้นนี้พนักงานอัยการถือเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวน ซึ่งเป็นการสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานที่จะชี้ขาดว่ามีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะเอาผิดแก่ผู้ต้องหาหรือไม่¹⁴⁰ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการในการสอบสวน กระบวนการในชั้นนี้เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อยืนยันข้อกล่าวหา อันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหาโดยพนักงานอัยการจะต้องสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงมาชี้ขาดว่าจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ โดยจะค้นหาความจริงทั้งเป็นการกล่าวหาผู้ต้องหา และทำให้ผู้ต้องหาพ้นผิด¹⁴¹ หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะพบการกระทำความผิดเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณา ประกอบกับข้อสงสัยในตัวจำเลยอย่างเพียงพอและได้รับการยืนยันแล้ว พนักงานอัยการจะยื่นคำฟ้องต่อศาลและดำเนินการจนคดีเสร็จ แต่หากตรวจสอบความจริงแล้วเห็นว่ามูลเหตุในการตั้งข้อหาอย่างไม่เพียงพอเอาผิดกับผู้ต้องหา ก็จะมีคำสั่งชี้ขาดให้ยุติการสอบสวน¹⁴² กรณีเช่นนี้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาสามารถอุทธรณ์คำสั่งชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวนดังกล่าวได้¹⁴³

ในการหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ ในคดี จำต้องใช้มาตรการบังคับทั้งหลายที่จำเป็นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีและทำให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ และในการใช้มาตรการบังคับหลายๆ มาตรการส่วนใหญ่จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งพนักงานอัยการไม่มีอำนาจกระทำได้นี้เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวน โดยพนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอต่อผู้พิพากษาที่ประจำอยู่ที่ศาลแขวงที่อยู่ในเขตอำนาจเพื่อขอให้มีการออกหมายจับผู้ต้องหา หมายค้น เป็นต้น โดยในคำร้องขอจะต้องประกอบด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบดุลพินิจในการสั่ง หากเอกสารที่พนักงานอัยการยื่นมาไม่เพียงพอ จะต้องขอเอกสารเพิ่มเติมจากพนักงานอัยการ ซึ่งหากพนักงานอัยการไม่ส่งเอกสารเพิ่มเติม ผู้พิพากษาไต่สวนจะมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าว และในบางครั้งหากผู้ถูกกล่าวหายื่นคำร้องขอให้ไต่สวนพร้อมพยานหลักฐานต่อผู้พิพากษาไต่สวนเพื่อให้ตนพ้นข้อกล่าวหา ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องทำการไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวว่าจะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นข้อกล่าวหาหรือไม่

¹⁴⁰ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ดุลพินิจ*, 55(1), หน้า 190. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 82.

¹⁴¹ Strafprozessordnung art. 160. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 82.

¹⁴² Strafprozessordnung art. 170. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 82.

¹⁴³ “เรื่องเดียวกัน”.

การใช้มาตรการต่อรองคำรับสารภาพ เป็นการต่อรองในคดีอาญาซึ่งอาจกระทำกันระหว่างทนายจำเลยและพนักงานอัยการในชั้นสืบสวนสอบสวน หรือเป็นการต่อรองระหว่างศาล พนักงานอัยการ และทนายจำเลย โดยมีเป้าหมายเพื่อกำหนดรูปแบบของกระบวนการพิจารณาหรือเพื่อยุติกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้โดยส่วนใหญ่จะเป็นข้อตกลงทางศาลในการลดโทษรวมตลอดถึงการกำหนดระดับของโทษ หรือไม่ดำเนินการฟ้องร้องความผิดอาญาข้างเคียงเพื่อตอบแทนการที่จำเลยสละสิทธิของตนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น การที่จำเลยยอมรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อให้กระบวนการพิจารณาไม่ยืดเยื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความสลับซับซ้อน เช่น กระบวนการพิจารณาคดีอาญาทางเศรษฐกิจ (Wirtschaftsstrafverfahren) โดยมีทนายจำเลยทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจาต่อรอง ซึ่งมาตรการนี้มีความสำคัญอย่างมากในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งโดยหลักการแล้วศาลยอมรับมาตรการในการต่อรองคดีอาญานี้ โดยวางแนวทางไว้ หลายประการ เช่น คำรับสารภาพของจำเลยไม่ทำให้ผู้พิพากษาหลุดพ้นจากหน้าที่ที่จะต้องค้นหาความจริง ผู้พิพากษาจึงต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคำรับสารภาพของจำเลย ในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยต่อความถูกต้องของคำรับสารภาพ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริง การเจรจาต่อรองในคดีอาญาต้องไม่เป็นการขัดต่อหลักการวางอาหรือหลักเปิดเผย ด้วยเหตุนี้รายละเอียดของการเจรจาต่อรองจะต้องถูกตรวจสอบอีกครั้งในชั้นกระบวนการพิจารณาคดี และต้องบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาด้วย ซึ่งจะเป็นผลดีแก่จำเลย เพื่อจะได้มีหลักฐานเกี่ยวกับผลของการเจรจาต่อรองไว้ใช้อ้างในชั้นอุทธรณ์ต่อไป หากศาลไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงและในส่วนของ การพบปะกันของศาลและคู่ความในคดีนอกกระบวนการพิจารณา สามารถทำได้ ถ้าเป็นการสนับสนุนกระบวนการพิจารณาและช่วยให้การยื่นคำร้องมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ไม่รวมถึงการกำหนดโทษที่จะลงหรือรอการลงโทษ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีลักษณะนิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ คือ การดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ เป็นหน้าที่ของรัฐในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่ออำนวยความยุติธรรม องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาจึงมีหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหา ดังนั้น พนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องหรือความจริงในเนื้อหาโดยไม่ผูกมัดกับคำร้องหรือคำขอใดๆ ซึ่งกล่าวได้ว่า “พนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นเจ้าหน้าที่ยุติธรรมที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่สุดในโลก”¹⁴⁴

¹⁴⁴ Vgl. Karl Siegfried Bader, Der Anklager im heutigen Strafrecht, in Schuld und Sühne, 1960 S.45 อ้างใน คณิต ณ นคร, อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 82.

2) การดำเนินคดีอาญาชั้นประทับฟ้อง

กระบวนการในชั้นนี้เริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดี¹⁴⁵ ในการยื่นฟ้องของพนักงานอัยการจะต้องแนบสำนวนการสอบสวน “dossier” ไปพร้อมกับคำฟ้องเพื่อส่งต่อศาลโดยศาลจะเก็บสำนวนนี้ไว้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 200 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเนื้อหาของคำฟ้องว่า จะต้องประกอบด้วยการระบุถึงตัวจำเลย ข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมาย เวลา สถานที่ องค์ประกอบของความผิดอาญา พยานหลักฐานต่างๆ บทมาตราในประมวลกฎหมายอาญาที่ถูกละเมิด และจะต้องประกอบไปด้วยข้อสรุปการสอบสวนของพนักงานอัยการในชั้นสอบสวนด้วย¹⁴⁶ โดยคำฟ้องจะประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญเพื่อให้ศาลนำมาใช้ประกอบการพิจารณาว่าจะอนุญาตตามคำขอให้เปิดการพิจารณาของพนักงานอัยการหรือไม่ ซึ่งนอกจากศาลจะมีคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนเพื่อใช้ตรวจสอบความจริงในชั้นนี้แล้ว ศาลยังสามารถไต่สวนเพิ่มเติมได้อีกด้วย ทั้งไต่สวนเองหรือไต่สวนตามคำร้องขอของจำเลย และยังสามารถสั่งให้สืบพยานหลักฐานบางอย่างได้ โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นที่สุด ซึ่งศาลอาจมอบหน้าที่ให้พนักงานอัยการทำได้ด้วยการสืบพยานหลักฐาน กรณีเช่นนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ¹⁴⁷

คำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 200 บัญญัติว่า จะต้องประกอบไปด้วยการระบุถึงตัวจำเลย ข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมาย เวลา สถานที่ องค์ประกอบของความผิดอาญา พยานหลักฐานต่างๆ บทมาตราในประมวลกฎหมายอาญาที่ถูกละเมิด และต้องประกอบไปด้วยข้อสรุปการสอบสวนของพนักงานอัยการในชั้นสอบสวน¹⁴⁸ โดยในคำฟ้องจะเปิดเผยพยานอย่างสมบูรณ์ เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พยานและผู้เกี่ยวข้อง กับพยานซึ่งข้อมูลส่วนตัวของพยานผู้นั้นจะถูกเก็บไว้ที่สำนักงานอัยการจนกว่าเหตุแห่งอันตรายนั้น

¹⁴⁵ Roxin, Strafverfahrensrecht, 25. Auflage, 1998, บทที่ 40, หัวข้อ 4. อ้างใน สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, และ stpo art 170, 199ll. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 85.

¹⁴⁶ Strafprozessordnung art. 200 (I) (II). อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 85.

¹⁴⁷ Roxin, Strafverfahrensrecht, 25. Auflage, 1998, บทที่ 40, หัวข้อ 6. อ้างใน สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, และ stpo art 201, 202. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 85.

¹⁴⁸ Strafprozessordnung art. 200 (I) (II). อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 85.

จะหมดไป¹⁴⁹ โดยสำเนาคำฟ้องจะต้องส่งให้ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้คัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้อง รวมไปถึงการยื่นพยานหลักฐานต่างๆ ประกอบคำคัดค้านของตนเอง และอาจมีการแต่งตั้งทนายความขอแรงให้แก่จำเลยได้ในกรณีที่จำเป็น¹⁵⁰

กระบวนการในขั้นนี้ถือเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ หากกระบวนการพิจารณาในขั้นสืบสวนสอบสวนไม่ได้นำไปสู่การยุติการดำเนินคดีอาญาแล้ว ขั้นตอนกระบวนการพิจารณาต่อมาก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในขั้นไต่สวนมูลฟ้องที่ศาลจะต้องวินิจฉัยว่า คดีมีมูลที่จะประทับฟ้องหรือไม่ ตามมาตรา 199-211 โดยมีข้อยกเว้นสำหรับกระบวนการที่เร่งรัด(im beschleunigten Verfahren) ตามมาตรา 417-420 เท่านั้น ที่จะเริ่มการสืบพยานในชั้นศาลภายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาในขั้นสืบสวนสอบสวนโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการในขั้นไต่สวนมูลฟ้องอีก

บทบาทหลักของกระบวนการพิจารณาในขั้นไต่สวนมูลฟ้องคือการตรวจสอบว่า การที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่ โดยบทบาทดังกล่าวนั้นดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่เป็นอิสระ ซึ่งจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น ซึ่งกระบวนการพิจารณาในขั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสชี้แจงและสามารถยื่นบัญชีระบุพยานและข้อคัดค้านอื่นๆ เพื่อใช้ประกอบในการไต่สวนมูลฟ้องได้ด้วย

กระบวนการชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้จะเริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำฟ้องแผ่นดินต่อศาลที่มีเขตอำนาจพร้อมเอกสารต่างๆ ต่อศาล ตามมาตรา 170, 199 III และภายหลังจากการยื่นคำฟ้องแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟัง และแจ้งให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานหรือข้อคัดค้านต่างๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนดและแต่งตั้งทนายขอแรงให้แก่จำเลย

การพิจารณาบัญชีระบุพยานหรือข้อคัดค้านต่างๆ ของจำเลยคณะผู้พิพากษาที่พิจารณาวินิจฉัยไปตามหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดตามมาตรา 244(3) ที่ใช้ในชั้นสืบพยาน โดยศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องสามารถไต่สวนเพิ่มเติมได้โดยไม่จำกัดเฉพาะตามคำร้องขอของจำเลยตามมาตรา 201 เท่านั้น โดยศาลสามารถสั่งให้สืบพยานหลักฐานบางอย่างได้ ตามมาตรา 202

¹⁴⁹ Johan Peter Wihlem Hilger, Organized Crime/Witness Protection in Germany, resource material series no.58, pp.99-100 อ้างใน บุษณีย์ ภัทรวัฒนานนท์. การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2549. หน้า 40. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 86.

¹⁵⁰ Strafprozessordnung art 141 (I). อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 86.

และสามารถมอบหน้าที่ให้พนักงานอัยการทำได้ด้วย โดยการสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลัก กระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ

คำสั่งของศาลว่าคดีมีมูลควรประทับฟ้องหรือไม่ หรือคดีไม่มีมูลไม่ประทับ ฟ้องนั้น จะวินิจฉัยและมีคำสั่งโดยผู้พิพากษาอาชีพ ไม่รวมถึงผู้พิพากษาสมทบ โดยมีรายละเอียด ของคำสั่งโดยสังเขป ดังนี้

คำสั่งประทับฟ้อง ศาลจะอนุญาตให้คำฟ้องดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณา สืบพยานได้ ตามมาตรา 207 (1) ในชั้นสืบพยานผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะไม่ได้อ่านคำสั่งประทับฟ้อง โดยคำสั่งประทับฟ้องดังกล่าวพนักงานอัยการจะเป็นผู้อ่านข้อความในคำฟ้อง ตามมาตรา 243 (3) และในคำสั่งจะระบุศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีได้ด้วย มาตรา 207(1) i.v.m. มาตรา 243 (3)

คำสั่งไม่ประทับฟ้อง กรณีมีข้อสงสัยและน่าเชื่อว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย จะนำไปสู่การยกฟ้อง ตามมาตรา 204(1) หรือเมื่อการกระทำความผิดของจำเลยไม่อาจถูกลงโทษได้ และในกรณีตามมาตรา 153 (2) มาตรา 153a (2) และมาตรา 153 b(2) ศาลสามารถยุติการพิจารณาคดีโดยเด็ดขาดได้ จากเหตุผลของการฟ้องคดีตามดุลพินิจ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการ และจำเลย

กระบวนการในชั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งให้ฟ้องคดี ของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน รวมทั้งแสดงพยานหลักฐานต่างๆ มาในคำฟ้อง และส่งสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้อง เพื่อประโยชน์ในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้อง โดยศาลอาจสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลตามพยานหลักฐาน ที่นำมาแสดงต่อศาล¹⁵¹

3) การดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาพิพากษา

การดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งเป็นการ พิจารณาและพิพากษาคดี เมื่อศาลอนุญาตตามคำขอของอัยการที่ให้มีการเปิดการพิจารณาแล้ว ศาลจะเข้ามาควบคุมคดีแทนที่พนักงานอัยการ¹⁵² โดยกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนการพิจารณาในชั้นเตรียมคดีก่อนพิจารณาพิพากษา อันประกอบ ไปด้วยการกำหนดวัน เวลา สถานที่ของการพิจารณาคดี การแจ้งให้มาศาลในวันนัดพิจารณา

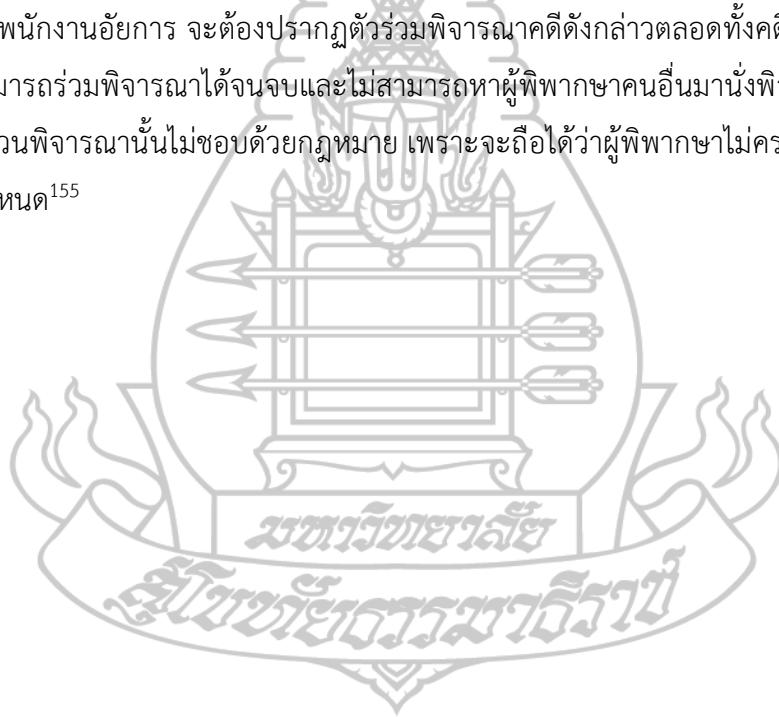
¹⁵¹ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 687 และ stpo art. 199. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 83.

¹⁵² John H. Langbien, *supra* note 122, p 8. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริง ในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 87.

และกระบวนการพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี¹⁵³ ซึ่งในชั้นนี้ถือเป็นชั้นที่สำคัญที่สุดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีการบัญญัติขั้นตอนและวิธีการอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ความจริงมากที่สุด ทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างเต็มที่ เช่น การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยและกระทำต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากการพิจารณาคดีไม่ได้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย อาจเป็นเหตุให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ อีกทั้งการพิจารณาคดีต้องกระทำอย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ศาลจะต้องมีคำพิพากษาที่มีการให้เหตุผลในคำพิพากษาและจะต้องอ่านโดยเปิดเผย¹⁵⁴

ในการพิจารณาคดีอาญาในศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะให้ความสำคัญกับการพิจารณาที่ต่อเนื่องให้เสร็จในช่วงเวลาหนึ่ง หากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจะเลื่อนคดีได้ไม่เกิน 10 วัน ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีไม่ยาวนานเกินความจำเป็น ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังกำหนดให้ผู้มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาคดี ได้แก่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จะต้องปรากฏตัวร่วมพิจารณาคดีดังกล่าวตลอดทั้งคดี หากผู้พิพากษาคนใดไม่สามารถร่วมพิจารณาได้จนจบและไม่สามารถหาผู้พิพากษาคือคนอื่นมานั่งพิจารณาคดีแทนได้ ถือว่ากระบวนการพิจารณานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะจะถือได้ว่าผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนด¹⁵⁵

¹⁵³ ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ*. หน้า 153.

¹⁵⁴ สุธิชา ม่วงผล. *ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 87-88.

¹⁵⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาคดีเป็นหน้าที่ของศาล มิใช่ของคู่ความ ในคดี การดำเนินคดีอาญาจึงไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้กันแต่อย่างใด ซึ่งผู้มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาของศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะซึ่งเป็นผู้พิพากษาอาชีพคนเดียวในศาล จึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณา ซึ่งตามมาตรา 238 อนุมาตรา 1¹⁵⁶ บัญญัติให้ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ส่วนจำเลยและผู้สืบพยานหลักฐาน¹⁵⁷

การสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ไต่สวนจำเลยแล้ว ตามมาตรา 224 อนุมาตรา 1 ซึ่งในการสืบพยานจะมีวิธีการสอบปากคำพยานบุคคล และพยานผู้ชำนาญการพิเศษซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ลำดับขั้นตอนที่แน่นอนของการนำสืบพยานหลักฐาน เช่น สืบพยานบุคคลก่อนแล้วจึงสืบผู้ชำนาญการพิเศษแล้วปิดท้ายด้วยการสืบพยานเอกสาร ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย แต่เป็นขั้นตอนที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นผู้กำหนดในแต่ละคดีเป็นกรณีๆ ไป และสามารถเรียกพยานมาสืบได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการดำเนินการไปตามหน้าที่ของการมีอิสระในการสืบสวน ศาลจะสืบพยานบุคคลทุกคนตามที่คู่ความเสนอเข้ามา เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นพยานที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่สามารถยอมรับได้¹⁵⁸

¹⁵⁶ Strafprozessordnung art 238. (Conduct of Hearing)

(1) The presiding judges shall conduct the hearing, examine the defendant and take the evidence.

(2) The court shall give a decision on objection by a participant in the proceedings that an order by the presiding judge relating to the conduct of the hearing is inadmissible. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 90.

¹⁵⁷ John H. Langbien, Comparative Criminal Procedure: Germany, New York: West Publishing Co., 1977, p.62. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 90.

¹⁵⁸ John H. Langbien, supra note 157, p 74. และ สุรสิทธิ์ วิโรจนพัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ตุลพาท*, 55(1), 2541. หน้า 190 อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 93-94.

พยานบุคคลจะได้รับอนุญาตให้เสนอพยานหลักฐานโดยการเล่าเรื่อง โดยไม่มีการขัดจังหวะก่อนที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะซักถาม¹⁵⁹

ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะใช้สำนวนการสอบสวนเป็นเครื่องแนะแนวทางในการถามคำถามกับพยานบุคคล ซึ่งพยานบุคคลที่สำคัญนั้นมักจะถูกตรวจสอบมาแล้วโดยพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ ก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาและบันทึกของการตรวจสอบจะปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน น้ำเสียงที่ใช้ในการไต่สวนจะกระฉับกระเฉงมีชีวิตชีวาและมีระเบียบแบบแผน โดยไม่มีลักษณะของการเป็นศัตรู นานๆ ครั้งจึงจะเห็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดไปจากที่กล่าวมาเหมือนกับที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาที่เป็นการต่อสู้ในประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งสำนวนการสอบสวนที่ศาลใช้เป็นแนวทางในการสืบพยานระหว่างพิจารณานี้ จำเลยมีสิทธิตรวจสอบได้ทั้งในชั้นก่อนพิจารณาและในชั้นพิจารณาภายใต้เงื่อนไขมาตรา 147 เรื่องการตรวจสอบสำนวนการสอบสวน รวมถึงไปถึงผู้เสียหายเองก็มีสิทธิตรวจสอบสำนวนได้เมื่อสำนวนอยู่ที่ศาลหรือได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลแล้ว ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 406e ด้วยเช่นกัน ซึ่งจะทำให้จำเลยและผู้เสียหายมีสิทธิได้รับทราบพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนคดีได้ จึงไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในเรื่องข้อมูลคดี¹⁶⁰

ภายหลังจากที่การไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะให้พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย และผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะทั้งผู้พิพากษาอาชีพ และผู้พิพากษาสมทบสามารถถามพยานได้¹⁶¹ ซึ่งโดยทั่วไปการใช้อำนาจนี้ไม่บ่อยนักเพราะหากศาลได้ไต่สวนอย่างละเอียดแล้ว ทนายความของจำเลยก็จะถามคำถามเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่หากศาลไต่สวนแล้วไม่เป็นที่น่าพอใจของพนักงานอัยการและทนายจำเลย ทนายจำเลยและพนักงานอัยการ จะทำการไต่สวนอย่างยืดยาวเลยทีเดียว¹⁶²

¹⁵⁹ John H. Langbien, supra note 157, p 74. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 94.

¹⁶⁰ สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. หน้า 97.

¹⁶¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. ดุลพาห, 55(1). 2541. หน้า 190 อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 94.

¹⁶² Benjamin Kaplan, Arthur T. von Mehren & Rudolf Schaefer, Phases of German Civil Procedure, 71 Harv. 1193, 1235 (1958). อ้างใน John H. Langbien, supra note 122, p. 64. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 94.

การสืบพยานเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดในชั้นพิจารณาคดีซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของศาล โดยศาลทำหน้าที่หาพยานหลักฐาน การค้นหาความจริงแห่งคดีเพื่อใช้ประกอบในการทำคำตัดสิน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 อนุมาตรา 2 ซึ่งในการหาพยานหลักฐานของศาลทั้งที่เป็นองค์ประกอบภายในและภายนอกนั้น เพื่อเป็นการตรวจสอบเหตุผลข้อกล่าวหาที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน แบ่งประเภทของพยานหลักฐานในคดีอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือ พยานหลักฐานที่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยเคร่งครัด (Strengbeweis หรือ Stringent Evidence) กับพยานหลักฐานที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยอิสระ (Freibeweis หรือ Informal Evidence)¹⁶³

ในการค้นหาความจริงที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับความน่าตำหนิของผู้กระทำความผิด และระดับของโทษ กล่าวคือ การค้นหาข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อปัญหาของความน่าตำหนิและโทษ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันได้กำหนดรูปแบบที่เคร่งครัดในการอ้างการพิสูจน์โดยเรียกว่าเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยเคร่งครัด ซึ่งมีข้อจำกัด 2 ประการคือ 1) เฉพาะพยานหลักฐานที่กฎหมายระบุไว้เท่านั้น ซึ่งได้แก่ ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด (รวมถึงจำเลย) พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานวัตถุ และพยานเอกสารที่จะถูกนำมาใช้เพื่อเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงและ 2) พยานหลักฐานดังกล่าวจะสามารถนำมาอ้างในชั้นศาลได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในกฎหมายตามมาตรา 244 ff. เป็นต้นไป

¹⁶³ Freckmann, Anke., Wegerich, Thomas, The German Legal System, (London: Sweet & Maswell, 1999), p.207. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 95.

นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีบทบัญญัติให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่นำสืบพยานในชั้นพิจารณาตามมาตรา 238 อนุมาตรา 1 แล้ว ยังได้มีการบัญญัติเรื่องวิธีการถามค้านหรือ Cross examination ไว้ในมาตรา 239¹⁶⁴ อีกด้วย และเนื่องจากการถามค้านเป็นวิธีการค้นหาความจริงของการดำเนินคดีอาญาที่ผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องต่างมีฐานะเท่าเทียมกัน การดำเนินคดีมีลักษณะเป็นการต่อสู้กันระหว่างโจทก์และจำเลย โดยศาลเป็นคนกลางและเป็นผู้ชี้ขาดซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของประเทศอังกฤษดั้งเดิม ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เป็นการอำนวยความสะดวกที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์จึงมีหน้าที่ตรวจสอบความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาและต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่อง ดังนั้น ในการต่อสู้การวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดของศาล จึงไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างสิ้นเชิง ทำให้เรื่องวิธีการถามค้านดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับระบบการดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ศาลมีบทบาทในการตรวจสอบความจริง¹⁶⁵ ในทางปฏิบัติจึงไม่มีการนำบทบัญญัตินี้มาใช้แต่อย่างใด¹⁶⁶

¹⁶⁴ Strafprozessordnung art 239. (Cross-Examination)

(1) The presiding judge shall leave the examination of witnesses and experts named by the public prosecution office and the defendant to the public prosecution office and defense counsel upon concurring application by both. Witness and experts named by the public prosecution office shall first be examined by the public prosecution office, those named by the defendant shall first be examined by defense counsel.

(2) After this examination the presiding judge shall also ask the witness and experts such questions as he deem necessary for further clarification in the case. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 91.

¹⁶⁵ คณิต ฌ นคร. บทบาทของศาลในคดีอาญา. วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 1(1), 2544. หน้า 53 อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 91-92.

¹⁶⁶ คณิต ฌ นคร. วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. ใน หนังสือรวมบทความด้านวิชาการของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร อัยการสูงสุด สถาบันกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. 2540. หน้า 314. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 92.

ระยะเวลาในการพิจารณาคดี การนำเสนอพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะรวดเร็วกว่าของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ครั้งหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะใช้เวลาไม่เกินหนึ่งในสามของวัน หรือโดยประมาณ 2 ชั่วโมง นอกจากนี้ การไต่ตรองเพื่อทำคำตัดสิน (Verdict) ก็จะมีรวดเร็วมาก ซึ่งเวลาที่ใช้สำหรับไต่ตรอง ก็จะไม่แตกต่างกันในทุกๆ คดี แม้ในกรณีที่มีหรือไม่มีคำรับสารภาพอย่างเต็มรูปแบบก็ตาม¹⁶⁷

การพิจารณาคดีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะต้องเสร็จโดยรวดเร็ว และจะต้องกระทำการพิจารณาจนกระทั่งมีคำพิพากษาอย่างต่อเนื่องกัน เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำด้วยวาจา ไม่ใช่การพิจารณาจากตัวสำนวนเป็นหลัก อันจะมีผลต่อคำวินิจฉัยของศาลว่า เชื่อพยานเบิกความในศาลแค่ไหน เพียงไร ซึ่งหากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีบ่อยครั้งจะมีผลต่อความจำของผู้พิพากษาด้วย ดังนั้นการพิจารณาคดีจึงต้องมีความต่อเนื่องกันไป และหากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีจะเลื่อนออกไปได้ไม่เกิน 10 วัน แต่หากมีการพิจารณาคดีต่อเนื่องกันถึง 10 วันต่อกันแล้ว อาจมีการเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปได้อีก 30 วัน และอ่านคำพิพากษาจะต้องกระทำภายใน 10 วัน นับแต่เสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณา มิฉะนั้นจะต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาใหม่¹⁶⁸

¹⁶⁷ John H. Lagbien, supra note 122, p.77. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 100.

¹⁶⁸ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550. หน้า 108-109. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 101.

3. เปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

ข้อพิจารณา	การพิจารณาคดีในชั้นศาล ของประเทศไทย	การพิจารณาคดีในชั้นศาล ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส	การพิจารณาคดีในชั้นศาล ของสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
1. ระบบที่ใช้ในการ ค้นหาความจริง	ระบบกล่าวหา เป็นการต่อสู้ ระหว่างผู้กล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหา เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความ	ระบบไต่สวน เป็นการต่อสู้กัน ระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับรัฐ ไม่เน้นความเท่าเทียมกัน ของคู่ความ	ระบบไต่สวน เป็นการต่อสู้กัน ระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับรัฐ ไม่เน้นความเท่าเทียมกัน ของคู่ความ
2. บทบาทของผู้ พิพากษาหรือศาล	กรรมการหรือคนกลางควบคุม การพิจารณา คู่ความมีหน้าที่ นำเสนอพยานหลักฐานพิสูจน์ หักล้างกัน (ผู้พิพากษาอาชีพ)	ทำหน้าที่ไต่สวนค้นหาความ จริงเองโดยมีผู้พิพากษาไต่สวน และผู้พิพากษาพิจารณาแยก ต่างหากจากกัน (ผู้พิพากษา อาชีพ/ลูกขุน)	ทำหน้าที่ไต่สวนค้นหาความจริง เองโดยมีผู้พิพากษาไต่สวน และผู้พิพากษาพิจารณา แยกต่างหากจากกัน (ผู้พิพากษา อาชีพ/ผู้พิพากษาสมทบ)
3. บทบาทของ พนักงานอัยการ หรือทนายความ	พนักงานอัยการและทนายความ มีบทบาทสำคัญในการนำสืบ พยานหลักฐานให้ศาลเห็น ข้อเท็จจริง	พนักงานอัยการและทนายความ เป็นผู้ช่วยศาลในการค้นหา ความจริง การซักถามพยาน ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน	พนักงานอัยการและทนายความ เป็นผู้ช่วยศาลในการค้นหา ความจริง การซักถามพยาน ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน
4. ระเบียบวิธีทาง พยานหลักฐาน	เป็นไปตามกฎหมายที่กฎหมาย บัญญัติไว้ มีบทตัดพยานบางกรณี ป้องกันมิให้นำพยานหลักฐาน มิชอบเข้าสู่สำนวน	ศาลแยกแยะพยานหลักฐาน เพื่อตรวจสอบคุณค่าในเชิง พิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ ไม่มีบทตัดพยาน นำสืบ พยานหลักฐานได้กว้างขวาง	ศาลแยกแยะพยานหลักฐาน เพื่อตรวจสอบคุณค่าในเชิง พิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ ไม่มีบทตัดพยาน นำสืบ พยานหลักฐานได้กว้างขวาง
5. การกลั่นกรอง มูลคดี	ใช้ระบบการไต่สวนมูลฟ้อง กรณีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลไต่สวน มูลฟ้องทุกคดี ส่วนกรณี พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้อยู่ในดุลพินิจศาล	แยกเป็นศาลไต่สวนโดยผู้ พิพากษาไต่สวนเพื่อพิจารณา มูลคดี ค้นหา ตรวจสอบ พยานหลักฐานต่างๆ ตั้งแต่ เริ่มคดี หากมีมูลจึงมีการ ฟ้องร้องส่งศาลพิจารณาต่อไป	ไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี โดยผู้ พิพากษารวบรวมค้นหา ตรวจสอบพยานหลักฐาน ต่างๆ เอง ตั้งแต่เริ่มคดี หากมีมูลจึงมีการฟ้องร้อง ส่งศาลพิจารณาต่อไป
6. การพิจารณา โดยลูกขุน	ไม่มีการพิจารณาโดยลูกขุน ใช้ผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น โดยพิจารณาทั้งในปัญหา ข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย	ใช้ลูกขุน (ประชาชน 9 คน) พิจารณาร่วมกับผู้พิพากษา อาชีพ 3 คนสามารถถาม พยานได้หากได้รับอนุญาต จากผู้พิพากษาผู้เป็นประธาน	ไม่มีการพิจารณาโดยลูกขุน (ใช้ผู้พิพากษาสมทบ/ ผู้พิพากษาอาชีพ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อพิจารณา	การพิจารณาคดีในชั้นศาล ของประเทศไทย	การพิจารณาคดีในชั้นศาล ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส	การพิจารณาคดีในชั้นศาล ของสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
7. เกี่ยวกับวิธี พิจารณาความ	ต้องทำโดยเปิดเผยประชาชน ทั่วไปสามารถเข้าฟังได้	พิจารณาโดยเปิดเผยเว้นแต่ จะเข้าช้อยกเว้น	พิจารณาโดยเปิดเผยและ กระทำต่อหน้าจำเลยเว้นแต่ จะเข้าช้อยกเว้น
	ผู้พิพากษาสอบคำให้การ จำเลยแล้ว	ผู้พิพากษาที่เป็นประธานองค์ คณะ เริ่มต้นสอบคำให้การ จำเลย	ผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าคณะ เริ่มต้นสอบคำให้การจำเลย
	โจทก์นำพยานเข้าสาบานตน และนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ	ผู้พิพากษาจะซักถามพยาน จากนั้นพนักงานอัยการและ ทนายความขออนุญาตศาล ถามพยานต่อไป ส่วนลูกขุน จะถามพยานได้ต้องได้รับ อนุญาตจากศาล	ผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าคณะ เป็นผู้กำหนดลำดับขั้นตอน ในการสืบพยานหลักฐานและ เป็นผู้ซักถามพยาน จากนั้น จะอนุญาตให้พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย ผู้พิพากษา องค์คณะและผู้พิพากษาสมทบ ถามพยานได้
	เมื่อสืบพยานเสร็จ อัยการ และทนายความแถลงหมัด พยาน และอาจแถลงการณ์ ปิดคดีเป็นลายลักษณ์อักษร เท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติ จะไม่มีแถลงการณ์ด้วยวาจา	เมื่อไต่สวนเสร็จ พยานงาน อัยการและทนายความแถลง โต้ตอบกันหรือเรียกว่า ช่วงการแถลงการณ์ปิดคดี	ไม่มีแถลงการณ์ปิดคดี หรือแถลงโต้ตอบกัน
	ผู้พิพากษาพิจารณาพยานหลักฐาน และมีคำพิพากษา	ผู้พิพากษาและลูกขุนประชุม เกี่ยวกับคำพิพากษา	ผู้พิพากษาและผู้พิพากษา สมทบพิจารณามีคำพิพากษา

เมื่อวิเคราะห์จากตารางสรุปข้างต้นแล้ว การพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลของประเทศไทย และสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้วนั้น ปรากฏมีขั้นตอนการพิจารณาที่คล้าย และแตกต่างกันออกไป โดยกระบวนการพิจารณาคดีของแต่ละประเทศมีข้อสังเกตหลายประการที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.1 ระบบที่ใช้ในการค้นหาความจริง

การพิจารณาคดีเป็นการค้นหาความจริงในคดีจากพยานหลักฐานที่มีอยู่ กรณีของไทยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก¹⁶⁹ ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก ไม่เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความ โดยสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นการซักพอก ไต่สวนหาความจริง แม้ว่าในบางส่วนอาจจะมีระบบกล่าวหาเกี่ยวข้องกับบ้าง เช่น การยอมให้การใช้ลูกขุนในการพิจารณาคดี การที่พนักงานอัยการ และทนายความมีบทบาทในการถามพยานมากขึ้นกว่าเดิม แต่โดยรากฐานของระบบแล้วก็ยังคงเป็นการไต่สวนอยู่ โดยในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจและชั้นพนักงานอัยการยังคงยึดแนวทางของระบบไต่สวนโดยแท้ ส่วนในชั้นพิจารณาหรือชั้นศาลมีระบบกล่าวหาเจือปนอยู่บ้าง ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลจะไม่เข้าไปร่วมสอบสวนด้วย แต่จะมีผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่ออกหมายต่างๆ ที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจตามที่ร้องขอ เช่น การออกหมายค้น การตรวจร่างกาย หรือตรวจเลือด ส่วนกรณีของไทยนั้นวางหลักการเป็นระบบกล่าวหา เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความ แต่ในชั้นพิจารณาคดีในชั้นศาลก็มีบทบาทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลมีอำนาจในการถามพยาน มีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เอง ซึ่งเป็นแนวทางของระบบไต่สวนเจือปนอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน

3.2 บทบาทของผู้พิพากษาหรือศาล

ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาหรือศาลทั้งในกรณีของประเทศไทยและของสาธารณรัฐฝรั่งเศส รวมถึงสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่างก็มีบทบาทในฐานะเป็นหลักหรือเป็นประธานในการดำเนินการเหมือนกัน แต่เนื่องจากใช้ระบบหรือแนวทางในการค้นหาความจริงแตกต่างกัน¹⁷⁰ ดังนั้นลักษณะของบทบาทของผู้พิพากษาหรือศาลของไทยและของสาธารณรัฐฝรั่งเศส รวมถึงสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จึงมีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือของไทยนั้นทำหน้าที่หรือมีบทบาทในฐานะกรรมการกลางหรือคนกลางในการควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง เทียงธรรม ส่วนหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐาน พิสูจน์ค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะต้องนำพยานหลักฐานมานำเสนอพิสูจนหักล้างกัน

ส่วนของกรณีสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นใช้ระบบไต่สวน ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทลงไปทำหน้าที่ไต่สวนค้นหาความจริงตั้งแต่การกรลั่นกรองมูลคดีหรือไต่สวนมูลฟ้อง โดยมีผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ ส่วนในชั้นพิจารณาเมื่อมีการฟ้องคดีเข้ามาแล้วผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีก็ยังมีหน้าที่ไต่สวนหาความจริงในลักษณะของการซักพอก

¹⁶⁹ สุพิต ปรานิตพลกรัง. เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 13-36.

¹⁷⁰ “เรื่องเดียวกัน”

ค้นหาความจริง ตลอดจนพยานหลักฐาน โดยเป็นการทำหน้าที่ในลักษณะเชิงรุกมากกว่าผู้พิพากษา ในระบบกล่าวหา นอกจากนี้ ในชั้นของการไต่สวน สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีผู้พิพากษาไต่สวนเพื่อทำหน้าที่ด้านไต่สวนมูลฟ้องหรือกลั่นกรองมูลคดีเป็นการเฉพาะ แยกต่างหาก จากผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดี ซึ่งต่างจากกรณีของไทยที่ผู้พิพากษาที่ไต่สวนมูลฟ้อง กับผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีเป็นผู้พิพากษาที่อยู่ในศาลเดียวกันแต่ไม่ใช่คนเดียวกัน ในการพิจารณาพิพากษาคดี

3.3 บทบาทของพนักงานอัยการหรือทนายความ

กรณีของประเทศไทยนั้น พนักงานอัยการและทนายความต่างเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการนำสืบพยานหลักฐานให้ศาลเห็นข้อเท็จจริง มีการต่อสู้หักล้างกันได้อย่างเต็มที่ โอกาสที่จะใช้ความสามารถด้านเทคนิควิธีพิจารณาความเพื่อให้ชนะคดีก็มีช่องทางที่สามารถทำได้ เพราะอยู่ในขอบเขตการทำหน้าที่ของตน ศาลทำหน้าที่เพียงควบคุมการพิจารณาเท่านั้น

ส่วนในกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น เมื่อใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริง บทบาทในการพิจารณาคดี การค้นหาความจริงจึงตกอยู่กับศาลหรือผู้พิพากษา พนักงานอัยการหรือทนายความจึงมีบทบาทเพียงเป็นผู้ช่วยของศาลในการค้นหาความจริงเท่านั้น แม้การซักถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เพียงแต่ในระยะหลังมีการยืดหยุ่นเกี่ยวกับบทบาทการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการและทนายความมากขึ้นกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสที่พนักงานอัยการและทนายความจะใช้ช่องทางทางกฎหมายวิธีพิจารณาความเพื่อทำให้คดีของตนชนะ หรือที่เรียกว่าการชนะในทางเทคนิควิธีพิจารณาความ ไม่ใช่ชนะในเชิงเนื้อหาแห่งคดีนั้นสามารถทำได้ยาก เพราะศาลจะเป็นผู้ดูแลในด้านนี้ ศาลมีบทบาทอยู่แล้ว กรณีจึงเป็นเรื่องที่ต้องแพ้ชนะกันในเนื้อหาของคดีเป็นหลัก

3.4 ระเบียบวิธีทางพยานหลักฐาน

ในการนำสืบพยานหลักฐานนั้น ต้องมีกฎเกณฑ์ของกฎหมายบัญญัติไว้เพื่อเป็นการวางระเบียบแนวทางการนำสืบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย กล่าวคือ พยานหลักฐานใดที่กฎหมายให้นำสืบได้ ยอมรับเข้ามาในสำนวนได้ กรณีโดยอมรับให้เข้ามาในสำนวนไม่ได้ เช่น พยานบอกเล่าพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ ซึ่งเรียกว่า บทตัดพยาน ในกรณีของไทยนั้นใช้ระบบกล่าวหา จึงมีบทตัดพยานในบางกรณี เพื่อป้องกันไม่ให้มีการนำพยานหลักฐานที่มีมิชอบ พยานหลักฐานที่ต้องห้ามนำเข้ามาพิสูจน์ เพราะจะทำให้ความยุติธรรมที่ติดตามมาผิดเพี้ยนไปเนื่องจากบทบาทการนำสืบขึ้นอยู่กับคู่ความเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้

ส่วนกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ศาลมีบทบาทในฐานะผู้ไต่สวนค้นหาความจริง ศาลเป็นผู้แยกแยะพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อตรวจสอบคุณค่าในเชิงพิสูจน์ความจริง ทำความจริงให้ปรากฏ ดังนั้น จึงไม่มีบทตัดพยานอย่างเคร่งครัดเหมือนในกรณีของไทย สามารถนำสืบพิสูจน์ทางพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง

3.5 การกลั่นกรองมูลคดี

การกลั่นกรองมูลคดีนั้น ของไทยใช้ระบบการไต่สวนมูลฟ้องในการกลั่นกรองมูลคดี โดยกรณีของราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดี ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องว่าคดีมีมูลพอที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ส่วนกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในดุลพินิจของศาลว่าจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะไม่มีการไต่สวนมูลฟ้อง เพราะเห็นว่าการฟ้องคดีของพนักงานอัยการต้องผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาแล้วและกฎหมายบัญญัติเป็นเงื่อนไขการฟ้องคดีของพนักงานอัยการหากไม่มีการสอบสวน พนักงานอัยการก็ฟ้องคดีไม่ได้

ส่วนกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ใช้ระบบไต่สวน ในการกลั่นกรองมูลคดีว่าจะฟ้องร้องได้หรือไม่ รับไว้พิจารณาหรือไม่ จึงใช้วิธีการให้ผู้พิพากษาทำการไต่สวนกลั่นกรองมูลคดี โดยแยกเป็นศาลไต่สวนเพื่อพิจารณามูลคดี มีการค้นหาตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆ หากมีมูลจึงจะมีการฟ้องร้องส่งให้ศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีทำการพิจารณาต่อไป กรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเป็นการให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจังเกี่ยวกับการกลั่นกรองมูลคดี เนื่องจากยืนอยู่บนหลักการพื้นฐานที่ว่า การค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของรัฐ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นการให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นของคดี มีผลทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและสอดคล้องประสานกับฝ่ายอื่นๆ ได้ ลักษณะของการร่วมกันค้นหาความจริง ทำให้สามารถเป็นหลักประกันในการรักษาประโยชน์ของประชาชน ตลอดจนคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง เพราะหากคดีไม่มีหลักฐานเพียงพอก็ไม่สามารถฟ้องร้องต่อไปได้ ในขณะเดียวกันการที่ผู้พิพากษาลงมาไต่สวนตั้งแต่ขั้นต้นก็อาจจะทำให้สามารถรวบรวมตรวจสอบพยานหลักฐานได้มากขึ้น ซึ่งต่างกับกรณีของประเทศไทยที่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการแล้วจึงฟ้องต่อศาลซึ่งผู้พิพากษามีได้เริ่มการไต่สวนตั้งแต่เริ่มคดี

3.6 การพิจารณาโดยลูกขุน

ในปัจจุบัน สาธารณรัฐฝรั่งเศสยอมรับให้มีลูกขุนทำหน้าที่พิจารณาคดีร่วมกับผู้พิพากษา ลูกขุนสามารถถามพยานได้หากได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่เป็นประธานคณะผู้พิพากษาแล้ว ซึ่งการยอมรับให้ลูกขุนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีเหมือนระบบกล่าวหาที่แสดงให้เห็นถึงการโน้มเอียงของระบบไต่สวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่มีลักษณะของระบบกล่าวหาผสมหรือเจือปนอยู่

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่มีการพิจารณาโดยลูกขุน แต่ใช้ผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีแทน และในกรณีของประเทศไทยไทยนั้นผู้พิพากษาทำหน้าที่พิจารณาคดีพิพากษาคดีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ได้ใช้ระบบลูกขุนแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แม้สาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีลูกขุน แต่ลูกขุนในกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็มีบทบาทในการพิจารณาคดีแตกต่างไปจากลูกขุนในกลุ่มแองโกล แซกซอน กล่าวคือ ลูกขุนในกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีบทบาทค่อนข้างมาก สามารถร่วมพิจารณาคดีกับผู้พิพากษา สามารถถามพยานได้ หากได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาผู้เป็นประธาน ในชั้นวินิจฉัยก็มีอำนาจวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและการปรับบทกฎหมายตลอดจนโทษที่จะลง ลักษณะของลูกขุนสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงเป็นลักษณะของการให้ประชาชน ซึ่งเป็นลูกขุนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีมากกว่า ซึ่งตรงกับลักษณะของผู้พิพากษาสมทบ โดยในกรณีของประเทศไทยที่มีการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ด้านการพิจารณาคดีพิพากษาในศาลที่มีลักษณะของศาลชำนาญพิเศษ เช่น ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ศาลแรงงาน ศาลคดีเยาวชนและครอบครัว โดยผู้พิพากษาสมทบมีบทบาทอำนาจหน้าที่เหมือนกับผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาประจำเลยทีเดียว

3.7 เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี

ในการดำเนินคดีในชั้นศาลนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเริ่มต้นด้วยการสอบคำให้การจำเลยโดยผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ประธานขององค์คณะ หลังจากนั้นจึงจะมีการนำพยานเข้าสืบโดยผ่านการสอบถามตน แล้วผู้พิพากษาผู้เป็นประธานจะเป็นผู้ซักถามพยานและพนักงานอัยการและทนายความร้องขอต่อผู้พิพากษาที่เป็นประธานเพื่อถามพยานต่อไป ส่วนลูกขุนหากจะถามพยานก็ต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาที่เป็นประธานเช่นเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นลักษณะของระบบไต่สวนที่ผู้พิพากษาทำหน้าที่ลงมาค้นหาความจริงถามพยานด้วยตนเองเป็นหลัก

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลจะเป็นผู้ทำการสืบพยานเอง โดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะซึ่งเป็นผู้พิพากษาอาชีพ และมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นผู้ซักถามพยานเอง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 238 อนุมาตรา 1¹⁷¹ โดยแจ้งให้คู่ความและสาธารณชนทราบว่ากระบวนการพิจารณาคดีได้เริ่มขึ้นแล้ว และแจ้งจำเลย ทนายจำเลย รวมถึงพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญที่ได้ปรากฏตัวต่อหน้าศาลแล้ว ให้ทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องให้การเป็นพยานและออกจากห้องพิจารณาไป แล้วผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะสอบถามจำเลยเกี่ยวกับประวัติ

¹⁷¹ Strafprozessordnung art 238. (Conduct of Hearing). อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 90.

ส่วนบุคคลของจำเลย หลังจากนั้น พนักงานอัยการอ่านข้อกล่าวหาจากคำฟ้อง ตามมาตรา 243 อนุมาตรา 3 เพื่อแจ้งให้จำเลยทราบว่าการกระทำใดที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานใด เมื่ออ่านเสร็จผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะแจ้งให้จำเลยทราบว่า จำเลย มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ และหากจำเลยพร้อมจะให้การก็จะสอบคำให้การจำเลยตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 243 อนุมาตรา 4 และมาตรา 136 อนุมาตรา 2 คำเบิกความของจำเลยและการปรากฏตัวของจำเลยในชั้นพิจารณาคดีนั้น จึงมีผลอย่างมากต่อการทำคำวินิจฉัยของศาล เช่น กรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้แยกความแตกต่างระหว่างจำเลยและพยานบุคคลอย่างชัดเจน โดยจำเลยและผู้พิพากษาจะรู้รบกันโดยตรง และจะสนทนากันอย่างต่อเนื่องโดยปราศจากคนกลาง¹⁷² ลักษณะดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะของระบบไต่สวนที่ผู้พิพากษาทำหน้าที่ลงมาค้นหาความจริงตามพยานด้วยตนเองเป็นหลักเช่นเดียวกัน สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ต่างจากกรณีของไทยที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการและทนายจำเลยจะต้องนำสืบแสดงหลักฐานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ หลังจากไต่สวนพยานเสร็จแล้ว ในกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการให้พนักงานอัยการและทนายความแถลงโต้ตอบกัน โดยเป็นการแถลงสรุปคดีในด้านที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ของไทยเรามีหลักเรื่องการแถลงการณ์ด้วยวาจา แต่ไม่มีการใช้ในทางปฏิบัติ คงมีการแถลงการณ์ปิดคดีด้วยลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และส่วนมากพนักงานอัยการหรือทนายความก็ไม่นิยมจัดทำแถลงการณ์ปิดคดีแต่อย่างใดเมื่อมีการแถลงโต้ตอบของคู่ความเพื่อปิดคดีแล้ว ในกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีขั้นตอนประกาศปิดการพิจารณาโดยผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่เป็นประธาน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าคดีเสร็จการพิจารณาไม่มีการสรุปโต้แย้งกันทางคดีอีก ขั้นตอนต่อไปคือการพิจารณาวินิจฉัยและทำคำพิพากษาต่อไป ส่วนกรณีของไทยนั้นถือว่าคดีเสร็จการพิจารณาเมื่อคู่ความแถลงหมดพยาน แต่อย่างไรก็ตามตราบไต่ที่ยังไม่มีการอ่านคำพิพากษาก็ยังถือว่าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาอยู่

¹⁷² John H. Langbein. *Comparative Criminal Procedure: Germany*. New York: West Publishing Co., 1977, p.12. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 93.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายไทยที่กำหนดให้ใช้ระบบกล่าวหา ในคดีบางประเภทในศาล

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องระบบการพิจารณา คดีในศาลชั้นต้นแล้ว พบว่า โดยหลักการดำเนินคดีอาญาทั่วไปทั้งระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ทุกประเทศต่างมุ่งหมายที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น รัฐมีหน้าที่ต้องติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดดำเนินคดีให้ได้ โดยเร็ว ซึ่งอาจมีวิธีการขั้นตอนที่แตกต่างกันบ้าง ในชั้นสอบสวนบางประเทศจะแบ่งแยกอำนาจ การสืบสวนสอบสวนออกจากการฟ้องคดี แต่บางประเทศจะรวมการสืบสวนสอบสวนกับการฟ้องคดี เอาไว้ด้วยกัน ซึ่งการสืบสวนสอบสวนมีความสำคัญ จะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะพยาน บุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์หรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในช่วงใดช่วงหนึ่งหรือหลายช่วง พยานวัตถุที่พบ ในที่เกิดเหตุ พยานเอกสาร รวมทั้งการใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ในการเชื่อมโยงไปหาผู้กระทำความผิด หากรวบรวมพยานหลักฐานได้ครบถ้วน ก็จะทำให้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้รู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ ของผู้ต้องหา ในกรณีที่มีพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหา ต่อศาลแล้ว ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานหลักฐานต่อไป หลังจากสืบพยานเสร็จแล้วศาล ต้องทำคำพิพากษาโดยตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง และวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หากมีความผิดและไม่มีเหตุยกเว้นโทษต้องพิพากษาลงโทษตามความเหมาะสม หากไม่มีความผิดต้อง พิพากษายกฟ้อง และเมื่อคู่ความฝ่ายใดไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ตามกฎหมาย เพื่อให้ศาลสูงได้ทบทวนต่อไปซึ่งแต่ละประเทศพยายามที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรม เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม จึงใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกันออกไป ตามความเหมาะสม

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยใช้วิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหา โดยมี การแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรออกจากกัน ตั้งแต่การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณา พิพากษา และการบังคับโทษทางอาญา เพื่อแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรให้ชัดเจน และให้ องค์กรเหล่านั้นถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ในส่วนของการแบ่งแยกอำนาจนั้น เจ้าพนักงานตำรวจ และพนักงานสอบสวน ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย

อำนาจสืบสวนสอบสวน ติดตามจับกุมคนร้ายมาดำเนินคดี โดยแยกอำนาจสอบสวนคดีอาญาออกจากอำนาจฟ้องคดีอาญาอย่างเด็ดขาด ไม่มีการร่วมสอบสวนหรือตรวจสอบการสอบสวนจากองค์กรภายนอกจนกว่าจะสอบสวนเสร็จ และทำความเข้าใจว่าสมควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งให้พนักงานอัยการ ส่วนพนักงานอัยการอยู่ในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีแต่อำนาจหน้าที่พิจารณากลับกรองสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้วมีคำสั่งต่อไป หากมีความเห็นสั่งฟ้อง ก็จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และนำพยานหลักฐานเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาล โดยใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง แต่ก็ไม่ได้จำกัดอำนาจฟ้องไว้ที่พนักงานอัยการเท่านั้น ยังผ่อนคลายเป็นบุคคลที่เป็นผู้เสียหายโดยตรงมีอำนาจฟ้องได้ด้วย ส่วนทนายความซึ่งอยู่ในองค์กรสหภาพทนายความ มีหน้าที่เป็นทนายความว่าความแก่ต่างให้จำเลย พนักงานคุมประพฤติซึ่งอยู่ในองค์กรกรมคุมประพฤติ มีอำนาจหน้าที่สืบเสาะและพินิจจำเลยแล้วรายงานต่อศาล รวมทั้งสอดส่องและคุมความประพฤติจำเลยตามคำสั่งศาล เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ซึ่งอยู่ในองค์กรกรมราชทัณฑ์ มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังและแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป และศาลซึ่งอยู่ในองค์กรศาลยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี โดยถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่ากระทำความผิดจริง การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย การสืบพยานเริ่มด้วยการซักถาม การถามค้านและถามติง ตามลำดับ ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง เป็นต้น แต่ก็มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับระบบไต่สวนด้วย โดยการให้อำนาจศาลในการสืบพยาน ศาลถามพยานได้เองในระหว่างเวลาไต่สวนด้วยคำถามใดก็ได้ การเรียกพยานที่เบิกความขัดกันมาสอบปากคำพร้อมกัน ศาลมีอำนาจวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ การสั่งงดสืบพยานที่ฟุ่มเฟือยเกินสมควรหรือประวิงคดีหรือไม่เกี่ยวกับประเด็น การรับฟังพยานบอกเล่าได้ในกรณีที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด การเรียกพยานอื่นมาสืบเพิ่มเติม หรือการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาระบบวิธีพิจารณาความของประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นระบบผสม โดยมีทั้งที่เป็นระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนรวมกันอยู่ในกฎหมายแต่ละชั้นตอน โดยกฎหมายให้อำนาจศาลไทยในการสืบพยานมากคล้ายกับระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลไทยไม่ได้ใช้บทบาทดังกล่าวมากนัก โดยยังยึดหลักวางตัวเป็นกลาง ไม่ถามพยานให้ฝ่ายใดโดยไม่จำเป็น เว้นแต่คดีอาญาที่จำเลยไม่มีทนายความศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลยเท่าที่จำเป็น แต่จะไม่ช่วยถามพยานให้โจทก์เพื่อให้จำเลยต้องรับโทษ และไม่เรียกพยานมาสืบเอง โดยถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้รับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ซึ่งวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนได้นำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาในหลายศาลแล้ว เช่นศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น

ระบบวิธีพิจารณาความของประเทศไทยในระบบกล่าวหา นั้น แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบออกจากกันอย่างเด็ดขาด ตั้งแต่การสอบสวน การฟ้อง และการพิจารณาพิพากษา โดยพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง แต่ไม่มีอำนาจในการสอบสวน ส่วนศาลมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษา ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งใช้วิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวนได้รวมอำนาจของการสอบสวนและการฟ้องคดีเข้าด้วยกัน โดยเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ และอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวน โดยจะกระทำร่วมกับพนักงานอัยการ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ส่วนศาลนั้น ประเทศไทยไม่มีผู้พิพากษาไต่สวน เพียงแต่มีอำนาจหน้าที่ออกหมายค้น หมายจับ หรือหมายขัง ซึ่งพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจ และต้องมาขออำนาจจากศาลเท่านั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีผู้พิพากษาไต่สวน แต่ก็ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสอบสวนโดยตรง เพียงแต่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี จะมาขอให้ศาลใช้อำนาจบางอย่างของศาลที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่มี เช่น การออกหมายค้น หรือหมายจับ และศาลเป็นผู้ไต่สวนโดยรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา เป็นต้น

ในการสืบพยานในชั้นพิจารณาของศาลทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนจะมีพยานหลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ พยานบุคคล ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงต่อศาลในสิ่งที่พยานได้รู้ ได้ยิน หรือได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่จะเป็นพยาน โดยเล่ารายละเอียดให้ฟัง หรือโดยตอบคำถามของศาล หรือคู่ความ พยานบุคคลนับว่าเป็นพยานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาจะเป็นพยานหลัก ตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาลแม้มีพยานเอกสารและพยานวัตถุแล้วก็ต้องมีพยานบุคคลมาเบิกความเพื่อนำพยานเอกสารหรือพยานวัตถุเข้ามาในสำนวน ซึ่งแต่ละประเทศก็ไม่ได้ใช้วิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละระบบอย่างเคร่งครัด ยังสามารถนำวิธีการของอีกระบบหนึ่งมาใช้ได้ โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งใช้ทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนผสมผสานกันอยู่แล้ว จึงควรรนำข้อดีของแต่ละระบบมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะคดี แม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยเร็วและมีประสิทธิภาพมาเป็นลำดับ ทั้งการตรวจพยานหลักฐาน การพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้วก็ตาม ยังพบว่ามีปัญหาของบทบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญาอยู่หลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา และวิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณา จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น ตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นตรวจพยานหลักฐานไปจนถึงชั้นพิจารณาแล้ว พบว่า มีปัญหาอยู่หลายประการในแต่ละชั้นการพิจารณา ดังนี้

1. ระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมากในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 โดยบัญญัติให้จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญและแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่สนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยได้ ซึ่งเป็นการนำหลักการไต่สวนมาใช้ เนื่องจากเดิมกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ให้สิทธิจำเลยถามค้านได้ตามระบบกล่าวหา แต่ปัจจุบันให้ซักถามได้เฉพาะเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องรวดเร็วยิ่งขึ้นมาก แต่ก็ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสั่งให้คู่ความยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวน สำหรับคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้างอิงต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชน ที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป และมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะเดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เนื่องจากการไต่สวนมูลฟ้องในคดีความผิดดังที่ได้กล่าวไว้วิธีพิจารณาคดีในลักษณะของระบบกล่าวหา ทำให้สูญเสียเวลาไปมากในการไต่สวน

กระบวนการพิจารณาของศาลเริ่มตั้งแต่เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาล จึงจะทำการไต่สวนมูลฟ้องประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ซึ่งมีแนวความคิดว่ารัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย รัฐจึงต้องดำเนินการจับกุมคนร้ายมาดำเนินคดี พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง แต่ยังให้ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีได้ด้วย ผู้เสียหายจึงมีอำนาจฟ้องด้วยตนเองได้ ซึ่งการดำเนินคดีโดยรัฐนั้นได้ผ่านการกลั่นกรองพยานหลักฐานจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้ว เมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล จึงไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควร จึงจะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 ส่วนกรณี que ผู้เสียหายฟ้องเองนั้นยังไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาก่อน จึงจำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องทุกคดีก่อนว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอให้นำเชื่อในเบื้องต้นว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งฟ้อง ซึ่งจะทำให้ผู้ถูกฟ้องต้องตกเป็นจำเลย อาจต้องถูกคุมขังและต้องต่อสู้คดีไปจนกว่าจะถึงที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและก่อให้เกิดความเสียหาย จึงจำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนว่า คดีมีมูลพอที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ ซึ่งจะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของผู้เสียหายที่นำมาให้ศาลไต่สวน หากเห็นว่าคดีมีมูลจึงจะประทับฟ้องและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาต่อไป ซึ่งการไต่สวนมูลฟ้องเป็นกระบวนการในการที่ศาลจะแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานของโจทก์ว่า มีพยานหลักฐานที่น่าจะเชื่อว่ามี การกระทำความผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ โดยพิจารณา

จากพยานหลักฐานของโจทก์ฝ่ายเดียว ยังไม่ได้พิจารณาจากพยานหลักฐานของจำเลย จึงยังไม่ถึงขั้นรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัย เพียงแต่พิจารณาว่ามีมูลหรือไม่เท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้วิธีการในระบบไต่สวน แต่โดยที่ประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก และมีระบบไต่สวนผสมอยู่ด้วย จึงมีการนำเอาระบบกล่าวหามาใช้ในการไต่สวนมูลฟ้องด้วย ซึ่งเดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม ได้กำหนดให้จำเลยอาจตั้งทนายความมาเพื่อซักถามพยานโจทก์ได้ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิที่จะถามค้านในระบบกล่าวหา ดังนั้น ปรากฏที่ทนายจำเลยยังถามค้านอยู่ในประเด็นแห่งคดีและไม่พุ่มเพื่อจนเกินไป ศาลจะต้องให้สิทธิแก่จำเลยในการถามค้าน แต่ปัจจุบันได้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ให้จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นนี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งเป็นการนำหลักการไต่สวนมาใช้แทนหลักเกณฑ์เดิมที่ให้จำเลยมีสิทธิถามค้านได้ตามระบบกล่าวหา ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากคู่ความจะซักถามได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น จำเลยจึงถามพยานได้เท่าที่ศาลอนุญาต ถ้าศาลไม่อนุญาตก็จะซักถามพยานนั้นไม่ได้

การไต่สวนในลักษณะของระบบกล่าวหาทั่วไป โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวน โดยโจทก์ต้องซักถามพยานในรายละเอียดต่างๆ ของเอกสาร แม้จะส่งสำเนาเอกสารให้ศาลแล้ว แต่ก็ไม่ได้มีรายละเอียดว่า แต่ละขั้นตอนได้มีการกระทำให้บ้าง คงมีแต่คำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้องเท่านั้น ในคำฟ้องโจทก์จะบรรยายข้อเท็จจริงพอเข้าใจให้ครบองค์ประกอบของความผิด รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยยื่นบัญชีระบุพยาน ซึ่งจะมีชื่อพยานบุคคลและเอกสาร แต่ไม่ได้ยื่นพยานเอกสารแต่ละฉบับว่าเป็นเอกสารใดบ้าง และพยานบุคคลที่จะเบิกความนั้นจะเบิกความในรายละเอียดอย่างไร ศาลจึงทราบเฉพาะข้อเท็จจริงตามคำฟ้อง ไม่ทราบรายละเอียดของพยานบุคคลและพยานเอกสาร จึงไม่อาจไต่สวนด้วยตนเอง แต่ทนายโจทก์จะเป็นผู้นำพยานบุคคลและพยานเอกสารมาให้ศาลไต่สวน โดยทนายโจทก์จะซักถามพยานและอ้างส่งเอกสารต่อศาล ศาลจึงทราบรายละเอียดแห่งคดีในวันไต่สวน จากนั้นจึงให้ทนายจำเลยได้ซักค้านพยานโจทก์ ซึ่งศาลเองก็ไม่อาจทราบได้ว่าฝ่ายจำเลยมีประเด็นใดที่จะหักล้าง จึงต้องฟังทนายจำเลยซักค้านไปก่อน แล้วจึงให้ทนายโจทก์ถามตง หากคู่ความยังถามอยู่ในกรอบประเด็นที่ต่อสู้กันศาลก็ต้องปล่อยให้ซักถาม ถามค้าน หรือถามตงไปจนกว่าจะจบ วันแต่จะปรากฏว่าเป็นการถามพุ่มเพื่อ หรือประวิงให้ซักซ้ำ เช่น การถามคำถามเดียวกันซ้ำหลายครั้งหรือถามกลับไปกลับมาหลายครั้งโดยที่พยานก็ตอบเช่นเดิม ศาลจึงจะห้ามไม่ให้ถามในประเด็นนั้นอีก จากนั้นศาลอาจไต่สวนในรายละเอียดอื่นๆ หรือเรียกพยานหลักฐานอื่นๆ ที่เห็นว่าจำเป็นมาไต่สวนเพิ่มเติมตามที่คู่ความร้องขอโดยจะไม่เรียกมาเอง เนื่องจากยังติดกับระบบกล่าวหา

ที่ศาลต้องวางตัวเป็นกลาง หน้าที่นำสืบเป็นของคู่ความ และศาลเองก็ไม่อาจทราบได้ว่ามีพยานหลักฐานอื่นใดที่เกี่ยวข้องอีก นอกจากจะได้รับทราบจากคำแถลงของคู่ความ เมื่อได้สวนเสร็จแล้วจึงพิจารณาว่าพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาให้ศาลได้สวนนั้นว่ามีมูลน่าเชื่อว่ามีกระทำความผิดจริงและจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ หากเห็นว่ามิมีมูลจึงจะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป แต่หากเห็นว่าไม่มีมูลก็จะพิพากษายกฟ้อง ในส่วนคดีทั่วไปก็คงจะไม่ใช้เวลามากนัก จึงไม่เกิดปัญหา

สำหรับในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใช้วิธีพิจารณาความอาญา ระบบไต่สวน ซึ่งมาจากหลักการดำเนินคดีโดยรัฐอย่างเคร่งครัด พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้อง ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องอย่างจำกัด การดำเนินการขึ้นสอบสวนเริ่มตั้งแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะมีเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการเป็นผู้สอบสวนร่วมกัน โดยมีผู้พิพากษาไต่สวนทำการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส(Code of Criminal Procedure) มาตรา 272 และมาตรา 272-1 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี (Criminal-Procedure-Code-Germany-1987) มาตรา 200 ถึงมาตรา 204 และเมื่อพนักงานอัยการฟ้องจำเลยต่อศาลแล้ว ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องเสมอ พนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการไต่สวนซึ่งผู้พิพากษาได้ทำการไต่สวนมาพร้อมกับฟ้องด้วย เพื่อให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาในชั้นศาลจะได้ใช้เป็นพยานหลักฐานในการไต่สวนมูลฟ้อง

ส่วนการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานให้ศาลไต่สวนว่ามีมูลเพียงพอที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณา แต่เนื่องจากศาลไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มแรก และไม่ได้มีการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาก่อนดังเช่นการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จึงไม่มีข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวน ศาลจึงไม่รู้ข้อเท็จจริงในสำนวนว่าพยานแต่ละปากรู้เห็นข้อเท็จจริงอย่างไรมานอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง และพยานหลักฐานบางส่วนที่โจทก์ส่งมาพร้อมกับฟ้อง ในการไต่สวนศาลจึงไม่สามารถสอบถามในลักษณะของการไต่สวนอย่างแท้จริงได้ดังเช่นสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่เป็นการดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ กฎหมายบังคับให้ต้องส่งสำนวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนมาพร้อมกับฟ้องเพื่อให้ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีได้ใช้เป็นพยานหลักฐานในการไต่สวนมูลฟ้อง

นอกจากนี้ ในการไต่สวนคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมากนั้น พยานจะต้องเบิกความในรายละเอียดของเอกสารแต่ละรายการไปจนครบถ้วนตามข้อกล่าวหา เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ฉ้อโกงประชาชน ลักทรัพย์หรือยักยอก หรือคดีอื่นดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะต้องนำสืบเกี่ยวกับเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ จนครบถ้วน โดยนำสืบถึงวันเวลาและสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงให้สอดคล้องกับข้อกล่าวหา ซึ่งในทางปฏิบัติต้องใช้ระยะเวลาในการไต่สวนคดีลักษณะดังกล่าวเป็นเวลานาน ยิ่งมีการจำนวนผู้เสียหายหลายคนหรือผู้กระทำความผิดจำนวนหลายคน หรือจำนวนเงินค่าเสียหายมากเท่าไรยิ่งใช้เวลาในการไต่สวนมากเท่านั้น ซึ่งจะต้องไต่สวนจนครบทุกปาก

ทุกกรณีที่มีการกระทำผิด หากใช้วิธีการไต่สวนตามหลักเกณฑ์ที่ใช้อยู่ ศาลจะทราบเฉพาะข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและเอกสารในสำนวน โดยไม่ทราบรายละเอียดของพยานบุคคลและพยานเอกสาร จึงไม่อาจไต่สวนด้วยตนเอง แต่ทนายโจทก์จะเป็นผู้นำพยานบุคคลและพยานเอกสารมาให้ศาลไต่สวน โดยทนายโจทก์จะซักถามพยานและอ้างส่งเอกสารต่อศาล ศาลจึงทราบรายละเอียดแห่งคดีในวันไต่สวน และไม่ทราบประเด็นที่จำเลยจะหักล้าง จึงต้องให้ซักถาม ถามค้าน และถามดิ่งไปตามลำดับ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะต้องใช้เวลาานานดังได้กล่าวแล้ว แต่หากนาระบบไต่สวนอย่างแท้จริงดังเช่นสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาใช้อย่างเต็มรูปแบบ สำหรับกรณีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก โดยจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ให้โจทก์ต้องยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริง พยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์แต่ละปาก และเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวนเพื่อให้ศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์มาก่อนว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร มีรายละเอียดอย่างไร พยานหลักฐานที่แถลงส่งมามีน้ำหนักสนับสนุนให้น่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร เมื่อถึงวันนัดศาลอาจสอบถามเท่าที่จำเป็นและให้ความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมเท่าที่จำเป็น จะทำให้ลดเวลาการไต่สวนลงไปได้มาก ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการไต่สวนมูลฟ้องสำหรับคดีประเภทดังกล่าว และเป็นไปตามหลักการในระบบไต่สวน

ส่วนจำเลยหากจะชี้แจงข้อกล่าวหาของโจทก์ว่าไม่ถูกต้องด้วยเหตุผลใด ก็อาจแถลงข้อเท็จจริงมาเพื่อให้ศาลได้พิจารณาหรือนำพยานหลักฐานใดมาหักล้างว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีมูล โดยสรุปข้อเท็จจริงที่มาที่ไปของพยานหลักฐานของโจทก์ว่าไม่ถูกต้องอย่างไร เพื่อให้ศาลได้พิจารณาด้วยเช่นกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย เนื่องจากในคดีลักษณะดังกล่าวมักจะต่อสู้กันด้วยพยานเอกสาร ซึ่งหากให้จำเลยได้มีโอกาสชี้แจงข้อเท็จจริงตั้งแต่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จะทำให้เกิดความยุติธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เพราะหากศาลพิจารณาพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าคดีมีมูลก็จะประทับฟ้องไว้พิจารณาเพื่อให้โอกาสคู่ความได้ต่อสู้คดีในชั้นพิจารณาต่อไป แต่หากเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็จะได้พิพากษายกฟ้องทั้งหมดหรือบางข้อหาที่ไม่มีมูล ซึ่งจำเลยก็ไม่ต้องถูกดำเนินคดีซึ่งอาจจะต้องถูกควบคุมตัวหรือต้องหาประกันและต้องต่อสู้คดีในชั้นพิจารณาต่อไป หรือต่อสู้คดีเพียงบางข้อหา ส่วนข้อหาที่ไม่มีมูลก็จะได้ไม่เป็นภาระที่จะต้องต่อสู้คดี ซึ่งการที่แถลงรายละเอียดดังกล่าวล่วงหน้าไม่เป็นการทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในทางคดี เนื่องจากเป็นการต่อสู้กันด้วยพยานเอกสารที่มีอยู่แล้ว คู่ความฝ่ายใดมีพยานเอกสารใดก็ต้องนำมาเปิดและหักล้างกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งมิใช่เป็นการต่อสู้กันด้วยพยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ ซึ่งจะต้องมีการถามค้านพยานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าพยานรู้เห็นเหตุการณ์มาจริงหรือไม่ จึงไม่จำเป็นจะต้องปกปิดข้อเท็จจริงของพยานแต่ละปากแต่อย่างใด

ดังนั้น ในการที่ศาลจะสั่งให้คู่ความยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ต่อศาลล่วงหน้าก่อนนั้น จำเป็นจะต้องมีสภาพบังคับ เพราะหากคู่ความปฏิบัติตามยอมเป็นประโยชน์ ต่อการไต่สวน ทำให้การไต่สวนคดีเสร็จลงได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม แต่หากคู่ความ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ย่อมไม่เกิดผลสำเร็จ และจะต้องไต่สวนพยานตามหลักเกณฑ์เดิมซึ่งจะต้อง ใช้ระยะเวลาานาน จึงควรกำหนดมาตรการเพื่อให้มีสภาพบังคับที่คู่ความต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติ จะต้องเสียสิทธิหรือได้รับผลกระทบ โดยเทียบเคียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229/1 วรรคท้าย ในเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยานว่า หากคู่ความไม่ดำเนินการดังกล่าว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้ไต่สวนพยานฝ่ายนั้นหรือรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว แต่เพื่อไม่ให้กฎหมาย มีลักษณะที่ตึงจนเกินไป และเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นอาจกำหนดข้อยกเว้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจว่า หากคู่ความมิได้ตั้งใจหรือมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณา ตามความเหมาะสม หากศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัย ชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ก็ให้ศาลไต่สวนและรับฟังพยานหลักฐาน ดังกล่าวได้

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการค้นหาความจริง แต่ก็ได้นำระบบไต่สวนมาใช้ด้วย จึงถือเป็นระบบผสม หากนำระบบไต่สวนมาใช้สำหรับกรณีที่มีพยานเอกสาร จำนวนมากและเป็นการต่อสู้กันด้วยพยานเอกสารเป็นหลัก ซึ่งเป็นพยานเอกสารที่มีอยู่แล้ว จะทำให้ การค้นหาความจริงแห่งคดีซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง ที่ถูกต้อง จะทำให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว

2. ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติหลักเกณฑ์ให้ศาลมีอำนาจ กำหนดวิธีการในการสืบพยานคดีอาญาที่มีพยานเอกสารจำนวนมากในชั้น ตรวจพยานหลักฐาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยให้ นำระบบการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ในคดีอาญาทั่วไป เพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายนำพยานหลักฐาน มาแสดงให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบ และแถลงแนวทางการต่อสู้คดีว่าต้องการจะสืบพยาน ปากใดบ้าง เหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานแต่ละปาก รวมถึงประเด็นที่จะสืบ ซึ่งหาก พยานหลักฐานใดที่คู่ความสามารถยอมรับกันได้ก็就不用สืบพยานปากนั้น หรือรับฟังข้อเท็จจริง ตามหลักฐานนั้นได้ และสืบพยานหลักฐานเฉพาะที่สำคัญและจำเป็นจริงๆ โดยในวันตรวจพยานหลักฐาน คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องยื่นบัญชีระบุพยาน ซึ่งจะมีรายละเอียดของพยานบุคคลแต่ละปาก

และพยานเอกสารต่อศาล แล้วศาลจะให้คู่ความตรวจดูพยานเอกสารแต่ละฉบับ คู่ความจะต้องตรวจดูว่า เอกสารนั้นเป็นประเด็นที่จะต่อสู้หรือไม่ จากนั้นศาลจะถามคู่ความแต่ละฝ่ายว่ามีพยานบุคคลปากใดบ้าง จะสืบในประเด็นใด พยานปากใดหรือเอกสารฉบับใดสามารถรับข้อเท็จจริงกันได้ พยานปากใด หรือเอกสารฉบับใดไม่สามารถรับกันได้อีกก็ต้องสืบพยาน ซึ่งมักจะเป็นพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ในที่เกิดเหตุ ส่วนพยานแวดล้อมอื่นๆ ที่เป็นไปตามข้อเท็จจริงก็อาจจะรับกันได้ เช่น คดีข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยใช้อาวุธ ปืนยิง โจทก์มักจะต้องสืบพยานซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุ นอกจากนั้นยังมีพยานซึ่งเป็นผู้ตรวจ พิสูจน์อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนที่ยึดได้ หรือผู้ตรวจสอบการได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ของจำเลย ซึ่งไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ขณะที่คนร้ายใช้อาวุธปืนยิง เพียงแต่เป็นผู้ตรวจพิสูจน์อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืนซึ่งเจ้าพนักงานยึดมาได้ หรือตรวจสอบการได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ของจำเลยเท่านั้น และผลการตรวจสอบดังกล่าวเป็นไปตามข้อเท็จจริง ก็อาจรับกันได้ และไม่ต้อง สืบพยาน จึงเหลือพยานเท่าที่จำเป็นจะต้องสืบไม่มาก ทำให้ระยะเวลาในการสืบพยานลดน้อยลง

ส่วนคดีที่มีประเด็นที่จะต้องสู้กันและมีพยานเอกสารจำนวนมาก เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับ เอกสารที่มีเอกสารอ้างส่งต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชน ที่มีผู้เสียหายตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป มีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีลักทรัพย์ หรือยักยอก หรือคดีอื่น ที่กระทำในลักษณะ เดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป หรือคดีอื่นในลักษณะเดียวกัน ที่ไม่สามารถรับข้อเท็จจริงกันได้ และคู่ความโดยเฉพาะโจทก์ จะต้องสืบพยานให้ระเอียดครบถ้วน เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้รับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัย ส่วนจำเลยจะต้องนำสืบพยานหักล้างให้ได้ แต่ในทางปฏิบัติการสืบพยานคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก เช่น ที่มีการกระทำในลักษณะเป็นการปลอมแปลงเอกสาร หรือการปิดบังซ่อนเร้น แล้วใช้อเอกสาร ที่ปลอมแปลงหรือปิดบังซ่อนเร้นดังกล่าวแอบเอาเงินของผู้เสียหายไป ซึ่งหากกระทำมาเป็นเวลานาน โดยอาศัยโอกาสการเป็นพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการเงินหรือบัญชี หรือการหลอกลวงด้วยกลยุทธ์ต่างๆ หรือการลักทรัพย์ ฉ้อโกงหรือยักยอก หรือการใช้กลยุทธ์หลอกลวงผู้เสียหายจำนวนมาก ที่กระทำกัน เป็นขบวนการ เป็นระยะเวลายาวนานจนกว่าจะถูกจับได้ ดังตัวอย่างที่กล่าวในตอนต้น ยังมีการโอน เงินจำนวนครั้ง และโอนไปมาหลายบัญชีมากเท่าไรยิ่งใช้เวลาในการสืบพยานมากเท่านั้น ซึ่งในชั้นไต่สวน มูลฟ้อง เพียงแต่ไต่สวนให้ความเห็นว่าคดีมีมูลที่ใช้เวลามากแล้ว ยิ่งในชั้นพิจารณาของศาล โจทก์ จะต้องนำสืบให้รับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ส่วนจำเลยจะต้อง นำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ให้ได้ จึงต้องสู้กันด้วยพยานหลักฐานโดยเฉพาะพยานเอกสาร ยิ่งต้องใช้เวลาในการสืบพยานมากกว่าการไต่สวนมูลฟ้องอย่างมาก ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจะไต่สวน เฉพาะพยานหลักฐานของโจทก์ แต่ในชั้นพิจารณาต้องสืบพยานทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย ยิ่งต้องใช้ระยะเวลา นานมากขึ้นไปอีก ตามตัวอย่างคดีดังกล่าวข้างต้น

นอกจากนี้ เมื่อคู่ความอ้างส่งเอกสารในครอบครองของตนต่อศาล ศาลจึงสามารถทราบได้ในวันตรวจพยานหลักฐานว่ามีพยานเอกสารจำนวนมากน้อยเพียงใด และจะต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานมากน้อยเพียงใด ซึ่งหากจะต้องใช้วิธีการสืบพยานในระบบกล่าวหา โดยใช้วิธีการซักถามถามค้านและถามตงพยานบุคคลที่เป็นผู้เสียหายจะต้องมาเบิกความต่อศาลทุกคน และเบิกความในรายละเอียดของแต่ละคนที่ถูกหลอกลวง จำนวนเงินที่โอนไปและผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้รับคืนมาเสร็จแล้วจำเลยซึ่งมีสิทธิถามค้าน มักจะถามค้านผู้เสียหายแต่ละคนเพื่อทำลายน้ำหนัก และเพื่อให้มีข้อเท็จจริงบางอย่างปรากฏขึ้น จากนั้นโจทก์จะถามตง โดยถามในส่วนที่ผู้เสียหายแต่ละคนเบิกความตอบคำถามค้านไม่ชัดเจน ยิ่งผู้เสียหายจำนวนมากเท่าไร พยานเอกสารจำนวนมากเท่าไร ยิ่งต้องใช้เวลามากเท่านั้น แต่หากให้ศาลมีอำนาจกำหนดว่าจะใช้วิธีการสืบพยานระบบใด ก็จะทำให้สามารถเลือกได้ว่าจะใช้ระบบการสืบพยานตามระบบเดิมหรือใช้ระบบไต่สวน และด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบผสมโดยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก แต่ก็มีการนำระบบไต่สวนมาใช้ด้วย และใช้กันมานานแล้ว มิได้เป็นการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความขึ้นมาใหม่ที่ให้นำระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมาใช้โดยตรงดังเช่นวิธีพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ หรือศาลอุทธรณ์แผนกคดีเลือกตั้ง ระบบการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นระบบผสมทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ดังนั้น จึงควรจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์เดิม เพียงแต่แก้ไขเพิ่มเติมในบางส่วนให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดวิธีการพิจารณาคดีแต่ละประเภทคดีให้เหมาะสม ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็ได้กำหนดให้ศาลสามารถรับฟ้องเป็นคดีประเภทต่างๆ ได้ เช่น คดีมโนสาเร่คดีไม่มีข้อยุ่งยาก และคดีแพ่งสามัญ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทคดีดังกล่าวก็มีวิธีพิจารณาบางอย่างที่แตกต่างกันออกไป เพื่อบริหารจัดการคดีประเภทที่ไม่มีข้อยุ่งยากให้เสร็จไปโดยสะดวกรวดเร็ว แม้คดีอาญาจะมีความแตกต่างจากคดีแพ่งที่คดีอาญามีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่การแก้ไขก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ในแง่ที่จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย และไม่เสียความเป็นธรรม ส่วนเหตุที่บางคดีใช้วิธีระบบกล่าวหา บางคดีใช้ระบบไต่สวน จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมหรือลักลั่นกันและสมควรให้ศาลใช้ดุลพินิจเลือกการพิจารณาได้หรือไม่ นั้น ประเด็นนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายเป็นเรื่อยๆ ไป เช่น มาตรา 173/1 ในเรื่องการตรวจพยานหลักฐานศาลจะกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจึงไม่จำเป็นต้องตรวจพยานหลักฐานทุกคดี บางคดีที่มีพยานหลักฐานไม่มาก ซึ่งคู่ความและศาลสามารถทราบจากรูปคดีตามคำฟ้อง และบัญชีระบุพยานว่ามีพยานหลักฐานมากน้อยเพียงใด หากเป็นคดีทั่วไปและตามบัญชีระบุพยานของโจทก์และจำเลยไม่มีพยานหลักฐานมากนัก ศาลอาจนัดสืบพยานโจทก์

และจำเลยไปตามปกติ โดยไม่ต้องนัดตรวจพยานหลักฐานก็ได้ แต่หากพิจารณาคำฟ้องและบัญชีระบุพยานของทั้งสองฝ่ายแล้ว มีพยานหลักฐานจำนวนมาก ศาลอาจนัดตรวจพยานหลักฐานเพื่อคัดกรองพยานหลักฐานที่จะต้องสืบพยานกันจริงๆ ก็ได้ กฎหมายจึงให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสมของลักษณะคดี

ในคดีอาญาทั่วไปอาจกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาตามหลักเกณฑ์เดิม ส่วนคดีที่มีเอกสารจำนวนมากและจะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานเอกสารเป็นหลักแล้ว ก็อาจให้ศาลเลือกว่าจะใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาในระบบใดส่วนได้ และใช้ระบบใดส่วนกับทุกคดีที่มีเอกสารจำนวนมากและจำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลาสืบพยานยาวนาน เพื่อประโยชน์ของคู่ความเองและทำให้ศาลพิจารณาคดีได้รวดเร็วขึ้น โดยกระทำทุกคดีที่มีลักษณะดังกล่าว มิใช่คดีลักษณะเดียวกัน บางคดีใช้ระบบกล่าวหา บางคดีใช้ระบบไต่สวน ก็จะไม่เป็นการลักลั่นกัน ข้อสำคัญต้องให้เกิดความเป็นธรรม แก่ทั้งสองฝ่าย ซึ่งระบบไต่สวนได้มีใช้กันอยู่หลายประเทศในทวีปยุโรป ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่ามีความเป็นธรรม แต่สำหรับการตรวจพยานหลักฐานนั้น ไม่ปรากฏว่าสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐาน อาจเป็นเพราะสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีระบบผู้พิพากษาไต่สวน ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดีแม้เป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ส่วนผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอย่างจำกัด แต่ประเทศไทยนั้น ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง โดยจะไต่สวนมูลฟ้องเฉพาะคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ แต่คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์มีปริมาณน้อยกว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์มาก เมื่อไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลย่อมไม่ทราบข้อเท็จจริงในสำนวน จึงได้กำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานสำหรับคดีที่มีพยานหลักฐานจำนวนมากเพื่อให้มีการสืบพยานหลักฐานเฉพาะที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น และการส่งเอกสารมาก่อนก็ไม่เป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงในสำนวน เพราะในวันตรวจพยานหลักฐาน คู่ความทั้งสองฝ่ายก็ต้องนำพยานเอกสารมาให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบก่อนแล้ว ซึ่งทำให้การต่อสู้คดีเป็นไปด้วยความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้นกว่าที่จะไม่มีการตรวจพยานหลักฐาน

ส่วนการให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาในระบบเดิมหรือระบบไต่สวนนั้น เพื่อให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น ไม่ตึงจนเกินไป หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์ให้คู่ความร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจะใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวนสำหรับคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ก็จะเป็นประโยชน์ ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน โดยในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน เมื่อศาลตรวจพยานหลักฐานแล้วย่อมรู้ว่ามิพยานเอกสารที่จะสืบมาน้อยเพียงไร หากพิจารณาแล้วเห็นว่าการสืบพยานตามหลักเกณฑ์เดิมจะต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานนานก็อาจจะกำหนดให้ใช้วิธีการสืบพยานในระบบไต่สวนได้ และเมื่อศาลกำหนดให้ใช้วิธีการสืบพยานในระบบไต่สวนแล้ว ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสั่งให้คู่ความยื่นบันทึกคำให้การสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลล่วงหน้า

ก่อนวันนัดไต่สวนเพื่อให้ศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์มาก่อนว่ามีรายละเอียดอย่างไร พยานหลักฐานที่แถลงส่งมามีน้ำหนักสนับสนุนให้น่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร ส่วนจำเลยก็ให้ยื่นบันทึกคำให้การชี้แจงข้อกล่าวหาของโจทก์ว่าไม่ถูกต้องด้วยเหตุผลใด โดยแถลงข้อเท็จจริงมาเพื่อให้ศาลได้พิจารณา หรือนำพยานหลักฐานใดมาหักล้างว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่ถูกต้องอย่างไร ซึ่งจะทำให้การไต่สวนเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการไต่สวน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย

ทั้งนี้ ในการที่ศาลจะสั่งให้คู่ความยื่นคำให้การสรุปข้อเท็จจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ต่อศาลล่วงหน้าก่อนนั้น จำเป็นจะต้องมีสภาพบังคับ เพราะหากคู่ความปฏิบัติตามยอมเป็นประโยชน์ต่อการไต่สวน ทำให้ไต่สวนคดีเสร็จลงได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม แต่หากคู่ความไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ย่อมไม่เกิดผลสำเร็จ และจะต้องไต่สวนพยานตามหลักเกณฑ์เดิมซึ่งต้องใช้ระยะเวลาานาน จึงควรที่จะกำหนดมาตรการเพื่อให้มีสภาพบังคับที่คู่ความจะต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติ จะต้องเสียสิทธิหรือได้รับผลกระทบ โดยอาจกำหนดว่า หากคู่ความไม่ดำเนินการดังกล่าว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้ไต่สวนพยานฝ่ายนั้นหรือรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว แต่เพื่อไม่ให้กฎหมายมีลักษณะที่ตึงจนเกินไป และเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นอาจกำหนดข้อยกเว้นให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าหากคู่ความมิได้ตั้งใจหรือมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาตามความเหมาะสม หากศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ก็ให้ศาลไต่สวนและรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้เท่าที่จำเป็นและสมควร

แต่อย่างไรก็ดี แม้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยจะเป็นระบบผสม ในชั้นตรวจพยานหลักฐานถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมของคดีก่อนสืบพยาน จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมชัดเจนมีสภาพบังคับเพื่อให้คู่ความได้ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ทั้งนี้ เพื่อให้การค้นหาความจริงในระบบไต่สวนสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การตรวจพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพรวมไปถึงช่วยทำให้การสืบพยานมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย ทำให้สามารถสืบพยานเสร็จสิ้นไปได้โดยเร็วและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่คู่ความ

3. ปัญหาระบบการพิจารณาคดีในคดีบางประเภทที่มีพยานเอกสารจำนวนมากไม่เหมาะสม มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 ได้บัญญัติ หลักการสำคัญในการสืบพยานคดีอาญาทั่วไปที่จะต้องอาศัยการรู้เห็นเหตุการณ์ของพยานมาเบิกความยืนยันข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ อันเป็นจุดเด่นของระบบกล่าวหาที่ใช้ในการพิสูจน์ว่าพยานได้รู้เห็นเหตุการณ์มาด้วยตนเองจริงหรือไม่ เพียงใด พยานจะอยู่ในเหตุการณ์หรือใกล้ชิดกับเหตุการณ์หรือห่างออกไป หรือเพียงแต่รับฟังคำบอกเล่าของบุคคลอื่นมาอีกที พยานที่อยู่ในเหตุการณ์ได้รู้เห็นหรือรับรู้เหตุการณ์มากน้อยเพียงใด หรือรู้เห็นเหตุการณ์โดยตลอดหรือรู้เห็นเป็นบางช่วง รู้เห็นชัดเจนหรือคลุมเครือ และสามารถจดจำและลำดับเหตุการณ์ได้หรือไม่สอดคล้องกับพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ เช่น คดีอาญาข้อหาฆ่าผู้อื่นเหตุเกิดริมถนนสาธารณะ ในเวลากลางคืน พยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ซึ่งมาเบิกความต่อศาลนั้น พยานอยู่ในที่เกิดเหตุอยู่ตลอดหรือบังเอิญผ่านไปพอดี แล้วพยานเห็นเหตุการณ์โดยตลอดหรือไม่ พยานอาจจะอยู่ในบริเวณนั้น แต่อาจไม่ได้เห็นเหตุการณ์ตั้งแต่แรก โดยพยานอาจได้ยินเสียงทะเลาะวิวาทต่าทอกัน หรือโต้เถียงกันอย่างรุนแรง จึงหันไปดู เห็นคนร้ายใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย แล้ววิ่งหนีออกจากที่เกิดเหตุไปทันที ขณะนั้นพยานอยู่ในระยะไม่ห่างมากนัก และมีแสงไฟจากฟ้าริบทาง จึงมีโอกาสเห็น แต่เห็นในระยะเวลานั้นสั้น พยานจะมีโอกาสจดจำคนร้ายได้มากน้อยเพียงใด คนร้ายมีตำหนิรูปพรรณใดที่ให้พยานจดจำได้ สิ่งเหล่านี้เป็นข้อสำคัญที่คู่ความทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องนำสืบต่อสู้กัน โดยศาลเป็นคนกลาง คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันด้วยความเป็นธรรม โดยนำสืบต่อสู้กันตามพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย แต่ศาลยังอาจถามพยานในสิ่งที่พยานเบิกความยังไม่ชัดเจนหรือคู่ความไม่ได้ซักถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงบางอย่างที่ศาลยังมีข้อสงสัยจากการรับฟังสิ่งที่พยานเบิกความได้ แต่ศาลจะไม่ซักถามพยานเพื่อจะเพิ่มเติมข้อเท็จจริงในทางที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย โดยศาลจะต้องซักถามพยานเพิ่มให้ข้อเท็จจริงปรากฏและเกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายเท่านั้น

ทั้งนี้ แม้ศาลจะไม่เข้าไปซักถามพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างเต็มตัวดังเช่นระบบไต่สวนที่ศาลและพนักงานอัยการ รวมถึงพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุด แต่ก็มิใช่อัตินำสืบต่อสู้คดีกันด้วยพยานหลักฐานโดยศาลเป็นคนกลาง ซึ่งจะทำให้โจทก์และจำเลยเชื่อได้ว่าศาลจะให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะจำเลยซึ่งโดยหลักการแล้ว แม้จะมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ก็ตาม แต่ในความเป็นจริงการต่อสู้คดีของจำเลยซึ่งเป็นประชาชนกับรัฐซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐาน

จำเลยซึ่งเป็นประชาชนไม่มีอำนาจเช่นเดียวกับองค์กรทั้งสองดังกล่าวในการแสวงหาพยานหลักฐาน มาพิสูจน์ข้อเท็จจริง การต่อสู้ของจำเลยในการแสวงหาพยานหลักฐานมานำสืบจึงน้อยกว่ารัฐ แต่เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว การพิจารณาคดีที่ศาลซึ่งวางตัวเป็นกลาง ย่อมเป็นหลักประกันให้แก่จำเลยได้ว่า จะได้รับความเป็นธรรม

ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก โดยมีระบบไต่สวนเข้ามาช่วยเสริมให้ศาลมีอำนาจถามพยานในเวลาใด ด้วยคำถามใดก็ได้ หรืออาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่อีก เพื่อเสริมให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น การสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงเหมาะสมแก่การพิจารณาคดีโดยทั่วไป และควรคงตามรูปแบบดังกล่าวไว้ต่อไป

ส่วนคดีที่ต่อสู้กันด้วยพยานเอกสารเป็นสำคัญนั้น พยานบุคคลมิได้รู้เห็นเหตุการณ์ ในขณะที่เกิดเหตุอย่างเช่นคดีอาญาทั่วไป แต่พยานจะรู้เห็นเหตุการณ์จากการตรวจสอบข้อเท็จจริง จากพยานเอกสารต่างๆ จนเห็นความผิดปกติ และเมื่อตรวจสอบลึกลงไปมากขึ้นๆ ก็ จะเห็นการกระทำ ทุจริตผิดกฎหมาย จนนำมาสู่การดำเนินคดีต่างๆ ซึ่งคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ได้แก่ คดีความผิด เกี่ยวกับเอกสารที่มีเอกสารอ้างอิงต่อศาลตั้งแต่ 50 ลำดับ ขึ้นไป คดีฉ้อโกงประชาชนและที่มีผู้เสียหาย ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป คดีหลักทรัพย์ หรือยกยอก หรือคดีอื่น ซึ่งกระทำในลักษณะเดียวกันมีความเสียหายตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หรือมีผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เป็นต้น คดีประเภทนี้ก็จะต้องใช้วิธีการสืบพยานโดยอาศัยการซักถาม ถามค้ำน และถามติงดังกล่าวข้างต้น โดยพยานจะต้องเบิกความถึงความจริงมาและขั้นตอนของการ ตรวจสอบพยานเอกสารจนเห็นข้อพิรุช และจะต้องเบิกความยืนยันว่ามีสิ่งใดบ้างที่เป็นข้อพิรุช เพื่อให้ ศาลเห็นข้อพิรุชได้มากที่สุด โดยคู่ความแต่ละฝ่ายจะให้พยานเบิกความในรายละเอียดถึงที่มาที่ไป ของพยานเอกสารแต่ละฉบับ แต่ละรายการที่มีลักษณะเป็นการระดมทุนโดยลงข้อความทางระบบ คอมพิวเตอร์หลอกลวงให้ประชาชนนำเงินมาลงทุนเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้และตามกลุ่มที่กำหนด หากนำเงินมาลงทุนจะได้รับผลตอบแทน เป็นจำนวนร้อยละของเงินที่มาลงทุนพร้อมคืนเงินที่ลงทุนให้ โดยอ้างว่าจะนำเงินไปลงทุนในธุรกิจที่ได้ผลตอบแทนสูง ซึ่งความจริงมิได้นำเงินไปลงทุน แต่เป็นการ นำเงินของผู้ที่มาลงทุนในคราวก่อนหรือกลุ่มอื่นมามอบให้ผู้ที่มาลงทุนในอีกกลุ่มหนึ่งหรือในภายหลัง หมุนเวียนต่อๆ กันไป ในช่วงแรกผู้เสียหายได้รับเงินลงทุนพร้อมผลตอบแทนตามที่กำหนดไว้ แต่ภายหลัง หมุนเงินไม่ทัน จึงไม่สามารถคืนต้นเงินและผลประโยชน์ตอบแทนให้ตามที่ตกลงไว้ ซึ่งมีผู้เสียหาย จำนวนมากอาจเป็นร้อยหรือเป็นพันคน ผู้เสียหายแต่ละคนลงทุนในกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่ม และหลายครั้ง อาจมากถึง 50 ครั้ง หรือ 100 ครั้ง ซึ่งจะต้องนำสืบถึงการหลอกลวงที่ผู้เสียหายแต่ละคนโอนเงิน ให้จำเลยแต่ละกลุ่ม แต่ละครั้ง ทั้งจำนวนเงินและผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งจะปรากฏจากรายการ เคลื่อนไหวทางบัญชี ซึ่งการสืบพยานในระบบกล่าวหาจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาล

รับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จำเลยก็มีสิทธิต่อสู้คดีว่ามีได้กระทำความผิด จึงเป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวหา กับฝ่ายจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหา โดยใช้วิธีการซักถามถามค้านและถามตง พยานบุคคลที่เป็นผู้เสียหายจะต้องมาเบิกความต่อศาลทุกคน โดยจะต้องเบิกความในรายละเอียดของแต่ละคนที่ถูกหลอกลวง จำนวนเงินที่โอนไปและผลประโยชน์ตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับคืนมา รวมทั้งพยานอื่นที่รู้เห็นเกี่ยวข้อง ก็จะต้องเบิกความในรายละเอียดที่ตนเองรู้เห็นเสร็จแล้วจำเลยซึ่งมีสิทธิถามค้านก็จะถามค้านผู้เสียหายหรือพยานที่รู้เห็นเกี่ยวข้องแต่ละคนเพื่อทำลายน้ำหนัก และเพื่อให้มีข้อเท็จจริงบางอย่างปรากฏ จากนั้นโจทก์จึงถามตงพยาน โดยถามในส่วนที่ผู้เสียหายแต่ละคนเบิกความตอบคำถามค้านไม่ชัดเจน หลังจากนั้นจึงสืบพยานปากอื่นที่รู้เห็นเหตุการณ์ต่อไป ยิ่งผู้เสียหายจำนวนมากเท่าไรพยานที่เกี่ยวข้องมากเท่าไร พยานเอกสารจำนวนมากเท่าไร ยิ่งต้องใช้เวลาในการสืบพยานมากเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีคดีประเภทที่พนักงานการเงินหรือบัญชีฉ้อโกง ยักยอก หรือลักทรัพย์เงินของเจ้าของกิจการธุรกิจที่มีหลายสาขา ซึ่งมักจะมีบัญชีเงินฝากธนาคารหลายบัญชี เพื่อความสะดวกในการรับเงินจากลูกค้า และการจ่ายเงินแก่เจ้าหนี้ ซึ่งจะมีการโอนเงินกันไปมาโดยใช้ใบเบิกถอนเงิน แล้วจึงส่งจ่ายเช็คเข้าบัญชี ซึ่งมีทั้งการลงลายมือชื่อจริงของเจ้าของกิจการและมีการปลอมลายมือชื่อเจ้าของกิจการลงในเช็ค โดยการนำใบเบิกถอนเงินจากธนาคารที่มีการลงลายมือชื่อจริงของเจ้าของบัญชีไปเบิกถอนเงินจากบัญชีหนึ่งไปเข้าอีกบัญชีหนึ่งเต็มจำนวนเพื่อให้เห็นว่ามีเงินเข้าบัญชีครบถ้วน และแอบนำเช็คที่มีการปลอมลายมือชื่อไว้เบิกถอนเงินบางส่วนออกไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว เมื่อถึงกำหนดที่เจ้าของกิจการจะตรวจสอบบัญชีก็จะนำเงินจากอีกบัญชีหนึ่งไปใส่ให้ครบเพื่อตบตาเจ้าของกิจการมิให้รู้ว่าเงินบางส่วนหายไป จากนั้นก็จะถอนเงินไปอีกที่ โดยมีการนำเงินเข้าและออกแต่ละบัญชีหลายครั้ง หลายสาขา เป็นเวลานานหลายปีตามแต่โอกาส กว่าเจ้าของกิจการจะล่วงรู้ว่าเงินหายไป ซึ่งกรณีดังกล่าวมักจะมีพ้องมาหลายข้อหาและหลายกรรม เนื่องจากกระทำกันมาเป็นเวลานานอาจมีการกระทำความผิดเป็นร้อยละ กระทั่งในการนำสืบพยานหลักฐาน นอกจากพยานที่เป็นเจ้าของกิจการซึ่งเป็นผู้เสียหายแล้ว พยานที่เป็นผู้ตรวจสอบบัญชีจะต้องเบิกความประกอบพยานเอกสารในแต่ละบัญชี การโอนเงินเข้าออกแต่ละครั้ง วันเวลาใดโอนจากบัญชีใดไปเข้าบัญชีใด ด้วยธุรกรรมใดจากรายการเคลื่อนไหวทางบัญชี และสมุดบัญชีรับจ่าย รวมถึงรายการรับเงินจากลูกค้าและจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ จำนวนเงินที่โอนเข้าออก วันเวลา สถานที่ผ่านธนาคารใดจากบัญชีใดไปบัญชีใดซึ่งแต่ละบัญชีแต่ละธนาคารก็จะมีเอกสารต่างชุดกัน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับที่ธนาคารที่ละรายการ เสร็จแล้วจึงให้จำเลยถามค้านตามระบบกล่าวหา ซึ่งจะต้องกระทำเช่นเดียวกันเพื่อหักล้างว่าข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นไปอย่างที่พยานเบิกความ จากนั้นโจทก์จึงถามตง ก็จะต้องดำเนินการอย่างเดียวกันในส่วนที่พยานเบิกความไม่ชัดเจนหรือไม่ถูกต้องตรงกับเอกสาร เท่ากับว่าพยานปากหนึ่งเบิกความประกอบเอกสารจำนวนมากถึงสามครั้ง

การสืบพยานจำเลยก็ต้องกระทำในลักษณะเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากหลายๆ คดีที่มีลักษณะดังกล่าวจะใช้เวลาในการสืบพยานยาวนานมาก เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่ามีการแอบลักทรัพย์ ยักยอก หรือฉ้อโกงนำเงินบางส่วนออกจากบัญชีไปโดยมิชอบ ซึ่งหากมีการกระทำความผิดจำนวนครั้งมากเท่าไร การโอนเงินเข้าออกจากบัญชีธนาคารมากเท่าไร การปลอมแปลงเอกสารมากเท่าไร ยิ่งต้องใช้ระยะเวลาในการซักถามพยานมากเท่านั้น โจทก์จะต้องซักถามพยานทุกการกระทำในรายละเอียดดังกล่าว เพื่อให้พยานอธิบายไล่เรียงที่มาที่ไปของการกระทำความผิดแต่ละกระทง ซึ่งหากมีการกระทำความผิด 100 กระทง โจทก์จะต้องซักถามพยานถึงการกระทำความผิดทุกครั้ง มิฉะนั้นก็จะเป็ข้อให้จำเลยโต้แย้งว่าพยานไม่ได้ยืนยันถึงการกระทำของจำเลย คำเบิกความของพยานไม่มีน้ำหนัก

ส่วนการถามค้านฝ่ายจำเลยมีสิทธิถามค้านถึงการกระทำที่ถูกกล่าวหาทั้งหมดที่ละกระทง ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิของจำเลย トラบไต่ที่ยังถามในประเด็น มิได้ถามพุ่มเพื่อยหรือประวิงให้ซักช้า ศาลจะต้องให้สิทธิแก่จำเลยที่จะถามได้และหากพยานตอบคำถามค้านไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจน โจทก์ก็มีสิทธิถามถึงทุกอย่างที่พยานเบิกความไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจน ดังนั้น พยานปากหนึ่งจึงต้องเบิกความทั้งการซักถาม ถามค้าน และถามถึง ซึ่งเมื่อพยานเบิกความเกี่ยวกับเรื่องใดในเอกสาร พนักงานอัยการโจทก์จะต้องนำเอกสารฉบับนั้นขึ้นมาให้พยานดูเพื่อให้พยานยืนยันข้อเท็จจริง และอ้างส่งเป็นพยานต่อศาลในการซักถาม ถามค้าน และถามถึง จึงต้องให้พยานดูเอกสารทุกครั้งเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงตามเอกสาร เสร็จแล้วจึงให้ศาลดูเอกสารนั้น จากนั้นทนายจำเลยก็จะตรวจดูเอกสาร แล้วถามค้านดังกล่าวข้างต้น หากพยานเอกสารจำนวนมาก ทั้งการอ้างส่งเอกสาร การยืนยันเอกสาร และการตรวจดูเอกสารประกอบการซักถาม ถามค้านหรือถามถึงของคู่ความแต่ละฝ่าย ย่อมทำให้การดำเนินคดีดังกล่าวใช้เวลานานกว่าการพิจารณาคดีอาญาอื่นทั่วไป ขึ้นอยู่กับจำนวนของพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องของแต่ละฝ่าย

ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวน ซึ่งเป็นระบบที่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับรัฐ ระบบนี้เน้นในการค้นหาความจริงเป็นสำคัญ โดยพิจารณาจากพยานเอกสารมากกว่าคำเบิกความ เพื่อให้การทำงานคล่องตัว จึงไม่เข้มงวดในกฎเกณฑ์ การพิจารณาอย่างเช่นในระบบกล่าวหา ผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการไต่สวนพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา โดยมีสำนวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนรวบรวมไว้ ซึ่งพนักงานอัยการส่งมาพร้อมกับคำฟ้อง จึงมีข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆ ที่ทำให้ผู้พิพากษาทราบความเป็นมาและรายละเอียดในสำนวนได้เป็นอย่างดี เมื่อถึงวันนัดไต่สวนพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาศาลก็จะทราบข้อเท็จจริงที่พยานจะเบิกความแล้ว จึงจะสอบถามเพียงเท่าที่ข้อเท็จจริงยังขาดอยู่ไม่มาก โดยให้พยานเล่ารายละเอียดให้ฟังแล้วซักถามเพิ่มเติม พนักงานอัยการหรือทนายความอาจเสนอหัวข้อหรือคำถามให้ศาลช่วยถามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 312, 331, 332 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 257 และ 257a จึงไม่ต้องมีการซักถาม ถามค้าน หรือถามถึง

ทำให้การไต่สวนพยานหลักฐานกระทำเท่าที่จำเป็น จึงไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมนอกจากที่ปรากฏอยู่ในสำนวน การไต่สวนพยานหลักฐานจึงเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

เนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบผสมโดยมีระบบกล่าวหาเป็นหลัก และมีระบบไต่สวนเข้ามาช่วยเสริม จึงไม่สามารถนำระบบไต่สวนมาใช้เต็มรูปแบบ จึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์บางประการที่พอจะนำมาใช้ได้ ซึ่งหากมีการนำระบบไต่สวนมาใช้สำหรับคดีที่มีเอกสารจำนวนมาก ก็จะทำให้ศาลได้ตรวจดูพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อน โดยคู่ความจะต้องส่งบันทึกคำให้การของพยานที่สรุปข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพยานเอกสารชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานเอกสาร ความเป็นมา ลำดับขั้นตอนและรายละเอียดของเอกสารให้ศาลทราบ เพื่อตรวจดูก่อน เมื่อถึงวันนัด ศาลจะสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและให้คู่ความทั้งสองฝ่ายถามเท่าที่จำเป็น โดยในการไต่สวนให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความแต่ละฝ่ายถามเพิ่มเติม ไม่ต้องซักถามถามค้าน หรือถามถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดของเอกสารทั้งหมด ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายที่สามารถนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนได้ครบถ้วนอย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลาในการสืบพยานเป็นเวลานาน ทำให้ไม่เป็นภาระแก่คู่ความรวมทั้งศาล และเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

ดังนั้น จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคท้าย ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้วิธีพิจารณาความอาญา ระบบไต่สวนได้ ในกรณีที่เห็นว่าเป็นการสืบพยานที่ต้องใช้การตรวจสอบเอกสารเป็นสำคัญ และหากจะสืบพยานในระบบกล่าวหาตามระบบเดิมจะต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานยาวนาน โดยกำหนดวิธีการไต่สวน เมื่อศาลพิจารณาให้สืบพยานในระบบไต่สวนแล้ว ให้คู่ความส่งบันทึกคำให้การของพยานที่สรุปข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพยานเอกสารชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานเอกสาร ความเป็นมา ลำดับขั้นตอนและรายละเอียดของเอกสารให้ศาลทราบ เพื่อตรวจดูก่อน เมื่อถึงวันนัด ศาลจะสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและให้คู่ความทั้งสองฝ่ายถามเท่าที่จำเป็น โดยในการไต่สวนให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความแต่ละฝ่ายถามเพิ่มเติม ซึ่งในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยก็ใช้ระบบผสม ซึ่งมีทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนอยู่แล้ว เพียงแต่ระบบไต่สวนที่มีอยู่เดิมเป็นการเพิ่มเติมหลักการในระบบไต่สวนให้ศาลสามารถซักถามพยานหรือสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการค้นหาความจริง ส่วนการแก้ไขนี้ เป็นการนำระบบไต่สวนมาใช้กับการสืบพยานเพื่อให้การพิจารณาคดีในศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงน่าจะเป็นประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนต่อไป

อย่างไรก็ตาม ระบบการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาสำหรับการสืบพยานคดีอาญาทั่วไปซึ่งจะต้องอาศัยการรู้เห็นเหตุการณ์ของพยานมาเบิกความยืนยันข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ จำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้นหรือไม่ โดยกำหนดให้คู่ความฝ่ายโจทก์และจำเลยนำสืบต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐาน ศาลเป็นคนกลาง คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันด้วยความเป็นธรรม จะทำให้คู่ความเชื่อได้ว่าศาลจะให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือเป็นการอำนวยความสะดวกแก่คู่ความอย่างแท้จริง จึงควรคงไว้ตามเดิม

ส่วนระบบการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาสำหรับคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก ซึ่งเป็นคดีที่ต่อสู้กันด้วยพยานเอกสารเป็นสำคัญ พยานบุคคลมิได้รู้เห็นเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุดังเช่นคดีอาญาทั่วไป แต่จะรู้เห็นจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานเอกสารต่างๆ การค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาจึงไม่เหมาะสมเนื่องจากต้องใช้เวลาในการสืบพยานเป็นเวลานาน จึงสมควรนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีที่มีพยานเอกสารจำนวนมาก เพื่อให้ศาลค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีครบถ้วน และทำให้สามารถพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความและแก่ศาลด้วย

4. ปัญหาของกฎหมายไทยในการนำระบบกล่าวหามาใช้กับคดีบางประเภท

ประเทศไทยใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร จึงต้องยึดถือตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นสำคัญ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาโดยรวมแล้วมีลักษณะทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนรวมอยู่ด้วยกัน แต่ค่อนข้างไปทางระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน โดยมีลักษณะที่สำคัญคือหน้าที่นำสืบเป็นของคู่ความ การนำวิธีการซักถาม ถ้ามค้าน และถามตงมาใช้ ซึ่งถือเป็นสิทธิของคู่ความ แตกต่างกับระบบไต่สวนที่หน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นของศาล ศาลจึงเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความจะซักถามได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล การซักถามพยานจึงไม่ใช่สิทธิของคู่ความ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้บัญญัติหลักการไปในทางระบบไต่สวนมากนัก แต่ก็มีบางมาตราที่ให้ศาลสามารถถามได้ ก็เป็นเพียงการนำหลักการของระบบไต่สวนมาเสริมให้ระบบกล่าวหาที่มีอยู่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเท่านั้น แต่โดยหลักการแล้วยังค่อนข้างไปทางระบบกล่าวหา ศาลจึงต้องวางตัวเป็นกลาง หน้าที่นำสืบตกเป็นของคู่ความ ศาลมักจะไม่ซักถามข้อเท็จจริงใดๆมากนัก เว้นแต่จะเห็นว่า พยานเบิกความไม่ชัดเจนในสิ่งที่คู่ความได้ซักถาม ถ้ามค้าน หรือถามตง จึงจะถามให้ข้อเท็จจริงกระจ่างขึ้น เนื่องจากเกรงว่าผลของคำถามนั้นจะไปเป็นประโยชน์แก่คู่ความ

ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจทำให้ศาลถูกมองไปว่าไม่เป็นกลาง ศาลจึงอาจถามในสิ่งที่ยังมีข้อสงสัยอยู่บ้าง ตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ แม้จะมีกฎหมายให้ศาลสามารถซักถามในเวลาใดด้วยคำถามใดก็ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 วรรคหนึ่ง ว่า ในระหว่างพิจารณา เมื่อเห็นสมควร ศาลมีอำนาจถามโจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ แต่ในวรรคสอง ก็ยังกำหนดข้อห้ามไว้อีกว่า ห้ามมิให้ถามจำเลยเพื่อประโยชน์แต่เฉพาะเพิ่มเติมคดีโจทก์ซึ่งบกพร่อง เว้นแต่จำเลยจะอ้างตนเองเป็นพยาน อันแสดงให้เห็นว่า ศาลจะถามได้เฉพาะเมื่อเห็นสมควรเท่านั้น และจะต้องไม่ถามเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายโจทก์ มิได้ให้อำนาจถามได้อย่างการซักถามในระบบไต่สวนเพื่อการค้นหาความจริงทั้งหมด ดังนั้น ศาลจึงต้องยึดหลักความเป็นกลางโดยเคร่งครัด จะถามได้เฉพาะเมื่อเห็นสมควร ซึ่งการเห็นสมควรนั้นก็ต้องเห็นสมควรจริงๆ เช่น พยานเบิกความไม่ชัดเจนในเรื่องสำคัญ หากไม่ถามก็จะทำให้ตีความไปได้หลายทาง อันจะส่งผลต่อการวินิจฉัยชี้ขาดคดี จึงจำเป็นต้องถาม หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เช่น โอกาสการมองเห็นของพยานว่ามีโอกาสที่จะเห็นเหตุการณ์ได้มากน้อยเพียงไร เช่น เวลากลางวัน แต่พยานอยู่ห่างออกไป มีสิ่งใดบดบังการมองเห็นเหตุการณ์หรือไม่ หรือเวลากลางคืน มีแสงสว่างเพียงพอ ที่จะมองเห็นได้หรือไม่ ระยะเวลาของการมองเห็นได้ รวมทั้งระยะเวลาของการมองเห็น โอกาสที่จะจดจำคนร้ายได้มีมากน้อยเพียงไร หากคู่ความถามในรายละเอียดอื่นๆ ไว้แล้ว แต่ไม่ถามในส่วนนี้ ศาลอาจจำเป็นต้องถาม ซึ่งคำตอบที่ได้ก็อาจจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ศาลไม่อาจรู้ได้ว่าจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายใด เช่น หากอยู่ใกล้และมีแสงสว่างเพียงพอที่จะมองเห็น มีระยะเวลาหรือโอกาสที่จะจดจำคนร้ายได้ และคนร้ายนั้นคือจำเลย ก็จะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายโจทก์ แต่หากอยู่ไกลกัน หรือไม่มีแสงสว่างเพียงพอ หรือระยะเวลาสั้นเกินกว่าที่จะจดจำได้ ก็อาจเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายจำเลย

ดังนั้น ก่อนที่ศาลจะถามก็จะต้องพิจารณาในแต่ละกรณีว่าควรจะถามหรือไม่ จึงเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องถามพยานให้ชัดเจน ซึ่งในคดีทั่วไปที่จำเป็นต้องอาศัยการรู้เห็นเหตุการณ์จากพยานบุคคลเป็นสำคัญ ส่วนพยานหลักฐานอื่นเป็นพยานหลักฐานประกอบสนับสนุนคำเบิกความของพยานบุคคล เช่น คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ หรือทำร้ายร่างกาย หรือฆ่า หรือพยายามฆ่าผู้อื่น เป็นต้น การสืบพยานในระบบกล่าวหาดังเช่นที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็นับว่าเป็นประโยชน์ แต่สำหรับคดีมิได้อาศัยการรู้เห็นข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลเป็นสำคัญ แต่อาศัยหลักฐานจากพยานเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดจำนวนมาก เช่น คดีฉ้อโกงประชาชนที่มีการระดมทุน โดยกล่าวข้อความลงทางระบบคอมพิวเตอร์หลอกลวงให้ประชาชนนำเงินมาลงทุนเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ เมื่อประชาชนนำเงินมาลงทุน จะได้รับผลตอบแทนเป็นจำนวนร้อยละของเงินที่มาลงทุนพร้อมคืนเงินลงทุนให้ตามกลุ่มที่กำหนด โดยอ้างว่าจะนำเงินไปลงทุนในธุรกิจที่ได้ผลตอบแทนสูง ซึ่งความจริงมิได้นำเงินไปลงทุน แต่เป็นการนำเงินของผู้ที่มาลงทุนในคราวก่อนหรือกลุ่มอื่นมามอบให้ผู้ที่มาลงทุน

ในอีกกลุ่มหนึ่งหรือในภายหลังหมุนเวียนต่อๆ กันไป ในช่วงแรกผู้เสียหายได้รับเงินลงทุนพร้อมผลตอบแทนตามที่กำหนดไว้ แต่ภายหลังหมุนเงินไม่ทัน จึงไม่สามารถคืนต้นเงินและผลประโยชน์ตอบแทนตามที่ตกลงไว้ ซึ่งมีผู้เสียหายจำนวนมากอาจเป็นร้อยหรือเป็นพันคน ผู้เสียหายแต่ละคนลงทุนในกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่ม และหลายครั้ง อาจมากถึง 50 ครั้ง หรือ 100 ครั้ง ซึ่งจะต้องนำสืบถึงการหลอกลวงที่ผู้เสียหายแต่ละคนโอนเงินให้จำเลย แต่ละกลุ่มแต่ละครั้ง ทั้งจำนวนเงินและผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งจะปรากฏจากรายการเคลื่อนไหวทางบัญชี จึงต้องอาศัยพยานเอกสาร การจัดทำบัญชี การโอนเงินเข้าออกในแต่ละบัญชีเป็นสำคัญ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ก็ได้มีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป โดยยังใช้ระบบกล่าวหาที่หน้าที่นำสืบเป็นของคู่ความ โดยใช้วิธีการซักถาม ท้าถาม และถามติง คู่ความมีสิทธิในการซักถามได้อย่างเต็มที่ ศาลจะไม่ให้ซักถามได้เฉพาะกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น เช่น ใช้คำถามที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่นำสืบต่อสู้กัน การใช้คำถามที่ฟุ่มเฟือยหรือประวิงให้ซักช้า เป็นต้น

ในคดีอาญาที่อาศัยหลักฐานจากพยานเอกสารเป็นหลักโดยสามารถตรวจดูเอกสารได้เอง หากมีข้อสงสัยความเป็นมาหรือรายละเอียดบางประการในเอกสาร ก็สามารถสอบถามผู้จัดทำเอกสารนั้นได้โดยเจาะจงเฉพาะปัญหาที่สงสัยบางปัญหาเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องให้พยานผู้จัดทำหรือรู้เห็นเกี่ยวข้องกับเอกสารนั้นเบิกความถึงรายละเอียดของเอกสารตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้อีกฝ่ายถามค้านตั้งแต่ต้นจนจบ หรือถามติงตั้งแต่ต้นจนจบ ก็จะทำให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยคู่ความต้องส่งเอกสารและคำให้การของพยานต่อศาล เพื่อให้ศาลได้ตรวจดูเอกสารดังกล่าวก่อน พร้อมทั้งให้สิทธิแก่คู่ความที่จะตรวจดูเอกสารและคำให้การดังกล่าว หากเห็นว่ามีข้อสงสัยในส่วนใดหรือเอกสารหรือคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องในเรื่องใดศาลก็สามารถสอบถามเฉพาะในเรื่องนั้น รวมทั้งให้คู่ความซักถามเพิ่มเติมได้เฉพาะประเด็นที่ยังมีข้อสงสัยอยู่ หรือให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาหักล้างในเรื่องนั้น เช่น การสืบพยานในประเด็นที่ผู้เสียหายโอนเงินให้แก่จำเลยว่ามี การโอนเงินไปจากบัญชีธนาคารของผู้เสียหายเข้าบัญชีของจำเลยจริงหรือไม่ ผู้เสียหายเบิกความว่าผู้เสียหายโอนเงินจากบัญชีผู้เสียหายเข้าบัญชีของจำเลย 100 ครั้ง ครั้งละ 1,000 บาท รวมเป็นเงิน 100,000 บาท ส่วนจำเลยต่อสู้ว่า ผู้เสียหายไม่ได้โอนเงินเข้าบัญชีของจำเลยแม้แต่ครั้งเดียว หากเป็นระบบกล่าวหาผู้เสียหายก็ต้องเบิกความในรายละเอียดว่า ผู้เสียหายโอนเงินให้แก่จำเลยแต่ละครั้งเมื่อวันเวลาใด จำนวนเท่าไร ตั้งแต่ครั้งแรกจนจบ จำเลยก็มีสิทธิถามค้านได้ถึง การโอนเงินตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 100 หากผู้เสียหายเบิกความไม่ชัดเจนตอนใด พนักงานอัยการหรือนายโจทก์ก็มีสิทธิถามติงได้ตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 100 แต่หากใช้ระบบไต่สวน ผู้เสียหายสามารถเบิกความโดยยืนยันข้อเท็จจริงว่า โอนเงินให้แก่จำเลย 100 ครั้ง ครั้งละ 1,000 บาท รวม 100,000 บาท รายละเอียดตามบันทึกรายการเคลื่อนไหวทางบัญชีของผู้เสียหายและจำเลย เมื่อตรวจดูบันทึกรายการเคลื่อนไหวทางบัญชีของผู้เสียหายและจำเลยเปรียบเทียบกันแล้วก็สามารถตรวจสอบได้ว่า มีการโอนเงินจากบัญชีของผู้เสียหายเข้าบัญชี

ของจำเลยจริงหรือไม่ โดยพิจารณาจากบัญชีของผู้เสียหายว่ามีการโอนเงินไปยังบัญชีหมายเลขใด เมื่อวันเวลาใด จำนวนเท่าไร เปรียบเทียบกับบันทึกรายการเคลื่อนไหวทางบัญชีของจำเลยว่ามีเงินโอนมาจากหมายเลขบัญชีของผู้เสียหายจริงหรือไม่ เมื่อวันเวลาใด และจำนวนเท่าไร ผู้เสียหายเพียงแต่เบิกความว่ามีการโอนเงินจากบัญชีของผู้เสียหายเข้าบัญชีของจำเลย 100 ครั้ง ครั้งละ 1,000 บาท รวมเป็นเงิน 100,000 บาท โดยไม่ต้องเบิกความในรายละเอียดของการโอนเงินตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 100 เมื่อวันเวลาใด จากหมายเลขบัญชีใดไปเข้าบัญชีใด เป็นเงินเท่าไร จำเลยก็ไม่ต้องถามค้านตั้งแต่ตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 100 และไม่ต้องถามตั้งตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 100 เช่นกัน เพียงแต่ตรวจดูเอกสารการโอนเงินแล้ว เป็นไปตามที่ผู้เสียหายเบิกความหรือตามที่จำเลยต่อสู้ไว้ ซึ่งหากมีการโอนเงินกันจริง แต่จำนวนครั้งไม่ตรง หรือจำนวนเงินบางจำนวนไม่ตรงกับที่ผู้เสียหายเบิกความ จึงค่อยถามตรงจุดนั้น หรือเฉพาะจุดที่ไม่ตรงกัน อันจะทำให้การพิจารณาสืบพยานเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา คู่ความจึงต้องมีหน้าที่นำสืบให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตน คู่ความจึงมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐาน ทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุหรือพยานเอกสารมานำสืบ โดยในระบบกล่าวหา พยานจะต้องเบิกความยืนยันข้อเท็จจริงต่างๆ ในเอกสารตั้งแต่ต้นจนจบ เพราะหากไม่ยืนยันข้อเท็จจริงในเอกสารดังกล่าวตั้งแต่ต้นจนจบแล้ว ปรากฏภายหลังว่าสิ่งที่ขาดไปนั้นเป็นข้อสาระสำคัญ หรืออาจมีข้อโต้แย้งว่าพยานไม่ได้เบิกความยืนยันในเรื่องดังกล่าวไว้ ก็อาจจะทำให้พยานเอกสารนั้นมีน้ำหนักลดน้อยลงหรืออาจไม่มีน้ำหนักเพียงพอ คู่ความจึงต้องนำสืบพยานบุคคลโดยให้พยานเบิกความในรายละเอียดของเอกสารตั้งแต่ต้นจนจบ ศาลก็ต้องให้คู่ความนำสืบ เพราะเป็นสิทธิของคู่ความ トラบใดที่ยังอยู่ในประเด็นและไม่เป็นการพุ่มเฟือยหรือประวิงให้ชักช้า โดยการซักถาม ถามค้าน และถามตั้งพยานทุกปากตามสิทธิของคู่ความ ยิ่งพยานบุคคลหรือพยานเอกสารมากเท่าไรยิ่งต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานมากขึ้นเท่านั้น ทั้งที่ข้อเท็จจริงต่างๆ สามารถพิสูจน์กันได้ด้วยพยานเอกสาร แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในระบบไต่สวน เพื่อค้นหาความจริงในกรณีดังกล่าว การพิจารณาจึงต้องใช้ระบบกล่าวหา โดยให้หน้าที่นำสืบเป็นของคู่ความ คู่ความจึงมีทั้งหน้าที่ในการนำสืบพยานให้ครบถ้วน ทั้งมีสิทธิซักถาม ถามค้าน หรือถามตั้งดังกล่าวข้างต้น ศาลเป็นเพียงคนกลาง คอยควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความเป็นธรรมเท่านั้น トラบใดที่คู่ความยังนำสืบพยานอยู่ในประเด็น และไม่พุ่มเฟือยหรือประวิงให้ชักช้า ก็ต้องให้สิทธิแก่คู่ความในการนำพยานเข้าสืบหรือการซักถาม ถามค้าน หรือถามตั้ง จึงไม่เหมาะสมกับการพิจารณาคดีลักษณะดังกล่าว ทั้งศาลไม่อาจเข้าไปซักถามเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างในระบบไต่สวน โดยจะซักถามพยานได้เท่าที่จำเป็นตามที่เห็นสมควรเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การนำระบบไตสวนมาใช้กับคดีอาญาบางประเภท เช่น ในคดีอาญาที่ต่อสู้กันโดยอาศัยพยานหลักฐานเป็นหลัก ศาลสามารถตรวจดูเอกสารได้เองตามที่คู่ความอ้างส่งต่อศาล โดยไม่จำเป็นต้องให้พยานผู้จัดทำหรือรู้เห็นเกี่ยวข้องกับเอกสารนั้นมาเบิกความตั้งแต่ต้นจนจบ ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงแห่งคดีเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนประกอบการพิจารณาพิพากษา ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้โดยเร็วและการค้นหาความจริงแห่งคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. วิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไตสวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญา

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น ตั้งแต่ชั้นไตสวนมูลฟ้อง ชั้นตรวจพยานหลักฐานไปจนถึงชั้นพิจารณาแล้ว พบว่า หากมีการนำระบบไตสวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีแล้ว จะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

5.1 ข้อดีของการนำระบบไตสวนมาใช้

5.1.1 ข้อดีเกี่ยวกับระยะเวลาในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีระบบไตสวนให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในเชิงรุกด้วยตนเอง สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง โดยไม่เพียงแต่รับมาจากนายโจทก์หรือนายจำเลยที่การต่อสู้กันในการพิจารณาคดีเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักการรับฟังทุกฝ่าย อีกทั้งการพิจารณาคดีแบบไตสวนยังมีข้อกำหนดให้คู่ความยื่นแถลงสรุปข้อเท็จจริงในคดี ลำดับชั้นตอนและรายละเอียดเอกสารต่างๆ ก่อนวันนัด ทำให้ได้รู้ข้อเท็จจริงมาก่อน ซึ่งจะไตสวนเพิ่มเติมเฉพาะส่วนที่เห็นว่าจำเป็นและสำคัญต่อการวินิจฉัยเท่านั้น ทำให้ลดระยะเวลาในการสืบพยาน ทั้งยังช่วยให้สามารถพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปได้โดยรวดเร็วเป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว ช่วยแก้ปัญหาการประวิงคดี การเลื่อนคดี และช่วยลดปัญหาคดีค้างพิจารณาไปได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย ทั้งคู่ความและศาลด้วย

5.1.2 ข้อดีเกี่ยวกับบทบาทของผู้พิพากษาหรือศาลในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีระบบไตสวนให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในเชิงรุกด้วยตนเองอย่างเต็มที่ สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปจนถึงสาเหตุของการกระทำความผิดได้อย่างกว้างขวาง เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของผู้กระทำผิดหรือจำเลย เนื่องจากวิธีพิจารณาคดีในปัจจุบันผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง ด้วยเกรงว่าจะกระทบต่อความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือของศาล

จึงเป็นหน้าที่คู่ความที่จะนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ซึ่งบางครั้งข้อเท็จจริงที่ศาลได้รับอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงๆ จึงอาจทำให้ความเป็นธรรมตามกฎหมายกับความเป็นธรรมตามความจริงสวนทางกันซึ่งไม่เป็นไปตามหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

นอกจากนี้ การที่ศาลใช้วิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของตนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือต่อสู้กับรัฐเพียงลำพัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอีกทางหนึ่งโดยศาลซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐซึ่งถือเป็นการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมให้เกิดอย่างแท้จริง และยิ่งเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายทั้งคู่ความและศาลด้วย

5.1.3 ข้อดีเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีพยานหลักฐานเพียงพอ

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้น ศาลมีอำนาจในการค้นหาความจริงในเชิงรุกด้วยตนเอง สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางเพื่อให้ได้พยานหลักฐานครบถ้วนซึ่งหากมีพยานหลักฐานฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดและไม่มีเหตุยกเว้นโทษก็จะพิพากษาลงโทษตามความเหมาะสม ส่วนการสงสัยไม่แน่ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่นั้น ศาลต้องค้นหาความจริงให้สิ้นสงสัย หากไม่มีหลักฐานเพียงพอก็จะพิพากษายกฟ้อง และเมื่อคู่ความฝ่ายใดไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามกฎหมายเพื่อให้ศาลสูงได้ทบทวนต่อไปซึ่งเป็นไปตามหลักนิติรัฐและนิติธรรมที่ทุกคนได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายที่ศาลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการตามกฎหมายจึงมีหน้าที่หลักในการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

5.2 ข้อจำกัดของการนำระบบไต่สวนมาใช้

5.2.1 ข้อจำกัดด้านบุคลากร

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน บุคลากรที่เกี่ยวข้องและผู้พิพากษาหรือศาลจะต้องเข้าใจวิธีการแสวงหาพยานหลักฐาน ซึ่งในบางครั้งต้องออกไปค้นหาความจริงในเชิงรุกเพื่อให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ครบถ้วนจำเป็นต่อการวินิจฉัยคดี อีกทั้งจะต้องมีความพร้อมและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการไต่สวน เพื่อประกอบการพิจารณาว่าพยานหลักฐานใดควรค้นหาเพิ่มเติม หรือพยานบุคคลปากใดที่จะสามารถให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่จำเป็นต่อการวินิจฉัย รวมทั้งอัตรากำลังของผู้พิพากษาหรือศาลมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการแสวงหาพยานหลักฐานและค้นหาความจริงในเชิงรุกด้วยตนเอง เนื่องจากจำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลที่ต้องพิจารณาพิพากษามีจำนวนมากกว่าจำนวนผู้พิพากษาที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ไม่สมดุลกัน

ดังนั้น หากมีการนำระบบไต่สวนมาใช้จึงต้องพิจารณาเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรที่เกี่ยวข้องและผู้พิพากษาหรือศาลให้เพียงพอต่อการพิจารณาคดี และต้องมีการอบรมให้ความรู้เพื่อให้มีความเข้าใจและมีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.2 ข้อจำกัดเกี่ยวกับทัศนคติหรือความคิดเห็น การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ถือเป็นกรให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว โดยมิได้มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่กัน จึงอาจเกิดกรณีการพิจารณาพิพากษามีได้มาจากความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งหากผู้พิพากษามีอคติหรือไม่มีคุณธรรม ขาดความสามารถในการแสวงหาพยานหลักฐาน ก็จะทำให้คดีถูกตัดสินอย่างไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร รวมถึงการหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาตำรากฎหมาย คำพิพากษากฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์และพระราชบัญญัติเพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลและจากการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมาย เกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญา จึงมีบทสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ระบบกฎหมาย

ระบบกฎหมายที่สำคัญของโลกมีหลายระบบ แต่ระบบที่สำคัญสำหรับประเทศเสรีประชาธิปไตยมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งทั้งสองระบบกฎหมายมีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน ระบบคอมมอนลอว์จะใช้ระบบที่เรียกว่าระบบกล่าวหา ส่วนระบบซีวิลลอว์จะใช้ระบบที่เรียกว่า ระบบไต่สวน การพิจารณาคดีของระบบกล่าวหาจะมีผู้เกี่ยวข้องอยู่ 3 ฝ่าย คือ ผู้กล่าวหาซึ่งเป็นโจทก์ ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นจำเลย และศาล ซึ่งเป็นคนกลาง การเริ่มคดีโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหาจำเลยต่อศาล ส่วนจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาจะยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง จำเลยจึงมีสิทธิที่จะมีทนายความเพื่อช่วยเหลือในการต่อสู้คดี โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย เมื่อโจทก์นำสืบได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จำเลยมีสิทธิที่จะนำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ โดยมีการนำวิธีการซักค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเข้ามาใช้ ส่วนศาลเป็นเพียงคนกลาง คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินคดีตามกฎหมายที่วางไว้ และจะต้องวางตัวเป็นคนกลาง ศาลจะเข้าไปซักถามพยานก็เพียงเพื่อให้เกิดความชัดเจน และเกิดความเป็นธรรม ข้อดีของระบบกล่าวหา คู่ความเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อเท็จจริงและร่วมกับศาลในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณาคดีวางตัวเป็นคนกลาง ส่วนคู่ความมีอิสระในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นการป้องกันมิให้เกิดการเอนเอียงที่จะทำให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย ทำให้ศาลได้รับความเชื่อถือจากประชาชน การซึ่งนำพยานหลักฐาน ศาลเพียงซึ่งนำพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอมาเท่านั้น ไม่ต้องพิจารณาคดีหลักฐานอื่นที่ไม่ได้เข้าสู่สำนวน ฐานะของจำเลยถูกเปลี่ยนจากผู้ถูกซักฟอก ในฐานะเป็นกรรมแห่งคดี มาเป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริงและร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ซึ่งถือว่าเป็นประธานแห่งคดี ดังนั้น จำเลยจึง

ได้รับสิทธิต่างๆ ที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หรือการวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสนับสนุนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิพากษาตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนข้อเสียของระบบกล่าวหาการที่ศาลวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดนั้น ข้อเท็จจริงที่ศาลจะได้รับจากการพิจารณาคดีอาจเป็นเพียงผลของความสามารถของนายโจทก์หรือนายจำเลยในเชิงคดีเท่านั้น ศาลมีบทบาทในการเสาะหาข้อเท็จจริงในคดีนี้้อยมาก เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริง จึงมักจะปรากฏอยู่เสมอว่าจำเลยชนะคดีเนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความ การดำเนินกระบวนการพิจารณามีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อยมาก มีบทบาทพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย ซึ่งอาจทำให้จำเลยชนะคดีเนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาจมีกรณีที่คู่ความดำเนินกระบวนการไปในทางที่ไม่สุจริตทำให้เกิดการได้เปรียบในกระบวนการพิจารณา หรือคู่ความอาจประวิงคดีได้ ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากคู่ความใช้สิทธิตามกฎหมายในการประวิงคดี เมื่อจำเลยได้รับการยกฐานะเป็นประธานในคดีแล้วจำเลยจะมีโอกาสในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทำให้อาจมีการพิพากษายกฟ้องจำเลยโดยอาศัยเทคนิคทางกระบวนการพิจารณาคดี และจำเลยอาจหลุดพ้นคดี เพียงเพราะพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอและพยานหลักฐานน่าสงสัยทำให้ไม่ได้ความจริงแห่งคดีที่ครบถ้วนและรอบด้าน ส่วนการพิจารณาคดีระบบไต่สวน เป็นการต่อสู้ระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา มิใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้กล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหา ระบบนี้ไม่ได้เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาไม่ได้ทำโดยเปิดเผย และสามารถกระทำลับหลังจำเลยได้ และพิจารณาจากพยานเอกสารมากกว่าคำเบิกความ ทัศนคติของจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการชักความอย่างในระบบกล่าวหา การฟ้องคดีถือเป็นเรื่องของรัฐ เอกชนมีสิทธิในการฟ้องคดีอย่างจำกัด ผู้พิพากษาเปลี่ยนจากสถานะคนกลางมาเป็นผู้ทำการไต่สวน และมีบทบาทมากกว่าในระบบกล่าวหา โดยมีอำนาจสืบพยานและควบคุมการไต่สวน การปรับปรุงข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ การจำหน่ายคดีสำหรับคู่ความบางฝ่าย การเรียกให้คู่ความบางฝ่ายเข้ามาในคดี ในการสืบพยานศาลมักให้พยานเล่ารายละเอียดให้ฟังแล้วซักถามเพิ่มเติม ทัศนคติอาจเสนอหัวข้อหรือคำถามให้ศาลช่วยถาม ระบบนี้เน้นในการค้นหาความจริงเป็นสำคัญ เพื่อให้การทำงานคล่องตัว จึงไม่เข้มงวดในกฎเกณฑ์การพิจารณาอย่างเช่นในระบบกล่าวหา ข้อดีของระบบไต่สวน วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมีความรวดเร็วในการพิจารณาคดี คู่ความไม่อาจประวิงคดีได้ จึงไม่ทำให้เกิดกรณีคู่ความชนะคดีกันเพียงเพราะอาศัยเทคนิคของกฎหมายวิธีพิจารณาความ ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีอย่างมาก สามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วน ถ้ามีพยานหลักฐานที่ฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจะพิพากษาลงโทษ หากมีกรณีสงสัยศาลก็ต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดจนสิ้นสงสัยแล้ว ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอจะพิพากษายกฟ้องไป ส่วนข้อเสียของระบบไต่สวน การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่นั้น

อาจเกิดกรณีที่มีการพิจารณาและพิพากษานั้นมิได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจได้ หรือเกิดอคติต่อจำเลยได้ง่าย และการที่ถือว่าจำเลยเป็นกรรมแห่งคดีทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา และศาลต้องทำหน้าที่เปรียบเสมือนทนายความเองเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดี วิธีพิจารณาคดีระบบไต่สวนมิได้กำหนดให้ศาลต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด อาจเกิดผลกระทบต่อความเป็นกลางได้ ในการพิจารณาคดีศาลจึงต้องระมัดระวังในการวางตัวเป็นกลาง และให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความ

การพิจารณาคดีของศาลไทยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก โดยมีทั้งที่เป็นระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนรวมกันอยู่ในกฎหมายแต่ละชั้นตอน โดยกฎหมายให้อำนาจศาลไทยในการสืบพยานมากคล้ายกับระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลไทยไม่ได้ใช้บทบาทดังกล่าวมากนัก โดยยังยึดหลักวางตัวเป็นกลาง ไม่ถามพยานให้ฝ่ายใดโดยไม่จำเป็น เว้นแต่คดีอาญาที่จำเลยไม่มีทนายความ ศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลยเท่าที่จำเป็น แต่จะไม่ช่วยถามพยานให้โจทก์เพื่อให้จำเลยต้องรับโทษและไม่เรียกพยานมาสืบเอง โดยถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้รับฟังได้ โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน แต่ก็ได้นำระบบลูกขุนซึ่งใช้ในระบบกล่าวหามาใช้ด้วย และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบไต่สวน และโดยหลักการแล้วศาลยอมรับมาตรการเจรจาต่อรองในคดีอาญา ซึ่งใช้ในระบบกล่าวหา

1.2 หลักการดำเนินคดี

หลักการดำเนินคดีอาญานั้น ทุกประเทศต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่จะพยายามหาวิธีการที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความเป็นธรรม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่อาจมีวิวัฒนาการทางความคิดแตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 หลักสำคัญได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าประชาชนทุกคนต่างมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นการดำเนินคดีอาญาที่เกิดเคียงข้างการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน ประชาชนทุกคนล้วนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ ส่วนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงไม่มีคู่ความ และอำนวยความสะดวกโดยรัฐ พนักงานอัยการจึงไม่เป็นคู่ความในเนื้อหา องค์การดำเนินคดีฝ่ายรัฐทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริง ทุกฝ่ายจะต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบความจริง ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ แต่รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ด้วย ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ประชาชนมีสิทธิดำเนินคดีอย่างจำกัด

1.3 หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณา

การสร้างวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถือเป็นหลักการพื้นฐานทั่วไปของวิธีพิจารณาคดีที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความเท่าเทียมกันของคุณค่า แม้จะไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถือเป็นหลักในการดำเนินกระบวนการพิจารณารวมทั้งสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ หลักการค้นหาความจริงแห่งคดี หลักการรับฟังทุกฝ่าย หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว หลักการค้นหาความจริง คือ หัวใจในการดำเนินกระบวนการพิจารณา การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเพื่อจะนำไปสู่การพิจารณาพิพากษาจึงเป็นหัวใจของการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ศาลต้องค้นหาความจริงเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินคดี ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หลักการค้นหาความจริงตามแบบ และหลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา หลักการค้นหาความจริงตามแบบ เป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงตามที่คู่ความนำเสนอต่อศาล โดยตีกรอบการพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลมาเท่านั้น และพยานหลักฐานที่นำเสนอานั้น สามารถวินิจฉัยได้ว่า การกระทำของจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ และต้องอยู่ภายใต้ระเบียบที่กำหนดไว้ เป็นหน้าที่ของคู่ความจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล ศาลจะไม่สืบพยานเองและจะใช้ดุลพินิจน้อยมาก ศาลจึงมีบทบาทจำกัดในการค้นหาความจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดี หลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา เป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะร่วมมือในการค้นหาความจริง โจทก์มีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน ศาลจะค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานทั้งที่คู่ความนำเสนอต่อศาลหรือศาลเห็นควรเรียกมาสืบเอง เป็นหลักการที่ใช้ในการค้นหาความจริงของวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน ซึ่งใช้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) หลักการนี้ศาลจะเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการค้นหาความจริงจากการสืบพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงของการกระทำผิด ศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบความจริง ศาลจึงมีอิสระในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงโดยไม่จำกัดขึ้นอยู่กับการสืบพยานของคู่ความ ดังนั้น การพิจารณาคดีจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการสืบพยานและซักถามพยาน โดยคู่ความจะถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ส่วนหลักการฟังความทุกฝ่ายนั้น ศาลจะวางตัวเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ จากคู่ความทุกฝ่าย โดยคู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะชี้แจงข้อเท็จจริงของตนต่อศาล เมื่อศาลได้มีโอกาสฟังคู่ความทั้งสองฝ่าย ศาลจะวิเคราะห์วินิจฉัยได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้หลักการฟังความทุกฝ่ายยังให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความฝ่ายตรงข้ามในการโต้แย้งหรือหักล้างเอกสารในคดีนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้ หลักการฟังความทุกฝ่ายเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวความคิดว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริง และบุคคลที่จะรู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุดก็คือบุคคลที่ถูกกระทบกระเทือน

สิทธิจากคำวินิจฉัยนั้น ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีจากผู้รู้เห็นข้อเท็จจริงนั้น โดยตรง ย่อมทำให้ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม หลักการพิจารณาคดี โดยเปิดเผย เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไป สามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลได้ซึ่งจะทำให้ ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นในศาลมีการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ไปยังบุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้พิพากษา และคู่ความที่เกี่ยวข้องได้ จึงให้หลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล และยังเป็นหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจทางตุลาการวิธีหนึ่ง เพราะเมื่อการกระทำทุกอย่างของศาล เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในขณะเดียวกันการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปยิ่งกว่าการพิจารณาลับ ผลของการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย กล่าวคือ ประตู่ห้องพิจารณาต้องเปิดอยู่ตลอดระยะเวลาที่มีการพิจารณาคดีเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป สามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้เสมอ และบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิเข้ามาในห้องพิจารณาได้ นอกจากนี้ หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยด้วยวาจา นั้น ยังเป็นการพิจารณาคดีที่สามารถเปิดเผยให้สาธารณชน ได้ทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีต่างๆ ได้อย่างแท้จริงและถือเป็นหลักการที่แสดงให้เห็น ถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีต่อการใช้อำนาจของรัฐซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปจนถึงสังคมในยุคใหม่ อีกทั้ง ยังเป็นการทำให้การบริหารงานยุติธรรมมีความใกล้ชิดและเป็นธรรม กับประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยหลักการนี้มุ่งเน้นที่จะคุ้มครองคู่ความจากการพิจารณาที่เป็นการ ลับและตามอำเภอใจด้วยการพิจารณาที่โปร่งใส และประชาชนสามารถตรวจสอบควบคุมได้ แต่อย่างไรก็ตาม หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนั้นยังมีข้อยกเว้นอยู่ในบางกรณีเฉพาะกับคดีที่มีความสำคัญๆ เท่านั้น เช่น คดีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร คดีที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน ซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรือคดีที่ศาลมีความจำเป็นจะต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องพิจารณา เป็นต้นและหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว ซึ่งจะต้องพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและรอบคอบ ไม่ใช่ใช้เวลานานเกินสมควร เพราะการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอาจทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่ประสงค์ ที่จะนำคดีมาฟ้องหรือจะส่งผลกระทบต่อสิทธิของคู่ความ ทำให้คู่ความได้รับความเสียหายมากขึ้น และกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอาจนำมาซึ่งความเสียหายและความไม่ยุติธรรมได้ ดังนั้น ในปัจจุบัน การพิจารณาคดีของศาลจึงได้ให้ความสำคัญกับหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว ซึ่งเป็นมาตรการในการ ป้องกันมิให้คู่ความหรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้เวลานานเกินสมควร และเป็นมาตรการ ป้องกันมิให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมีลักษณะเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการพิจารณาคดีอาญาในศาลตลอดจนกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับการนำระบบไต่สวนมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญา ดังนี้

2.1 กรณีปัญหาการไต่สวนมูลฟ้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 บัญญัติว่า “ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลและจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสารหรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควรโดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 วรรคสอง ว่า “ให้โจทก์ต้องยื่นคำแถลงสรุปข้อเท็จจริง พยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์แต่ละปากและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวน หากจำเลยจะชี้แจงข้อกล่าวหาของโจทก์ว่าไม่มีมูลด้วยเหตุผลใด ให้แถลงสรุปข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานของโจทก์ว่าไม่ถูกต้องอย่างไร เพื่อประกอบการพิจารณา หากคู่ความฝ่ายใดไม่ดำเนินการดังกล่าว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้ไต่สวนพยานฝ่ายนั้นหรือรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาตามความเหมาะสม หากศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ก็ให้ศาลไต่สวนและรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้”

ทั้งนี้ เพื่อกำหนดมาตรการให้มีสภาพบังคับที่คู่ความต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติจะต้องเสียสิทธิหรือได้รับผลกระทบ หากคู่ความไม่ดำเนินการดังกล่าว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้ไต่สวนพยานฝ่ายนั้นหรือรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว เว้นแต่เพื่อไม่ให้กฎหมายมีลักษณะที่ตึงจนเกินไป และเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นอาจกำหนดข้อยกเว้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าหากคู่ความมิได้ตั้งใจหรือมิเหตุจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาตามความเหมาะสม หากศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ก็ให้ศาลไต่สวนและรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้

2.2 กรณีปัญหาการตรวจพยานหลักฐาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 บัญญัติว่า “ในวันตรวจพยานหลักฐานให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบวันแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั่นเองหรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยานหลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลและให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง เสร็จแล้วให้ศาลกำหนดวันสืบพยาน และแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติมาตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้”

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม คือ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 วรรคสาม ว่า “เมื่อศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะพยานเอกสารแล้ว หากเห็นว่ามียุทธศาสตร์จำนวนมาก หากสืบพยานไปตามหลักเกณฑ์เดิมจะใช้ระยะเวลานานให้มีอำนาจที่จะกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวนได้ เมื่อศาลได้กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวนแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์และจำเลยส่งบันทึกคำให้การของพยานฝ่ายตน โดยสรุปข้อเท็จจริง หรือชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นมา ลำดับขั้นตอน และรายละเอียดของเอกสารให้ศาลทราบและตรวจดูภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และหากคู่ความฝ่ายใดไม่ดำเนินการดังกล่าว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้ไต่สวนหรือรับฟังพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายนั้น เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าจำเป็นจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม”

ทั้งนี้ เพื่อกำหนดมาตรการให้มีสภาพบังคับที่คู่ความจะต้องปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามจะต้องเสียสิทธิหรือได้รับผลกระทบ โดยอาจกำหนดว่า หากคู่ความไม่ดำเนินการดังกล่าว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้ไต่สวนพยานฝ่ายนั้นหรือรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว แต่เพื่อไม่ให้กฎหมายมีลักษณะที่ถึงจนเกินไป และเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นอาจกำหนดข้อยกเว้นให้ศาลใช้ดุลพินิจว่า หากคู่ความมิได้แจ้งใจหรือมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาตามความเหมาะสม หากเห็นว่าจำเป็นจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ก็ให้ศาลไต่สวนและรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้เท่าที่จำเป็นและสมควร

2.3 กรณีปัญหาการพิจารณาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 บัญญัติว่า “ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยเสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนด้วยปากหรือหนังสือหรือทั้งสองอย่าง

ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำการอะไรอีกจะสั่งงดพยานหรือการนั้นเสียก็ได้”

ทั้งนี้ สำหรับการพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไป ถือว่า เหมาะสมควรคงตามรูปแบบดังกล่าวไว้ต่อไป

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม คือ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคห้า ว่า “เมื่อศาลได้กำหนดให้คดีใดใช้วิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวนแล้ว ในการซักถามพยาน ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล โดยโจทก์หรือจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”

ทั้งนี้ หากนำระบบไต่สวนมาใช้สำหรับคดีที่มีเอกสารจำนวนมาก ก็จะทำให้ศาลได้ตรวจดูพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อน โดยคู่ความจะต้องส่งบันทึกคำให้การของพยานที่สรุปข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพยานเอกสาร ซึ่งแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานเอกสาร ความเป็นมา ลำดับขั้นตอนและรายละเอียดของเอกสารให้ศาลทราบ เมื่อถึงวันนัด ศาลจะสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและให้คู่ความทั้งสองฝ่ายถามเท่าที่จำเป็น โดยให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความแต่ละฝ่ายถามเพิ่มเติม ไม่ต้องซักถาม ถามค้าน หรือถามถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดของเอกสารทั้งหมด ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายที่สามารถนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนได้ครบถ้วนอย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลาในการสืบพยานเป็นเวลานาน ทำให้ไม่เป็นภาระแก่คู่ความรวมทั้งศาลและเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย

บรรณานุกรม

กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. (2554). *โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55*.

<https://www.dit.go.th/Content.aspx?m=37&c=532>.

เข็มชัย ชูติวงศ์. (2563). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 10).

กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

คณิต ณ นคร. (2540). *วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน ในหนังสือรวมบทความด้านวิชาการของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*.

กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบ

ความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2540). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง. ในหนังสือรวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*.

กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบ

ความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2544). *บทบาทของศาลในคดีอาญา. วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์*, 1(1), 49-50.

อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา

[วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1159/2526.

คำพิพากษาฎีกาที่ 810-813/2544.

คำพิพากษาฎีกาที่ 693/2487.

คำพิพากษาฎีกาที่ 824/2492.

คำพิพากษาฎีกาที่ 217/2488.

- ณรงค์ ใจหาญ. (2550). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 9).
กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบ
ความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2556). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. (2554). วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. *คูลพาท*, 54(2), 167-190.
- ณัฐพงศ์ สวัสดิ์วงศ์พร. (2550). *การค้นหาคำความจริงจากภูมิหลังของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน*
[วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
อ้างใน พงศ์พิพัฒน์ ทศนโกวิท. การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาโดยนำระบบไต่สวน
มาใช้ในศาลยุติธรรม [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัชพงษ์ สำราญ. (2566). *การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีของศาลยุติธรรม (ฉบับแก้ไขปรับปรุง)*.
<http://law.utcc.ac.th/wp-content/uploads/>.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. (2564). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*.
(พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. (2541). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพมหานคร: อนุสรณ์
งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้น
กับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรหาญ จงเจริญประเสริฐ. (2566). *ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิติธรรมและนิติรัฐ*.
https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web.
- พงศ์พิพัฒน์ ทศนโกวิท. (2550). *การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาโดยนำระบบไต่สวน*
มาใช้ในศาลยุติธรรม. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2564). การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา*
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง, เล่มที่ 2, หน่วยที่ 10.
นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2543). หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส.
วารสารนิติศาสตร์, 30(1), 78-112.

- วิชา มหาคุณ. (2556). *จริยธรรม ธรรมาภิบาล และกฎหมาย*. นครปฐม: มูลนิธิสถาบันพัฒนา
นิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว, มูลนิธิโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ
และมูลนิธิยุวพุทธพัฒนา.
- วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต. (2558). *ปัญหาการนำระบบได้ส่วนมาใช้กับคดีปกครองที่อยู่ในเขตอำนาจศาล
ทรัพย์สินทางปัญหาและการค้าระหว่างประเทศ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริชัย วัฒนโยธิน. (2561). *ศาลยุติธรรมกับการดำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม*.
https://constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=9699
- ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2556). *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำ
ระบบได้ส่วนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ*.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมชัย เมธากวินโสภณ. (2548). *ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย* [สารนิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล.
ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ อินทร์พันธ์. (2535). *วิธีพิจารณาความของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครอง
ในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิชา ม่วงผล. (2552). *ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพจน์ สุโรจน์. (2555). *การบริหารและทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. ใน *ประมวลสาระ
ชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 2, นนทบุรี: สาขาวิชา
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพิต ปราณีตพลกรัง. (2555). *เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลของประเทศต่างๆ
ใน ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 13,
นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2560) *การพัฒนาแนวทางในการจัดทำคำพยานของศาลยุติธรรม
เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายพยานหลักฐานที่แก้ไขใหม่*. *วารสารนิติศาสตร์*, 46(3), 624-625.

- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2541). ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ตุลพาท*, 55(1), 189-196. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2555). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โสภณ รัตนากร. (2565). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. (2556). *ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556*. <https://jla.coj.go.th/content/category/detail/cid/iid>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2566). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.orst.go.th/>.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2565). *หนังสือรายงานสถิติคดีประจำปี พ.ศ. 2565*. <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2085/iid/300811>
- ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. (2566). *คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา*. www.library.coj.go.th
- _____. (2567). *กระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญาวิธีพิพธ*. <https://library.coj.go.th/pdf-view>.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2526). *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. (2556). *การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้กับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย*. http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/Presentation_35.pdf.
- อรุณี กระจ่างแสง. (2533). บทบาทของอัยการในการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาเปรียบเทียบเยอรมันสหรัฐอเมริกา และไทย. *วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์*, 20(3) 61-62. อ้างใน ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาชาติ*.
- อิงครัต ดลเจิม. (2563). หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. *วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต*, 2(1), 77-78.

อุดม รัฐอมฤต. (2540) การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. *วารสารนิติศาสตร์*, 20(1), 68-69.

อุทัย อาทิวา. (2553). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 5, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Alfred RIEG. (1984). *Introduction au droit allemande (Republique Federale)*, Tome II: Procedure Penale, Paris, Edition Cujas. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

A.V. Sheehan. (1975). *Criminal Procedure in Scotland and France*. Edinburgh: Her Majesty's Stationery office. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

French Code of Criminal Procedure. <https://sherloc.unodc.orc>.

F. Garraud. (1968). French Criminal Procedure ใน *History of Continental Criminal Procedure*. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

German Code of Criminal Procedure. (1987). https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

John Bell Sophie Boyron and Simon Whittaker. (1998). *Principles of France Law*. Oxford: Oxford University Press. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

John H. Langbien, supra note 122, และสุรสิทธิ์ วิโรจนพัฒน์. อ้างใน สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

John H. Langbien, supra note 122, และ Roxin, *Strafverfahrensrecht*, 25. Auflage, 1998, บทที่ 5, หัวข้อ 7 อ้างใน สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์, สุธิชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- John H. Lagbien, *supra* note 122, อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Johan Peter Wihiem Hilger. (2001). *Organized Crime/Witness Protection in Germany, resource material series no.58*. อ้างใน บุษณีย์ ภัทรพัฒนานนท์. การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Nigel G. Foster and Satish Sule. (2002). *German Legal System & Laws*. (3rd ed). Wilshire: Antony Rowe Limited. อ้างใน ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ.
- Roxin, Strafverfahrensrecht. (1998). บทที่ 40, หัวข้อ 4. อ้างใน สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, และ stpo art 170, 199ll. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Strafprozessordnung. art. 160. อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- The French Code of Criminal Procedure, Article 68. อ้างใน พงศ์พิพัฒน์ ทศนโกวิท. การค้นหาความจริงในคดีอาญาโดยนำระบบไต่สวนมาใช้ในศาลยุติธรรม [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Vgl. Karl Siegfried Bader. (1960). *Der Anklager im heutigen Strafrecht in Schuld und Suhne*, S.45 อ้างใน คณิต ฐ นคร, อ้างใน สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวกาญจนา ชินภักดี
วัน เดือน ปี เกิด	13 กันยายน 2523
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่อยู่ปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประวัติการทำงาน	ศาลจังหวัดกันทรลักษ์ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน

